

Arbeidsprogram for Rødt

Vedtatt på Rødts landsmøte i 2012.

1. Økonomi
2. Kvinnefrigjøring
3. Lokaldemokrati og demokratiske rettigheter
4. Velferd til alle
5. Sykehus og helse
6. Klima, næring og naturressurser
7. Et verdig arbeidsliv
8. Barnehage, utdanning og forskning
9. Kamp mot krig, rasisme og diskriminering
10. Samepolitikk
11. EU og EØS
12. Kultur, media, kommunikasjonsteknologi og idrett
13. Kampen for et nytt samfunn

Detaljert innholdsfortegnelse.

Kapittel 1: Økonomi

Den omfattende økonomiske krisa, faren for en klimakatastrofe, rovdriften på viktige naturressurser – alt sammen peker mot at det haster å avvikle kapitalismen. For Rødt er det viktig å engasjere stadig flere i kampen for et nytt samfunn, der folk selv styrer og der beslutningene bygger på diskusjon om hvordan de samla ressursene kan brukes best mulig for å ivareta viktige behov for folk.

Rødts økonomiske politikk for de nærmeste årene tar sikte på å legge til rette for en framtidsrettet utvikling av det norske samfunnet. Vi mener for eksempel at bankene må underlegges offentlig eierskap, kontroll og styring framfor at staten stiller hundrevis av milliarder til disposisjon for banker og finansfolk.

Jakten på billig olje og gass preger mer og mer av norsk økonomi. I en verden som blir stadig sterkere rammet av den økonomiske krisa, framstår Norge som en "øy" med mindre arbeidsløshet enn andre europeiske land. Hovedgrunnen til dette er det ekstremt høye investeringsnivået i petroleumssektoren. Det gir stor aktivitet i en rekke næringer, bl.a. i deler av verftsnaeringen, og det driver fram en petroleumsettet teknologiutvikling som ogsa kan brukes i andre land.

Statens finansielle situasjon er enestaaende sterk. Det skyldes naavaerende og tidligere oljeinntekter som samles opp i Oljefondet (som misvisende kalles for Statens Pensjonsfond Utland – planen er ikke a bruke pengene til pensjoner).

Tilsynelatende er olje- og gassressursene pa norsk sokkel baade i soer og i nord en lykke for folk i Norge. Men de svære profittmulighetene i olje- og gassutvinning styrer mer og mer av norsk økonomisk politikk, av naeringspolitikken, av miljøpolitikken, og av utenrikspolitikken. Statoil har blitt et helt vanlig imperialistisk oljeselskap, som raner andre lands oljereserver akkurat som andre oljeselskaper. Oljeboring og tjæresandutvinning fører til sterk forurensing av naturen.

Olja og gassen er ikke-fornybare ressurser som vil ta slutt innenfor en tidshorisont som vi allerede na kan se. Den voldsomme, oljerettede ressursbruken presser til side annen norsk eksportindustri, innretter bruken av vannkrafta pa oljenæringas behov, gjør det dyrt a bygge boliger og utvikle annen naeringsvirksomhet, og styrer mye av norsk utdannings- og forskningspolitikk. Særlig i nord er oljeindustrien den største trusselen noensinne mot de store fornybare, maritime matressursene. Og aller viktigst: Den gjør Norge til en klimaversting og hindrer utvikling av alternative, fornybare energikilder, der Norge har naturlige forutsetninger for a kunne bli verdensledende. Slik politikken drives na, vil det bli en katastrofe for norsk naeringsvirksomhet og sysselsetting den dagen de svære oljeinvesteringene tar slutt.

Den norske storkapitalen og dens stat lever høyt pa petroleumsutvinninga sa lenge den varer. Arbeiderklassen i mange land kjemper for a avskaffe kapitalismen og i stedet utvikle en økonomisk verdensorden styrt av folks viktigste behov. I den fasen verden er i na blir Norge en motpol i stedet for en medspiller i denne kampen i internasjonale, økonomiske fora. Norge har begynt a pøse svære beløp av Statens oppsparte formue inn i Det internasjonale pengefondet (IMF) sitt arbeid for a støtte opp om den internasjonale finanskapitalen i krisetider. Før jul 2011 kunngjorde statsminister Stoltenberg at Norge stilte 55 milliarder kroner i til disposisjon for IMF, og i februar 2012 ble det meldt om ytterligere milliardoverføringer.

Den økonomiske politikken i Norge framtrer som velordnet, mens den egentlig ikke er bærekraftig. Rødt arbeider for et allsidig produksjonsliv i Norge, der vi bruker deler av Oljefondet og retter

næringspolitikken offensivt inn på å utvikle langsiktig, miljøvennlig næringsvirksomhet. På den måten kan norsk kompetanse og norske ressurser virkelig bli ei kraft i arbeidet for å hindre en klimakatastrofe. Da kan olje- og gassutvinninga bygges kraftig ned til et bærekraftig nivå som kan vedvare i hundrevis av år, og med sterkt reduserte utslipp av klimagasser. En slik satsing på framtidsretta utvikling av næringsvirksomhet og trygge arbeidsplasser kan ikke skje uten omfattende statlig innsats. Det er umulig å få slutt på profittstyringa av norske arbeidsplasser uten å si opp EØS-avtalen, slik at vi løsriver oss fra det kapitalens fellesskap som EU er. Verdens Handelsorganisasjon og GATS-avtalen er også redskaper for markedsmakta, og Norge bruker GATS for å presse gjennom liberalisering av næringssektorer i fattige land hvor norske selskaper har interesser.

Rødt er sterkt bekymret over utsiktene til at Oljefondet skal gå med i den internasjonale finanskapitalens sluk. Rødt går imot handlingsregelen, som skal hindre bruk av Oljefondet. Oljefondet bør brukes, men i en takt som fungerer fornuftig i økonomien. Vi vil bruke fondet som et aktivt redskap til å skape en annen og bedre verden. I Norge vil vi bruke fondet til framtidsretta formål, med særlig vekt på investering i infrastruktur og omstilling bort fra olje- og gassavhengighet og over mot en bærekraftig og fornybar framtid. Fondet skal også brukes til tiltak som kan styrke kampen som folk i andre land fører for å bygge opp sin egen bærekraftige framtid.

Rødt vil løsrive Norge fra den tette økonomiske, politiske og militære koplingen til USA – en kopling som er blitt enda sterkere etter at norsk økonomi ble en oljeøkonomi. Det betyr å nekte å delta i kriger omkring i verden. I 2008 var Norge verdens fjerde største våpeneksportør. Dette er en uakseptabel posisjon, som åpenbart ikke har framtida for seg. Vi vil arbeide for omstilling av norsk våpenindustri slik at kompetansen kan benyttes til fredelige formål.

Rødt mener at fagbevegelsen er en avgjørende kraft for å kunne presse fram en slik framtidsretta utvikling av norsk arbeids- og produksjonsliv. Det er arbeidsfolk som skaper verdiene i samfunnet. En sterk fagbevegelse som setter arbeiderklassens interesser først er nødvendig for å forsvare lønns- og arbeidsbetingelser som er oppnådd. Det er den som har drevet, og må drive, fram kampen for en velferdsstat med universelle velferdsordninger og et nytt, framtidsretta sosialistisk samfunn.

Rødt arbeider for:

Å si opp EØS-avtalen og gjeninnføre en handelsavtale med EU.

En aktiv næringspolitikk med sterkt statlig engasjement for utvikling av fornybare energikilder og allsidig næringsvirksomhet som ikke er rettet mot olje og gass.

Sterk nedbygging av oljeutvinning til et nivå som er bærekraftig i hundrevis av år.

Å opprettholde og videreutvikle eksportvirksomhet som ikke er petroleumsbasert.

Bruk av Oljefondet til internasjonale prosjekter som fremmer arbeidsfolks kamp for ei framtidsretta, miljøvennlig næringsutvikling.

Bruk av Oljefondet til å utvikle norsk infrastruktur og legge til rette for omlegging til et samfunn som har langsiktig bærekraft mht miljø og ressursbruk.

At deler av Oljefondet settes av til et Nasjonalt Investeringsfond for å utvikle nye industriarbeidsplasser i fastlands-Norge.

Å underlegge bank- og finansvesenet offentlig eierskap, styring og kontroll.

Bygg ut velferdsstaten og styrk kommuneøkonomien

På tross av at den norske staten er enestående rik, rettes det også i Norge kraftige angrep mot den delen av den offentlige sektor som kalles velferdsstaten, og der også kommunesektoren har svært viktige oppgaver. Den økonomiske krisa brukes til å presse fram nedskjæringer i offentlige budsjetter, og offentlige oppgaver legges ut til private slik at de får tilgang til nye markeder til sin tvangsmessige ekspansjon.

Rødt mener at kommunene og fylkeskommunene får beholde altfor lite av det innbyggerne betaler inn i form av skatter og avgifter. De fleste kommuner har mindre inntekter enn de burde hatt. Likevel skjer det sløsing i mange kommuner gjennom innleie av konsulenter, økt byråkrati på grunn av organisering etter bestiller-/utførermodellen og konkurranseutsetting. Sløsinga skjer også gjennom innføring av ulike former for liksom-markeder og prioritering av den politiske og administrative ledelsens prestisjeprosjekter.

Stadig flere steder innføres det såkalt parlamentarisme, som innebærer at kommunestyre og fylkesting avgir store deler av sin makt til et lite byråd eller fylkesråd, som ikke behøver å være folkevalgte. Dette betyr en voldsom maktkonsentrasjon, umyndiggjøring av de folkevalgte organene, dårligere innsyn, og et kostbart politisk byråkrati. De faglig ansatte i kommunen avskjæres fra å fremme sine faglige vurderinger, som i stedet farges politisk slik det passer byrådet eller fylkesrådet. Det er et stort tilbakeskritt med hensyn til demokrati, ressursbruk, og kvaliteten på viktige beslutninger.

Et annet stort tilbakeskritt var omgjøringen av sykehusene fra hovedsakelig fylkeskommunale institusjoner med kommunale budsjett- og regnskapsprinsipper til bedriftsøkonomisk styrte helseforetak.

Rødt mener det er viktig å motarbeide markedsinnrettinga av kommuner og fylkeskommuner. Rødt arbeider for å mobilisere innbyggerne i kommunene til protestaksjoner rettet inn mot kutt og mangelfull ivaretagelse av kommunens oppgaver. Vi vil fremme aksjoner og opprør rettet mot de trange statlige budsjetttrammene.

I de fleste tilfeller er Rødt imot å selge "arvesølv" for å lette på de økonomiske rammene til kommunens drift. Vi er imot å selge eierandeler i kraftselskaper, kollektivtransportselskaper, kinoer og annen form for tidligere tiders satsing på samfunnsmessig infrastruktur.

På statlig nivå er sykehusene, høyere utdanning og trygdesystemet eksempler på viktige områder av velferdsstaten. Her har det skjedd omfattende kutt, spesielt gjennom pensjonsreformen og den kraftige skvisen på sykehusene, både lokalt og sentralt. De samfunnsøkonomiske argumentene som er framført for disse reformene har ingen dekning i virkelighetens verden. Produktivitetsutviklinga gjør at det i dag skulle være grunnlag for en mye mer omfattende folketrygd enn da den ble innført i 1967. Selvsagt har Norge også god råd til å opprettholde og styrke kvaliteten på sykehusene, både lokalt og sentralt.

Rødt arbeider for:

Å møte den økonomiske krisa med en aktiv motkonjunkturpolitikk.

Å styrke velferdsstaten og kommuneøkonomien, slik at folk sine velferdsbehov kan ivaretas.

At boligsektoren på nytt blir en del av velferdsstatens virkefelt ved å gjenopprette boligsamvirket med prisregulering og storstilt kommunal bygging av utleieboliger til selvkost.

Å stoppe og reversere markedsoffensiven på viktige områder det offentlige tradisjonelt har ivaretatt.

Innføring av 6-timers normalarbeidsdag på stadig flere områder.

At kommuner og fylkeskommuner skal få beholde mye mer av det som innbyggerne betaler i skatter og avgifter.

Å styrke de statlige overføringene, spesielt til kommuner og fylkeskommuner med svakt skattegrunnlag.

At kommunene vedtar budsjetter basert på befolkningas faktiske behov for tjenestetilbud.

At kommunale bygninger til enhver tid skal være godt vedlikeholdt og gi gode arbeidsforhold. Lovfestede krav om generell tilgjengelighet/universell utforming må raskt innfris i alle offentlige bygg.

Å innføre åpne budsjettprosesser og forsøk med deltagende budsjettering.

Å avvikle bestiller-/utførermodellen og konkurranseutsetting i offentlig sektor.

Å stanse privatisering og markedsretting av kommunesektoren og tilbakeføre tidligere privatiserte områder til kommunal drift.

At politikerlønninger i kommunene fastsettes ut fra gjennomsnittslønn i KS-området.

Skattlegg de rike

Rødt vil ikke øke skattenivået for skatter og avgifter som betales av vanlige arbeidsfolk. Men vi vil skjerpe beskatninga vesentlig av høye inntekter og formuer og fjerne beskatninga av lave inntekter. Vi vil fjerne smutthull og ordninger som gjør at de rikeste i Norge i praksis betaler det de har lyst til i skatt.

Kommunene har i dag rett til å skrive ut eiendomsskatt. Hvis kommunal eiendomsskatt innrettes slik at den får en sosial profil, bl.a. ved hjelp av store bunnfradrag, kan en slik skatt være redskap for å styrke kommuneøkonomien. Hvis kommunene får friere beskatningsmuligheter vil det ikke gi en mer rettferdig inntektsfordeling mellom kommune og stat, men gjøre det enda lettere for statsråder og stortingsfolk, som sitter på en av verdens største pengesekker, å lene seg tilbake og la kommunestyrene tyne innbyggerne mer.

Gjennom mange år har det skjedd en omlegging fra skatt på inntekt og formue til skatt på forbruk. Skatt på forbruk rammer spesielt hardt de som har dårlig råd, fordi de må forbruke hele inntekten – og mer til. Selv med stort personlig forbruk vil de fleste rike bare forbruke en liten del av inntekten sin, og derfor er det gunstig for dem å beskatte forbruk i stedet for inntekt. Rødt vil avskaffe merverdiavgiften på tjenester og vanlige husholdningsvarer. Rødt er for avgifter på reklame. Avgifter kan også vurderes brukt for å fremme miljø- og helsepolitikk.

Rødt ser på egenandelene på hjemmetjenester, legehjelp m.m. som særskatt på sykdom, alderdom og funksjonshemming. Rødt vil derfor fjerne alle slike særskatter.

De etatene som krever inn skatt må styrkes, og innsatsen deres må rettes mot de rikes skattesnyteri.

Rødt arbeider for:

At frikortgrensa økes til 2 G (ca. 160 000) slik at inntekter opp til 2 G ikke beskattes. Vi vil med dette også øke minstefradraget, og isteden skjerpe beskatninga av vesentlig høye inntekter og formuer.

At også kapitalinntekt skal beskattes med toppskatt og trygdeavgift.

At alle former for skjermingsfradrag fjernes på aksjeutbytte og annen kapitalinntekt.

Å fjerne "fritaksmetoden", dvs. at aksjeselskapers aksjeinntekt er fritatt for skatt.

Skjerpet beskatning av oljeselskaper. Ordningen med milliarder i skattegaver for å stimulere til leting må avvikles straks.

At høyeste trinn på toppskatten skal ramme inntekt over 600 000 kroner, og at satsen økes fra 12 prosent til 25 prosent.

100 % marginalsatt på inntekter over 1,5 millioner kroner.

At fagforeningskontingent skal være fradragsberettiga fullt ut, uten beløpsbegrensning.

Å fjerne bestemmelser og praksis som gir rikfolk mulighet til å sno seg unna formueskatt.

Å beskatte aksje-, finans- og valutatransaksjoner med en liten avgift på alle slike transaksjoner. Det gir store inntekter og svekker samtidig grunnlaget for spekulasjon.

Å fjerne merverdiavgiften på tjenester og matvarer.

Å fjerne all særskatt på funksjonshemming, uførhet og sykdom (såkalte egenandeler).

Innføring en liten skatt på all handel på Oslo børs. En slik dokumentavgift er enkel og billig å administrere i forhold til inntjening. Børsen i London har lenge hatt en tilsvarende avgift på 0,5.

Kapittel 2: Kvinnefrigjøring

Rødts mål er full kvinnefrigjøring. Likestilling mellom kjønnene er ikke nok. Vi ønsker å sprengje rammene for de trange kjønnsrollene og fjerne alle former for kvinneundertrykking. Kapitalismen er avhengig av kvinners underordning i familien og arbeidslivet. For å oppnå full kvinnefrigjøring er det nødvendig med et totalt brudd med det kapitalistiske systemet. Rødt går inn for tiltak som kan styrke kvinners stilling økonomisk, juridisk, politisk og ideologisk. Rødt vil forsvare de rettighetene kvinner har oppnådd.

For økonomisk selvstendighet

Rødt ser på kvinners økonomiske selvstendighet som ei forutsetning for kvinnefrigjøring. Familien er i dag en økonomisk grunnenhet og en del av samfunnets økonomiske basis. Fortsatt har kvinnene hovedansvar for omsorgsarbeidet i familien. Dyre barnehageplasser, kontantstøtta og for høye priser

på SFO er eksempler på dette. Kvinner tilpasser ofte sin tilknytning til arbeidslivet til sin rolle i familien. Samfunnets kjernefamiliefokus er redusert, men fortsatt usynliggjøres og diskrimineres eneforsørgere, homofile og lesbiske familier og de som velger å bo alene.

Kvinnedominerte yrker lønnes dårligere enn mannsdominerte yrker, både i offentlig og privat sektor. Selv innen samme yrkesgruppe tjener menn ofte mer enn kvinner. Kvinner lønnes lavere enn menn fordi de er kvinner. Dette er uttrykk for maktforholdet mellom kjønnene, og er vevd inn i det kapitalistiske økonomiske systemet, der kvinners arbeidskraft har mindre verdi.

Rødt arbeider for:

Kvinneres økonomiske selvstendighet.

Lovfesta rett til barnehage fra det tidspunktet foreldrene ønsker det.

Gratis barnehager og skolefritidsordning.

Å fjerne kontantstøtta.

At barn skal slippe delt bosted ved samlivsbrudd hvis ikke begge foreldrene ønsker det.

Å heve overgangsstønad til eneforsørgere og utvide stønadsperioden.

Å endre bidragsregler som skaper fattige kvinner og barn.

6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon.

Å fjerne all lønnsdiskriminering knytta til kjønn.

Å bekjempe lønnssystemer som fører til individuelle personlige tillegg.

Egen kvinnepott fra regjering/Storting for å utjevne lønnsulikhetene.

Å sikre at gravide ikke diskrimineres i arbeidslivet.

At trygde- og pensjonsregler ikke skal virke diskriminerende for kvinner.

8. mars som offentlig fridag.

Likestilling av skift- og turnusarbeid.

Garantiordninger som sikrer lavlønnsgupper minst 95 % av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn og garantiordninger som sikrer kvinnedominerte yrker 95 % av mannsdominerte yrker med tilsvarende utdanningsnivå.

Samfunnsmessig ansvar for barn, syke og gamle.

Styrke eneforsørgeres rettigheter.

Å legge til rette for kollektive boformer.

Fødselspermisjon

Rødt ønsker å utvide fødselspermisjonen til 52 uker med full lønn. Mora skal sikres 3 uker før fødsel og 8 uker etter fødsel av helsemessige årsaker. I tillegg får begge foreldrene rett til 12 uker. Resten av permisjonen kan deles mellom mor, den andre forelderen eller annen omsorgsperson.

Rødt arbeider for:

Selvstendig opptjening av fødselspenger for begge foreldre.

At retten til foreldrepenger ved fødsel og adopsjon også skal gjelde for foreldre som mottar ulike trygdeordninger.

Selvbestemt abort

Siden 1978 har kvinner selv kunnet bestemme om de vil fullføre en påbegynt graviditet eller ikke. Abortloven har stor oppslutning, men allikevel er den utsatt for stadige angrep. Kvinner blir forsøkt påført skyld og skam, og helsepersonell kan reservere seg mot å foreta abortinngrep, og abortmotstanderne Amatheia er faste rådgivere på mange sykehus. I tillegg må kvinner som ønsker abort etter tolvte uke, fortsatt møte for ei nemnd, som skal avgjøre om kvinna får lov til å ta abort eller ikke. Retten til selvbestemt abort er sentral i kvinners rett til å bestemme over egen kropp og eget liv. Abort er ikke et problem; det er de uønska svangerskapene som utgjør problemet.

Rødt arbeider for:

Rett til selvbestemt abort inntil 16. svangerskapsuke.

Jordmødre og helsesøstre skal ha samme rett som leger til å skrive ut p-piller.

Midler til forskning på trygg og sikker prevensjon.

Å overføre den offentlige støtta fra Amatheia til helsestasjoner for ungdom.

At egenandelen på sterilisering fjernes.

Rett til medisinsk abort ved helsestasjon/lokalt legesenter med oppfølging av primærhelsetjeneste.

Å oppheve reservasjonsretten for helsepersonell.

Slipp glede og kjærlighet løs

Seksuell frigjøring er frihet til seksuell utfoldelse uten skyld og skam, og uten frykt for vold og tvang. Gratis og lett tilgjengelig prevensjon og retten til selvbestemt abort er grunnleggende forutsetninger. Rødt ønsker mellommenneskelige og samfunnsmessige forhold der seksualitet verken er tabubelagt, syndig eller kommersialisert, men anerkjent som en viktig del av tilværelsen. Ingen har imidlertid rett til å bli tilfredsstilt av andre under trussel om straff, eller mot betaling eller belønning.

Rødt arbeider for:

Å bekjempe puritanisme, tabuer og moralisme i debatten om seksualitet.

Å bekjempe porno.

Obligatoriske temauker på skolene med fokus på god seksualitet og grensesetting, samt informasjon om seksuelle overgrep og om hvor man kan få hjelp.

Knus skjønnhetstyranniet

Rødt går imot propaganda som sier at bare kvinner som likner reklamebilder er pene. Trange kjønnsroller og umenneskelige kroppsideal er ødeleggende for folks selvilde og helse. Mediene må slutte å fremme "skjønnhets"-industriens interesser.

Rødt arbeider for:

Å anmelde kvinnekriminerende reklame.

Holdningskampanjer i skolen om ungdoms forhold til kjønn, kropp og seksualitet.

Forebyggende tiltak mot spiseforstyrrelser.

Å kreve opprettelse av avdelinger med spesialkompetanse på behandling av spiseforstyrrelser i sykehus over hele landet.

At mediene ikke reduserer kvinner til kropp, og ikke bruker avkledde kropper i salgsøyemed.

At alle manipulerte bilder, også i annonser, må merkes.

Bekjemp menns vold mot kvinner

Menns vold mot kvinner er uttrykk for den maktubalansen som finnes mellom kjønnene i samfunnet, og er et alvorlig samfunnsproblem. Volden begrenser og ødelegger kvinners liv, og hindrer kvinners fulle deltakelse i samfunnet. Arbeid mot menns vold mot kvinner må ha et allsidig perspektiv: rettslig, sosialt, økonomisk og helserelatert. Rødt har nulltoleranse overfor menns vold mot kvinner. Menn må involvere seg og ta ansvar for menns vold mot kvinner.

Bare en liten del av vold og voldtektssaker mot kvinner blir anmeldt. Blant de sakene som blir anmeldt, er henleggelsesprosenten høy, og bare 10 prosent blir domfelte. Politiet og rettsvesenet trenger å øke kompetansen på, og kunnskap om, vold mot kvinner. Rettssikkerheten til kvinner og barn i volds- og overgrepssaker er for dårlig.

Rødt arbeider for:

Økt støtte og full beskyttelse til voldsutsatte kvinner og barn.

Tilgang til voldsalarmer som virker, og effektive besøksforbud.

At voldsutøvere, ikke voldsutsatte, skal forlate hjemmet.

Å bekjempe maktforhold mellom kjønnene og andre maktstrukturer som muliggjør seksualisert undertrykking.

Å fjerne bestemmelser om flytteforbud for mor.

At overgrepsmottak skal være en lovpålagt oppgave for kommunene.

Full statlig finansiering av krisesentrene.

At politi, rettsvesen, NAV og politikere øker sin kunnskap om vold mot kvinner og om konsekvensene for barn som er vitne til vold.

At regjeringa må kartlegge menns vold mot kvinner og beregne omkostningene av volden.

Et nasjonalt kunnskapssenter knyttet til menns vold mot kvinner.

At "Alternativ til vold" bygges ut over hele landet.

At utlendingsloven håndheves slik at kjønnsbasert forfølgelse gir rett til asyl.

Å fjerne treårsregelen og gebyrene for innvandrerkvinner som skal søke oppholdstillatelse.

Tidsavgrensa rett til farskapstest for barnets far.

At mediene ikke omtaler overgrep som sex.

Kampen mot kjønnslemlesting

Kampen mot kjønnslemlesting er sentral i kampen for kvinners rett til egen seksualitet og kontroll over egen kropp. I dette arbeidet er Inter African Committee (IAC) ei drivkraft, og Rødt støtter arbeidet i IAC og andre organisasjoner som jobber mot kjønnslemlesting. Rødt ønsker at fokus må være ei varig holdningsendring, og at samarbeid med kvinner som har vært utsatt for kjønnslemlesting, er sentralt for å oppnå dette. Rødt ønsker ikke tvangsundersøkelser av jenter, men økte midler til forebyggende arbeid.

Rødt arbeider for:

Tiltak for personer som er kjønnslemlestet eller blir utsatt for kjønnslemlesting i Norge. Det skal være tiltak som omfatter tilbud om medisinsk, sosial og psykologisk oppfølging både til offer og familie.

Styrking av kompetansen til ansatte i skole, helse- og sosialsektoren slik at de kan tilby kvalifisert hjelp til personer som er utsatt for kjønnslemlesting.

Mot salg av kjønn og kropp

Porno og prostitusjon er vold mot kvinner. Rødts mål er et samfunn uten seksualisert undertrykking, og dermed uten porno og prostitusjon. Den internasjonale handelen med kvinner og barn er en av verdens mest lønnsomme industrier. Menn som kjøper kvinner i prostitusjon, er ansvarlige for at kvinner påføres skade, og er støttespillere for porno- og prostitusjonsindustrien. Halliker og bakmenn etablerer prostitusjon i land der mulighetene for fortjeneste er størst, der myndighetene ikke hindrer etablering, og der det er liberale holdninger til porno og prostitusjon. Kjøp av seksuelle tjenester må derfor være forbudt, og kvinner i prostitusjon må hjelpes ut.

Porno er ikke fiksjon, det er virkelige mennesker som avbildes. Rødt ønsker en lov mot porno. Rødt mener Norge må etterleve internasjonale forpliktelser for å bekjempe handel med kvinner og barn, for å hindre at stadig flere fattige kvinner havner i porno- og prostitusjonsindustrien.

Rødt arbeider for:

Å bekjempe porno- og prostitusjonsindustrien.

En lov mot porno som blir håndheva.

At kvinner i prostitusjon får hjelp til å slutte, at utenlandske kvinner i prostitusjon får oppholdstillatelse eller hjelp til trygg retur og reetablering i hjemlandet.

Økt bevisstgjøring om skadene ved prostitusjon gjennom holdningskampanjer og opplæring i skolen.

At ansatte i forsvaret og i organisasjoner og bedrifter med oppdrag i utlandet skal skolerers i spørsmål knytta til skadene ved prostitusjon.

Å bekjempe strippeklubber.

Flere og bedre tilbud for å hjelpe folk ut av prostitusjon.

Et nytt nasjonalt kompetansesenter mot prostitusjon som aktivt jobber for å hjelpe kvinner ut av prostitusjon, og som motarbeider holdninger i samfunnet om at kvinner kan kjøpes.

Kapittel 3: Lokaldemokrati og demokratiske rettigheter

Et levende lokaldemokrati vil si at innbyggerne får reell mulighet til å delta i avgjørelser som gjelder hverdagen og livsvilkårene deres. Det er viktig å holde på retten til like goder og rettigheter i form av likeverdige tjenestetilbud over hele landet. Rødt mener at staten skal fullfinansiere oppgaver som overføres til kommunene. Samtidig må innbyggerne i kommunene kunne delta aktivt i å utvikle lokalt tilpassede løsninger som ivaretar folks behov og er til det beste for fellesskapet.

Rødt arbeider for:

At staten fullt ut skal dekke kostnadene for lovpålagte oppgaver gitt til kommunene.

At staten skal slette gjelda kommunene og fylkeskommunene har opparbeida seg gjennom flere år med sulteforing og stadig flere tildelte oppgaver fra staten.

At statlige overføringer tildeles etter kriterier som bedre fanger opp lokal kostnadsvariasjon enn systemet som brukes i dag.

At det etableres aktive lokaldemokratiske organ hvor barn og unge får rett og mulighet til reell innflytelse på saker som behandles.

Tiltak som gjør politiske beslutningsprosesser mer tilgjengelige og åpne for alle innbyggere.

Tiltak som involverer innbyggere, tillitsvalgte, organisasjoner, brukere og pårørende i utvikling av kommunale tjenester, og at de gis mer direkte innflytelse på saksbehandlingsprosesser fram mot lokalpolitiske vedtak.

Å tilrettelegge for at lag og organisasjoner som samarbeider med kommunen om tjenesteutvikling, gis vilkår som gjør det mulig å være reelle deltakere.

At 16-åringer får stemmerett ved kommunevalg.

Å utvikle prosesser der innbyggerne kan ta del i budsjettbehandlingen.

Kommunens ansatte

Rødt anser kommunen og eventuelle kommunale selskaper som innbyggernes egen eiendom og verktøy for å kunne yte gode og likeverdige tjenester for alle som trenger det. Ansatte i norske kommuner er avgjørende viktig for å sikre tilbudene som vedtas av lokaldemokratiet, samtidig som de folkevalgte har en kollektiv arbeidsgiverrolle i denne sammenhengen.

Rødt arbeider for:

At organisasjonsutvikling i kommunen skjer i samarbeid med ansatte på alle nivå.

Tiltak som forkorter veien fra idé til vedtak, når det gjelder forslag fra ansatte som kan bidra til forbedringer av arbeidsmiljø og arbeidsrutiner ved den enkelte arbeidsplass.

At deltidsstillinger erstattes med 100%-stillinger i kommunene ut fra prinsippet "heltid en rettighet, deltid en mulighet".

At det igangsettes forsøk med 6-timers normalarbeidsdag i kommunene.

Stat, fylkeskommuner og kommuner

Oppgaver og ansvar bør desentraliseres, slik at de løses nærmest mulig brukerne av velferdstjenestene. Oppgaver som krever stor grad av samordning mellom flere kommuner, bør løses gjennom interkommunalt samarbeid uten at dette må gå på bekostning av folkevalgt styring. Statlige oppgaver som i dag ligger hos fylkesmannen, bør vurderes overflytta til fylkeskommunen eller til kommunen, med unntak av oppgaver som handler om tilsyn og kontroll.

Fylkeskommunen bør styrkes til å bli en reell regional utviklingsaktør. Framtida for fylkeskommunen avgjøres nå. Rødt ønsker en direkte valgt fylkeskommune, som har flere og tydeligere oppgaver. Det er behov for tre styringsnivåer; ei utvikling mot en tonivåmodell med kommuner kombinert med statlige regioner vil etter Rødts syn svekke demokratiet og folkevalgt styring.

Rødt arbeider for:

Desentraliserte oppgaver og overføring av ansvar fra stat til kommune/fylkeskommune.

Utvidelse av fylkeskommunens arbeidsoppgaver.

Å forhindre tvangssammenslåing av kommuner og fylker.

Tilbakeføring av styringa av de fleste sykehusene til fylkeskommunene.

Opprettholde eller øke antallet folkevalgte representanter i kommunestyre og fylkesting.

Kommunale selskaper

Det er innbyggernes behov som skal ligge til grunn for driften av all kommunalt eid virksomhet. Debatter og diskusjoner bak lukka dører blir snevre og hindrer utvikling med fokus på hva som er viktig for innbyggerne i lokalsamfunnet. For å sikre demokratisk og deltakende utvikling av de kommunale tjenestene må derfor beslutningene løftes ut av lukka styrerom og inn i kommunestyre og fylkesting.

I kommuner der kommunale foretak og aksjeselskaper er etablert, arbeider Rødt for tiltak som sikrer åpenhet, ryddighet, folkevalgt kontroll og styring, samtidig som vi arbeider for avvikling av slike selskap, og all aktiva tilbakeføres den kommunen eller fylkeskommunen som i utgangspunktet var rettmessig eier.

Rødt arbeider for:

Avvikling av alle kommunale foretak (KF) og aksjeselskap.

Inntil dette er gjennomført går Rødt inn for at kommunestyre/fylkesting evt. formannskap skal utgjøre generalforsamlinga for heleide kommunale aksjeselskaper.

At folkevalgte skal utøve aktiv eierskapsstyring gjennom generalforsamling.

At kommunestyre/fylkesting etablerer retningslinjer for god virksomhetsstyring av selskapene.

At det etableres etiske retningslinjer for selskapene, herunder retningslinjer som angår miljø.

At det etableres skriftlige rapporteringsrutiner mellom generalforsamling og kommunestyre/fylkesting, der hvor disse ikke utgjør generalforsamling.

At det etableres retningslinjer for anskaffelser for selskapene.

At det gjennomføres regelmessige eierskapskontroller av selskapene.

Demokratiske rettigheter

Rødt ser på kampen for demokratiske rettigheter som svært viktig i et samfunn. Rødt støtter organisasjoner som kjemper for demokrati og mot byråkratisering, som fagbevegelsen, kvinnebevegelsen, miljøbevegelsen og andre interesseorganisasjoner.

I norsk lovgivning er det nedfelt en rekke lover og regler som gir innbyggerne demokratiske rettigheter. Det omfatter tale-, trykke- og organisasjonsfrihet, og stemmerett ved hemmelige valg der en kan velge mellom flere partier. Også prinsippene i offentlighetsloven, forvaltningsloven, streikeretten og rettssikkerheten er grunnleggende demokratiske rettigheter. Dette er lover og forskrifter som Rødt vil forsvare. Det sterkeste angrepet på folks demokratiske rettigheter i Norge er forsøket på å få Norge inn i EU. Et annet angrep er nye og vagt formulerte lover mot terror, som åpner for økt overvåkning og forfølgelse av folk.

Rødt arbeider for:

Fullt innsyn i politiets og forsvarets politiske overvåking etter 1945. De ansvarlige for overvåkinga må stilles til ansvar. Personer som har blitt overvåka må få erstatning.

At det vedtas en permanent innsynslov.

At lovgivninga for arbeidsmiljø og streikerett ikke skal uthules, men styrkes.

At alle ansatte har full ytringsfrihet om sitt arbeidsforhold og innsynsrett i alle forhold som angår arbeidsplassen, bortsett fra slikt som kommer inn under vanlig taushetsplikt.

At tillitsvalgte skal ha rett til å undersøke alt som gjelder økonomi og regnskap hos arbeidsgiveren.

Det skal være straffbart for en arbeidsgiver å mobbe, trakassere eller på annen måte diskriminere dem som gjør bruk av denne retten.

Privatisering svekker folkestyret

Omdanning av offentlig virksomhet til foretak og aksjeselskap, samt privatisering og salg av offentlig eiendom og ressurser, er innskrenkinger av demokratiet. Beslutninger overføres fra politiske organer til lukka styrerom. Rødt mener at den omfattende liberaliseringa og privatiseringa av statlige selskap og kommunale tjenester er et grunnleggende demokratisk problem. Privatisering innebærer at kontrollen forsvinner fra folkevalgte organ.

Korrupsjon

Korrupsjon i forvaltninga har i dag i hovedsak karakter ved at høytlønna byråkrater og topp-politikere utvikler et tett samarbeid med lobbyister og utrednings- og konsulentfirma som kjøper seg fordelaktige vedtak og medvirkning til vedtak. De siste åra har vi også sett flere eksempler på at folk i høye offentlige stillinger har misbrukt stillingene til å berike seg selv.

Rødt arbeider for:

Åpne møter i alle offentlige styringsorgan og utvalg med unntak for behandling av personsaker.

Full offentlighet om alle styreverv, aksjeposter, økonomiske godtgjørelser og organisasjonsverv for alle politikere i kommunestyre, fylkesting, Stortinget og regjeringa.

Monopolisering av mediene

Mediene og kulturelle institusjoner kjøpes opp gjennom omdanning til aksjeselskap, ved reklamefinansiering og sponning. Størst fare for ytringsfriheten og ytringsmulighetene er monopoliseringa av eierskapet i massemediene og angrepet på produksjonsstøtte til aviser. Også kravet til lønnsomhet og forretningsdrift av kulturelle institusjoner er en overhengende fare.

Rødt arbeider for:

Økt pressestøtte som sikrer mangfoldet.

Offentlig støtte til nærradiostasjoner.

Alle landsomfattende partier som stiller lister i stortings-, kommune- og fylkestingsvalg, må sikres god dekning i riksdekkende radio og tv.

Religions- og livssynsfrihet

Norge er i dag et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn. Rødt er for full religions- og livssynsfrihet. Dette står i motsetning til å ha en offentlig statsreligion. Vi går derfor inn for skille mellom stat og kirke. Staten skal være religiøs og livssynsmessig nøytral og beskyttende. Det er ikke et spesielt statlig ansvar at tros- og livssynssamfunn skal ha et økonomisk grunnlag for sin virksomhet. De må behandles på lik linje med andre frivillige organisasjoner som søker støtte til sin virksomhet. Rødt anerkjenner ethvert tros- og livssynssamfunns rett til å etablere seg, men kan ikke akseptere aktiviteter som bryter med norsk lov, slik som f.eks. likestillingsloven.

Rødt vil ha et filosofi-, livssyns- og religionsfag som ikke favoriserer noen trosretninger. Elevene i grunnskolen må få ei nøytral opplæring om forskjellige ideologier og religioner. Innen et slikt fag er etablert, må det innføres full fritaksrett. Rødt vil ha en religions- og livssynsnøytral skole.

Likebehandling

Det må bli reell likestilling når det gjelder tilgang til religiøs og livssynsmessig omsorg ved store ulykker, på sykehus, i fengsel og i forsvaret. Kommunene må disponere lokaler der det er mulig å tilrettelegge for seremonier tilpassa de ulike tros- og livssynssamfunns behov. Rødt mener at Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, som representerer de fleste tros- og livssynssamfunn i Norge, er en viktig samarbeidspartner, ikke bare for Kirke- og kulturdepartementet, men også for Utenriksdepartementet i religiøse spørsmål.

Rødt arbeider for:

Å innføre en livssynsnøytral formålsparagraf i skolen.

Å skille stat og kirke.

Innfør republikk

Rødt mener at kongedømmet er en forhistorisk overlevning og er derfor for å avskaffe kongedømmet og innføre republikk.

Valgordninga i Norge

Det norske demokratiet har gjennomgått en rekke reformer siden 1814. Politisk kamp og krav om mer demokrati har tvunget fram disse reformene. Fortsatt har vi i dag en valgordning som på flere måter favoriserer de store partiene og gjør det vanskelig å presentere nye alternativer for velgerne. Rødt mener at en forutsetning for demokrati er å kunne velge mellom flere alternativer. Når stortinget i dag er enstemmig i en rekke spørsmål der det er stor opposisjon blant folk, er dette et uttrykk for at det norske demokratiet ikke er representativt nok.

Det særnorske styringstillegget i valgordningen gjør det vanskeligere for få små partier å få et første mandat. Sperregrensa på 4 % for utjevningsmandater er det største hinderet for at nye partier kan klare å få etablert seg på Stortinget og bli et reelt alternativ til dagens partier.

Byparlamentarisme

Flere kommuner i Norge innfører lokalparlamentarisme. Dette fører til flere heltidspolitikere, at opposisjonen mister innsyn i behandlingen av saker og at flere saker behandles uten offentlig innsyn.

Rødt arbeider for:

Å avskaffe sperregrensa ved norske valg.

At første delingstall i valgordninga skal være 1.

Å beholde arealfaktoren og fylkesvise valgkretser for å beholde geografisk fordeling av stortingsrepresentanter.

Å utvide antallet utjevningsmandater.

Å beholde og videreutvikle formannskapsmodellen i kommunene.

Å utvikle parlamentarisme i kommunestyre og fylkesting.

Kapittel 4: Velferd til alle

Den norske velferdsstaten bygger på en sterk offentlig sektor med universelle velferdsordninger. Fellesskapsløsninger innen omsorg for barn og eldre gir kvinner mulighet til utdanning og arbeid, noe som også styrker menns mulighet til å være omsorgspersoner for sine barn. Dårligere eller dyrere velferdsløsninger vil tvinge den i familien med lavest lønn til å slutte i jobb og overta omsorg for barn eller syke familiemedlemmer. Nedbygging av fellesskapsløsninger vil derfor særlig ramme kvinner. Rødt vil i stedet styrke de offentlige, universelle velferdsordningene.

Kapitalismen er avhengig av kontinuerlig økonomisk vekst. I offentlig sektor ligger det store økonomiske verdier som kapitaleierne ønsker tilgang til gjennom privatisering. EØS-avtalen og andre internasjonale avtaler (WTOs Gats-avtale) brukes som brekkstang for privatisering og markedsstyring av de offentlige tjenestene. De harde effektiviseringskravene og den økonomiske utarminga av offentlig sektor har gitt folk et dårligere tilbud. Svekket offentlig velferd åpner for private løsninger for dem som har råd. Dette øker klasseskillene.

For å redde de offentlige, universelle velferdsordningene trengs det mobilisering nedenfra gjennom lokale initiativer og på tvers av organisasjonsskiller. Kampen for velferdsstaten styrker folks bevissthet om fellesskap og solidarisk ansvar. Rødt støtter enkeltkrav som styrker velferden, samtidig som vi mener at kravet om et virkelig velferdssamfunn peker ut over kapitalismens rammer.

Rødt arbeider for:

En sterk og demokratisk styrt offentlig sektor som møter folk med respekt og lydhørhet.

Offentlig eierskap og styring av kollektivtransport, posttjenester, telenett, kraft og vann.

Tilbakeføring av privatiserte tjenester til offentlig eie og folkevalgt kontroll.

Gratis tjenester innen helse og omsorg.

Å utvide helsebegrepet til også å gjelde øyne og tenner – gratis briller og gratis tannlege.

Å fjerne egenandeler på høreapparat slik at dette blir gratis.

At sosialhjelpsatsene skal opp på SIFO-nivå ved øremerking av statlige midler og statlig dekning av kommunenes sosialhjelpsutgifter.

En forsøksordning med samfunnslønn til alle borgere i Norge som ikke har lønnsarbeid. Dette vil på sikt kunne erstatte sosialhjelp, studielån og flere trygdeordninger. En slik samfunnslønn må som et minimum følge anbefalingene fra SIFO.

Å forsvare og styrke folketrygda.

Barnevern

Alt for mange barn lever i dag i fattigdom eller vokser opp i familier med vold eller rus. Barn og unge er veldig avhengig av familien. Det kan gjøre det vanskelig for andre å gripe inn hvis barn og unge trenger støtte og hjelp. Rødt mener at alle barn skal ha rett til beskyttelse gjennom barnevernet og andre offentlige institusjoner, uavhengig av hvor barna oppholder seg og av hvem som har omsorgsansvaret, inkludert samværshjem. Ungdom som trenger plass på institusjon skal få det når behovet er der. Den faglige vurderinga av hvilke tiltak ungdom trenger, skal gå foran budsjettensyn.

For å redusere andelen barn som plasseres utenfor hjemmet er det nødvendig med økt satsing på forebyggende tiltak. Dette krever økte ressurser til det kommunale barnevernet, da det kommunale barnevernet er sterkt underbemannet og trenger flere ansatte. Økte ressurser må i stor grad gå til utbygging og forsterking av helsestasjonene hvor det tas inn flere yrkesgrupper med ulike barnevernfaglig og sosialfaglig kompetanse. For å gi ansatte mer tid trengs det bemanningsnormer som sikrer et maksimalt antall barn og familier en barnevernsarbeider skal ha ansvar for. Denne normen må gjøres veiledende for hvor mange ansatte som trengs ut i fra lokale behov i det kommunale barnevernet.

Familier som ber om hjelp til sine barn og unge, må i mye større grad bli tatt på alvor og følges opp med kompetanse og ressurser. Det skal ikke være slik at barn og unges problemer privatiseres til den enkelte familie. Det er et samfunnsansvar å sikre barn og unge gode oppvekstvilkår.

Rødt arbeider for:

Styrking av det kommunale barnevernet.

Å stanse nedbygginga av tjenester til kommunalt barnevern i Bufetat.

Å innføre veiledende bemanningsnormer i barnevernet.

Styrking av det offentlige familievern.

Utbygging og forsterking av helsestasjoner.

Å sikre formelle rettigheter for barn og unge, og oppfølging av rettighetene i både privat og offentlig omsorg.

Bygging av flere mindre barnevernsinstitusjoner slik at barn med ulike behov i større grad får tilpasset barnevernsomsorg.

Å skille ungdom som ruser seg fra rusfrie ungdommer på institusjoner.

Tydelige og felles retningslinjer for de kommunale barnevernstjenestene slik at barn og ungdom som trenger hjelp ikke er prisgitt bydelen eller bygda de bor i.

Å stanse privatiseringa av barnevernet, og arbeide for å tilbakeføre alle barnevernsinstitusjonene til full offentlig drift.

Å styrke det tverretatlige og tverrfaglige samarbeidet i sosial-, helse-, skole- og politietat i saker som er relatert til barnevernet.

At det blir slutt på overbelegg og underbemanning på barnevernsinstitusjoner

At det avsettes mer midler til etterutdanning av barnevernsarbeidere.

At fosterforeldre skal sikres profesjonell oppfølging og veiledning.

At alle barn som er plassert utenfor hjemmet, på institusjon eller fosterhjem, skal sikres minst seks årlige oppfølgingsbesøk av barnevernet, der barnets stemme skal bli hørt og vektlagt under oppfølging.

Ungdomstilbud

Ungdom trenger gratis fritidstilbud. Rødt mener det er en offentlig oppgave å sørge for rusfrie møtesteder for barn og ungdom. Ungdom må få makt og mulighet til å skape fritidstilbud. I flere kommuner har man oppretta ungdomsråd for å sikre dette, og vi mener at ungdomsrådene må få reell påvirkningsmulighet. De må få nødvendig opplæring og oppfølging, og rom til å utvikle sine egne arbeidsmetoder, møteformer og prioriteringer.

Tilbudene må også sikre at jenters ønsker og behov ivaretas, og Rødt mener at ungdomsklubber jevnlig bør arrangere "sett grenser"-kurs og undervise i nulltoleranse for seksuell trakassering.

Rødt arbeider for:

Styrking og utbygging av kommunale fritidsklubber.

At fritidsklubber skal bli lovpålagt.

At det skal opprettes flere ungdomshus, både selvstyrte og kommunalt styrte.

At det skal settes av penger til å opprette ungdomsbaser og/eller ungdomskontakter.

At det skal etableres rusfrie helgetilbud for ungdom, som f.eks. kveldsåpne ungdomshus, ungdomskafeer, diskotek osv.

At ungdoms egenorganisering skal støttes økonomisk.

At det skal opprettes ungdomsråd i kommuner eller distrikter. Ungdomsrådet skal velges gjennom demokratiske valg av ungdom selv.

At ungdomsrådet skal ha møte- og talerett i hovedutvalg, formannskap og kommunestyret i saker som gjelder ungdom.

At staten tilfører de ressursene som trengs for å drive ungdomsarbeid.

Eldreomsorg

Eldre er en stor ressurs og har kunnskaper og erfaringer som er verdifulle for samfunnet. Rødt mener at en god eldreomsorg skal gi eldre mennesker best mulig forutsetninger for å kunne leve fullverdige liv. Eldre må få nødvendig hjelp slik at fysisk og psykisk slitasje ikke hindrer dem i å utfolde seg som verdifulle, skapende mennesker. De må sikres en materiell trygghet og få tilfredsstillende helsemessig behandling, rehabilitering og pleie for å redusere eller bli kvitt sine plager. Eldreomsorg dreier seg også om å sikre menneskelig kontakt og tilrettelegge for sosial utfoldelse i en livsfase der mange etter hvert mister store deler av sitt vanlige sosiale nettverk.

Rødt arbeider for:

Å bygge ut eldresentre, kultur- og undervisningstilbud for eldre og tilby sosialt arbeid.

Dagsentertilbud for aldersdemente i alle kommuner, slik at det legges til rette for at de som ønsker det kan bo lenger hjemme.

Gratis tekniske og praktiske hjelpemidler til eldre, også gratis trygghetsalarm til de som trenger dette.

Økt transportstøtte, flere gratis drosjeturer.

Å bygge ut systemet med reduserte priser for pensjonister på reiser og kulturtilbud.

Å støtte eldres interesseorganisasjoner med ressurser.

Offentlig eldreomsorg

En godt utbygd offentlig eldreomsorg er en forutsetning for at alle skal få den hjelpen de trenger uavhengig av hvor mye penger de har. Kommunal fattigdom brukes ofte som dekke for å gå inn for privatisering av eldreomsorg, nedleggelse av sykehjem og kutt i praktisk bistand i hjemmet og rehabilitering. Det fører også til at "omsorgsboliger med heldøgnsstilsyn" framstilles som likeverdig

med sykehjem, siden kommunene da kan overføre utgifter på de omsorgstrengende selv og på staten.

Rødt arbeider for:

At det offentlige skal ha ansvaret for nødvendig eldreomsorg i en sammenhengende kjede.

At faglige, ikke økonomiske, grunner skal ligge til grunn for sykehjemstilbud.

Å styrke den offentlige eldreomsorgen – nei til all privatisering og egenandeler.

Å sikre et differensiert pleie- og omsorgstilbud, der det finnes både sykehjem, aldershjem og omsorgsboliger samt særskilt innretta tilbud til demente.

At omsorgsboliger ikke skal erstatte sykehjems plasser.

At antall sykehjems plasser må økes kraftig, slik at dekningsgraden tilsvarer det statlige minstekravet på 25 prosent av antall eldre over 80 år i alle kommuner.

At minst 25 prosent av sykehjemsplassene skal være forsterka demensplasser.

Økt grunnbemanning og økt heltidsandel i alle enheter som tilbyr eldreomsorg.

Å sikre god dekning av behovet for leger, tannleger, pleiepersonell, aktivitetører, ergoterapeuter og fysioterapeuter til den eldre delen av befolkninga.

Tilrettelegging for eldre med innvandrerbakgrunn på institusjoner og i hjemmebasert omsorg.

At eldre sikres varm, fersk og næringsrik middag hver dag, og at det avsettes tid til at den enkelte kan innta måltidene sine på en tilfredsstillende måte. Vi ønsker ikke fabrikkmat i eldreomsorgen. Institusjoner for eldre skal ha eget kjøkken, slik at maten kan lages på stedet.

At eldre tilbys leie av tilpassa omsorgsboliger.

At Husbanken har egne midler for å sikre bygging av omsorgsboliger og refinansiering av markedsfinansierte omsorgsboliger.

At Stortinget innfrir løftet om å finansiere 3/4 av nye sykehjem og omsorgsboliger over statsbudsjettet.

At kommunene må tilføres kraftig økte statlige tilskudd for å dekke driften av eldreomsorgen

Lovfesta rett til sykehjemsplass.

Styrking av den kommunale og ikke-kommersielle hjemmetjenesten. Hjelp til eldre i hjemmet må stå i forhold til deres behov i motsetning til stoppeklokkeomsorgen.

At økninga i forventa antall eldre pleietrengende møtes med planer for sterk ressursøkning til den offentlige helsesektoren.

Å avvikle bestiller-/utførermodellen for omsorgstjenester.

Styrke tilbudet til eldre med rusproblemer og psykiatridiagnoser.

Pensjon og trygd

Folketrygda er grunnpilaren i velferdsstaten. Folketrygda skal sikre økonomisk trygghet for alle, uavhengig av kjønn, klasse eller helsetilstand. Stortingsflertallet har vedtatt en drastisk forverring av pensjonssystemet, som systematisk øker klaseskillene, straffer de som har dårlig helse og de hardeste jobbene, gir de aller fleste en dårligere pensjon og legger til rette for privat sparing av pensjon. Slik erstattes den solidariske og utjevnende folketrygda med en rein forsikringsordning. De som blir hardest rammet er lavtlønte, deltidsarbeidere og noen av gruppene med lang utdanning.

Ved tariffoppgjøret 2008 ble AFP-ordninga lagt om fra å være en tidligpensjon til å bli en tilleggspensjon som premierer de som har god helse og en jobb de kan stå lenge i, mens den straffer dem som må gå av tidlig.

Forsvar de offentlig ansattes pensjon

Det er et mål at alle skal ha like god pensjon som de offentlig ansatte har i dag. Skal dette være mulig, må alle støtte forsvaret av de offentlige pensjonene. I tillegg er den gode pensjonen helt nødvendig for å få arbeidstakere til å ta det arbeidet som holder velferdsstaten oppe. Fagbevegelsen greide å forsvare noen av prinsippene i offentlig pensjon i tariffoppgjøret 2009. Levealdersjustering og svekket indeksering ble imidlertid innført. Men regjeringen og deres støttespillere i fagbevegelsen ønsker omkamp. Rødt vil motarbeide ethvert forsøk på omkamp som svekker den offentlige tjenestepensjonen.

Selv om noen av de viktigste prinsippene er beholdt, mener vi tilpasninga av offentlig pensjon til pensjonsreformen bryter med det sterke grunnlovsvernet pensjonsordningene har. Rødt mener fagbevegelsen må gå til sak for prinsippet om at alle rettigheter som var opparbeidet før 1.1.2011 skal beholdes uavkortet.

Rødt arbeider for:

Å hindre at AFP-ordninga og føringene ved tariffoppgjøret i 2008 blir ei brekkstang som ødelegger de offentlige tjenstepensjonsordningene. Dette innebærer forsvar av:

30-årsregelen, som sier at det ytes full tjenstepensjon etter 30 års ansettelse i offentlig sektor.

AFP-pensjonisters rett til å gå over på full tjenstepensjon uten avkorting etter 30-årsregelen ved fylte 65 år.

Særaldersgrensene, som bare må endres etter enighet mellom partene. Det må fortsatt være slik at en da går over på full tjenstepensjon etter 30-årsregelen uten avkorting. 85-årsregelen som gir rett til å gå av inntil tre år før særaldersgrensa, må beholdes. Den må gi full pensjon etter 30-årsregelen uten avkorting.

At det fortsatt må beregnes som minst 66 prosent av sluttlønna. Det betyr at tjenstepensjonen ikke må omgjøres til ei tilleggspensjonsordning.

Forsvar uførepensjonen

Stortinget har vedtatt å erstatte uførepensjon med uførestønad. Det betyr at midlertidige vedtak blir normalen. Saksbehandlerne, ikke legene, skal vurdere din restarbeidsevne, du skal ikke lenger skattes som pensjonist, og halvparten av innsparinga i pensjonsreformen skal betales av de uføre gjennom levealdersjustering. (Levealdersjustering: din personlige "pensjonsformue" skal fordeles på antall år som ditt årskull forventes å leve. Når myndighetene forventer at ditt årskull lever lenger, skal din pensjon smøres utover på flere år). Dette er en klassereform som rammer de lavtlønte og de som ikke har helse til å kompensere for levealdersjustering ved å jobbe lenger. Det er opp til ti års forskjell på gjennomsnittlig levealder mellom yrkesgrupper i Norge. Folk med høy utdanning har best helse og lever lengst.

Stortinget har vedtatt halv levealdersjustering midlertidig fram til 2018. Det er ingen garanti for at det ikke da innføres full levealdersjustering. Stortinget har vedtatt å bevare barnetillegget, men varsler omkamp også her. De går inn for at det skal innføres tak på stønad og barnetillegg i forhold til tidligere inntekt, noe som vil ramme lavtlønte og deltidsarbeidere spesielt.

Rødt arbeider for:

At uførepensjon ikke endres til uførestønad.

At uførepensjonister ikke skal skatte som lønnstakere, og ikke skal rammes av levealdersjustering.

At uføre skal få beholde sitt behovsprøvde barnetillegg.

At det ikke innføres tak på summen av barnetillegg og uføretrygd.

At leger, ikke saksbehandlere på NAV, skal avgjøre uførhet og uføregrad.

Folketrygdas pensjon skal være til å leve av

Pensjonsreformen er et av de største angrepene på velferdsstatens prinsipper noensinne. Den største innsparinga skjer gjennom levealdersjustering. Det er usosialt at de som er utslitt og har få leveår igjen når de blir pensjonister skal betale for at andre med god helse og et arbeid å bli gammel i lever lengre.

Enda mer usosialt er det at de som har helseproblemer eller er utslitt skal få livsvarig senket pensjon fordi de ikke kan fortsette i arbeid til pensjonsalder. Det innføres levealdersjustering også for uføre som ikke kan kompensere ved å jobbe lengre. Opptjeninga av alderspensjon for uføre stanses ved 62 år mot nå 67 år. Dette viser at det gamle prinsippet i folketrygda om at ingen skulle tape pensjon på sviktende helse, er snudd på hodet.

Rødt arbeider for:

At pensjonene ikke skal settes ned når levealderen øker.

Å gjeninnføre full opptjening til 67 også for uføre og AFP-pensjonister.

Å gjeninnføre besteårsregelen.

At pensjonen fortsatt skal følge lønnsutviklinga ellers i samfunnet.

Innenfor pensjonsreformen støtter Rødt følgende strakstiltak:

Inntektsgrensa for å få lov til å gå av med AFP ved 62 år må oppheves.

Levealdersjustering må fjernes for arbeidstakergrupper med kort levealder.

AFP-ordninga må endres slik at rettighetene beholdes dersom arbeidstaker uforskyldt mister jobben eller blir syk de siste tre år før fylte 62 år.

Styrk folketrygda

Rødt arbeider for:

At minstepensjonen heves til 2,5 G (ca 205 000 kr) uten levealdersjustering.

At inntekter opp til 6G (ca 490 000 kr) skal ha ei pensjonsdekning på 2/3 ved 40 års opptjening.

Obligatorisk tjenstepensjon overtas av staten gjennom skatt eller arbeidsgiveravgift og satsene høynes slik at målet på minst 66 % nås.

At ordninga med pensjonspoeng for omsorgsarbeid gis tilbakevirkende kraft fra 1967 for alle nye pensjonister.

Opptjening av pensjonspoeng for all utdanning etter fylte 18 år.

Fuller folketrygdrettigheter for alle med minst 20 års botid i Norge.

Å pålegge forsikringsselskap å gjøre premiene i pensjonsforsikringer kjønns- og aldersnøytrale.

Å gjeninnføre ei tidligpensjonsordning som gjør det mulig å gå av fra 62 år uten tap i livsvarig pensjon. Det betyr at AFP-tillegget må forbeholdes de som må gå før pensjonsalder, og gi samme livsvarige pensjon fra 67 år uansett når du går av.

Obligatorisk Tjenstepensjon (OTP)

Dagens OTP gir et helt utilstrekkelig tillegg til den stadig synkende folketrygda. I tillegg forsvinner en tredel av midlene til administrasjon og fortjeneste for forsikringsselskapene. De mangler stort sett uføreforsikring og gjelder normalt bare i 15 år. Rødt er prinsipielt for at OTP erstattes med økt arbeidsgiveravgift øremerket til å styrke folketrygda opp til 66 % av tidligere lønn.

Rødt arbeider for:

OTP må administreres av partene i en samlet ordning slik AFP gjør.

OTP må inneholde en forsikring mot uførhet.

Satsene må økes og bli like for alle inntekter.

Det må fortsatt være lovlig å stå i tjenstepensjonsordningene selv om du går av med AFP.

Bolig

Å bo i en tilfredsstillende bolig er en menneskerett. Vi ønsker å opprettholde bosetting over hele landet, at alle skal kunne bo godt og rimelig, og at alle skal ha råd til å skaffe seg en høvelig bolig. Dette krever en offentlig boligpolitikk som ikke er styrt av markedskreftene.

Boligspekulasjonen i byene har ført til at mange har blitt gjeldsofre, også folk med boliger av vanlig standard. Dette skyldes avviklinga av sosial boligpolitikk og liberalisering av boligpolitikken. Rødt vil gjenreise den sosial boligpolitikken. Staten må dekke en stor del av kostnadene ved nybygg gjennom billige lån, tilskudd og momsfritak til vanlige boliger. Kommunene må bygge utleieboliger med lav husleie. Godt bomiljø, livsløpsstandard og bedre boligkvalitet må være prioritert. Takten i studentboligbyggingen må også økes drastisk. Husbanken må gi lån med subsidert rente og lang avdragstid til boliger der det godtas prisregulering ved videresalg.

Boligbygging må tilrettelegges for å få en stor andel boliger med generell tilgjengelighet/universell utforming. En god bolig krever boligområder med gode løsninger for uteareal, bygningsareal, bygninger for fellesskap, rekreasjon og møteplasser. Rødt ønsker en variert boligmasse som gjør det mulig med ulike boformer for enslige, tradisjonelle familieenheter, generasjonsboliger, flerfamiliehus og ulike kollektive løsninger.

Boligbygging må også sees i et økologisk perspektiv. Dyrka mark må i minst mulig grad benyttes. Materialvalget må være miljøvennlig, fra produksjon til byggeplass og ferdig bygg. Energiforbruket må reduseres og lavenergiboliger prioriteres.

Rødt arbeider for:

Storstilt kommunal bygging av kommunale utleieboliger etter selvkostprinsippet finansiert av subsidierte husbanklån.

Opprettelsen av en tredje boligsektor, utenfor markedet, hvor Husbanken får økte rammer til å finansiere bygging av nye boliger, og hvor boligbyggelagene har gjenkjøpsplikt slik at alle fritt kan selge tilbake når de måtte ønske. Gjenkjøpsprisen skal være kjøpspris pluss prisregulering i den perioden man har eid boligen.

Å opprette kommunalt boligtilsyn og boligombud i de større byene for å bekjempe spekulasjon og ivareta leietakers og boligsøkers interesser.

Å stanse boligspekulanter og utleiery som utnytter boligsøkere og leietakere ved å gjøre det mindre lønnsomt. Rentereglene endres slik at det bare gis rentefradrag på inntil kr. 100 000,- eller på investeringer på maksimalt 3 millioner. De økte inntektene for staten brukes til sosial boligbygging.

At Husbanken må gjenreises som hovedbank for bolig i Norge.

At Husbankens rente skal tilbake til 2 %, og at lånene får minst 50 års avdragstid.

At Husbankens lånerammer skal styrkes, slik at Husbanken blir en bank for folk flest.

Ei bedre gjeldssanering for de som rammes av spekulative boligprosjekter.

Støtte til utvikling av nye boliger, boformer og boligområder.

At utbyggere som bygger boliger med et ikke-kommersielt grunnlag tilbys tomter til en rimeligere pris enn det som normalt kan oppnås i markedet.

At det offentlige betaler for tilpassing av boliger til personer med nedsatt funksjonsevne.

Universell utforming i alle nye boligprosjekter.

Slutt på alle dispensasjoner fra tilgjengelighetskravene i plan- og bygningsloven.

Å utvikle gode totale bomiljøer, legge særskilt vekt på gode fellesarealer ute, samt felles lokaler.

At energibruken i boliger legges om fra oljefyring og elektrisitet og over til fjernvarmeanlegg, varmegjenvinning og ulike former for fornybar energi.

At kommunal byggekontroll gjeninnføres – "uavhengig" kontroll er ikke tilstrekkelig.

At det etableres ei ny byfornyning som gir leieboerne rett til medvirkning og styring i stedet for dagens ordning med subsidier til gårdeierne.

Å styrke leieboerorganisasjonene.

Å styrke bostøtteordninga kraftig.

Økt statlig tilskudd til utbygging av boliger egnet for studenter.

Vederlagsfri rett til å ta over bolig som har stått tom i tre år.

Personer med nedsatt funksjonsevne

Alle mennesker er likeverdige og har rett til et selvstendig liv og må gis utviklingsmuligheter ut fra sine forutsetninger. Rødt mener at vi må fokusere på muligheter og ressurser framfor begrensninger. Mennesker som ikke fungerer innenfor de grenser man blir tilbudt i Norge i dag, kalles ofte funksjonshemmede. Etter vår oppfatning er det samfunnet som gjør disse menneskene funksjonshemmede, blant annet gjennom utestenging, diskriminering, dårlig samfunnsplanlegging og mangelfull tilrettelegging.

Rødt mener at hensynet til økt selvstendighet og livskvalitet for den enkelte må overstyre budsjettensyn. Personer med funksjonsnedsettelse og deres organisasjoner må få større makt og

innflytelse. Unge funksjonshemmede må snarest tilbys et annet botilbud enn syke- og aldershjem. Det er uverdig at de ikke kan få bo sammen med jevnaldrende eller i egen bolig.

Ansvarsreformen for psykisk utviklingshemmede fra 1991 skulle sikre denne delen av befolkninga tilnærmet like boforhold som resten av befolkninga, men nå ser vi en økende tendens til at kommunene omgår reformen ved å samle mange beboere i samme bygning. Ofte plasseres psykisk utviklingshemmede sammen med andre pleietrengende beboere med ulike diagnoser og utfordringer. Rødt jobber for at kommunene i stedet skal følge opp intensjonene fra ansvarsreformen om egne boliger i hjemstedskommunene.

Rødt arbeider for:

At funksjonshemmede gis reell brukermedvirkning både på individ og gruppenivå

Å bidra til at det skapes arbeidsplasser som legger til rette for at de som har mulighet kan delta i arbeidslivet.

At makt overføres til mennesker med funksjonsnedsettelse og deres organisasjoner

Individuell rettighetsfesting av Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) for dem som trenger ordningen for å oppnå personlig frihet og likestilling i utdanning, arbeid, sosialt liv og samfunnsdeltakelse for øvrig.

At den funksjonshemmedes vurdering av behov for assistanse og hjelp i og utenfor hjemmet skal være utgangspunktet ved tildeling av helse- og omsorgstjenester.

At funksjonshemmede skal ha en enkel tilgang til et bredt utvalg av hjelpemidler der valget gjøres lokalt ut fra individuelle behov. Det må utvikles en ubyråkratisk og brukerstyrt formidling.

At det bygges boliger som er tilpasset folk med nedsatt funksjonsevne

En kraftig reduksjon av gapet mellom arbeidsinntekt og trygd. Alle som ikke kan arbeide, må sikres inntekt minimum i henhold til SIFO-normen.

Å fjerne egenandelene på helsetjenester, medisiner og tekniske hjelpemidler.

Å fjerne egenandelene på hjemmetjenester som hjemmehjelp og personlig assistanse. Disse tjenestene er også kompensasjon for funksjonshemming eller sykdom, og egenandeler her er ofte kamuflerte egenandeler på hjemmesykepleie (som er forbudt).

Offentlige støtteordninger som gir syns- og hørselshemmede tilgang til og deltagelse i medier, kulturliv og samfunnet for øvrig.

Å styrke utviklingshemmedes rettssikkerhet gjennom at kommunene følger kompetansekravet til utdanning ved gjennomføring av bruk av tvang i større grad enn i dag.

Økt fokus på psykisk helse for utviklingshemmede.

Å styrke ressursene slik at det bygges flere avlastningstilbud for barn og unge.

At ungdom med særskilte behov sikres etterskoletilbud uten egenandel fra 8. klasse og ut videregående skole.

Fattigdom

Forskjellene mellom rik og fattig øker i Norge i dag, og stadig flere opplever på kroppen hvordan det er å være fattig. Rødt arbeider for å jevne ut de økonomiske forskjellene i Norge.

Sosialhjelpssatsene er i dag altfor lave og varierer i stor grad fra kommune til kommune. Variasjonen er særlig stor i forhold til barnetilleggene. Rødt ønsker en nasjonal standard på sosialhjelpssatsene på nivå med SIFOs (Statens institutt for forbruksforskning) standardbudsjett for husholdningene. Finansieringa av sosialhjelpssatser på SIFO-nivå må skje ved øremerking av statlige midler.

I dag får ikke foreldre som går på attføring eller rehabiliteringspenger, like mye i barnetillegg som varig uføretrygda. Rødt mener at barnetillegget for mottakere av arbeidsavklaringspenger skal opp på samme nivå og reguleres i samsvar med barnetillegget for varig uføretrygda.

Fram til 1998 fikk man overgangsstønad i ti år. Rødt mener at et godt tiltak for at eneforsørgere skal komme seg ut av fattigdom, er muligheten til å ta høyere utdanning. Eneforsørgere er i dag ei av de fattigste gruppene i Norge. Stønadsnivået må økes.

Dagens regelverk for stønader og trygder ble til i en periode da det nærmest ikke fantes asylsøkere, flyktninger eller innvandrere i Norge. Den norske staten har ikke greid å forandre lover og regler slik at en tar hensyn til at Norge er en del av en globalisert verden. Rødt ønsker harmonisering av regelverk og lover for å fjerne alle diskriminerende regler mot asylsøkere, flyktninger og innvandrere.

Det er dyrt å være fattig. Staten øker regningene med purre- og inkassogebyrer, og går ofte løs på fattiges lønnsinntekt, barnetrygd og kontantstøtte for å få dekket sine krav. Mange fattige utsettes for uverdigg behandling ved å bli sendt fra kontor til kontor der de må brette ut stadig flere sider av livet sitt. Rødt ønsker en avbyråkratisert offentlig førstelinjetjeneste som gir fattige verdig behandling.

Rødt vil gjeninnføre ordninga med at man kan få utbetalt dagpenger i tre år, slik det var fram til 2003. Med dagens ordning er du bare sikra dagpenger i to år, som som fører til at mange blir tvunget over på sosialhjelp og ut i unødigg fattigdom. Rødt vil gjeninnføre ferietillegget på dagpengene. Å reise på ferie er i dag et gode som ikke alle kan benytte seg av.

Rødt arbeider for:

Å sikre alle som ikke kan forsørge seg gjennom vanlig arbeidsinntekt en form for offentlig ytelse som gir grunnlag for et verdig liv uten fattigdom.

At sosialhjelpssatsene skal opp på SIFO-nivå (Statens institutt for forbruksforskning) ved øremerking av statlige midler.

At barnetillegget for mottakere av arbeidsavklaringspenger heves til samme nivå og reguleres i samsvar med barnetillegget for de som er varig uføretrygda.

At barnetrygd og barnebidrag ikke skal fratrekkes ved beregning av sosialhjelp.

At utbetaling av dagpenger i tre år gjeninnføres og at ferietillegg utbetales.

At overgangsstønadene må økes og stønadsperioden forlenges fra tre til ti år.

At de samme trygderettigheter som gjelder for nordmenn skal gjelde for flyktninger og innvandrere.

At innvandrere må ha rett til vanlig alderspensjon på minstepensjonsnivå fra folketrygda, selv om de ikke oppfyller kravet om botid.

At alle særskatter i form av egenandeler på funksjonshemming, uførhet og sykdom, fjernes.

Gratis tannhelsetjeneste.

Regler som avskjærer det offentliges adgang til å øke sine krav mot enkeltpersoner med egne gebyrer og tilleggsbeløp.

Lavere tak for gebyrer for privat innkreving.

Plikt for offentlige kontorer til å informere den enkelte bruker om rettigheter og plikter som antas å ha betydning for brukeren.

At innvandrere med lovlig opphold skal ha rett til uførepensjon på minst

minstepensjonsytelse etter vanlige helsekriterier uten forutsetning om tidligere medlemskap i folketrygden.

Kriminalitet

Hva samfunnet kriminaliserer gjenspeiler maktforhold, sosiale, økonomiske og kulturelle, verdimeslige forhold. Undertrykking, diskriminering, fattigdom og økte klasseforskjeller kan gi økt kriminalitet. Kriminalitetsbegrepet rommer mange fenomener; både overklassens utbytting av mennesker og miljø, vanlig vinningskriminalitet, kriminalitet begått av rusavhengige og andre som er stengt ute fra arbeidslivet og handlinger som vold og sedelighetslovbrudd. Rødt mener at forebygging av kriminalitet henger tett sammen med en god sosialpolitikk og levekår. Vi ønsker samtidig en helhetlig kriminalpolitikk som tar på alvor den belastninga det er å være å være offer for kriminalitet.

Den sterkeste rett?

Samfunnets klassesdeling gjenspeiles i kriminalitetsbildet og påvirker politi og rettsvesen. Kriminalitet begått av borgerskap og maktelite fører sjeldnere til pågrep og straff. Sosiale nettverk og samfunnsstrukturer gjør at bare en liten del av kriminaliteten i disse kretsene avdekkes. Rødt vil arbeide for at politi og rettsvesen prioriterer alle disse formene for kriminalitet på en helt annen måte enn i dag.

Rødt arbeider for:

Økt fokus på økonomisk kriminalitet, herunder arbeidsmiljøkriminalitet, og miljøkriminalitet.

Økt fokus på organisert kriminalitet, særlig de formene for organisert kriminalitet som innebærer grov utnyttelse av svake grupper.

Å styrke rettsvernet til ofre for menneskehandel, også der det ikke er tilstrekkelig bevis for å dømme gjerningspersoner.

Å sikre retten til å drive politisk kamp mot undertrykkelse og urettferdighet gjennom streik, sivil ulydighet og liknende.

Å sikre god og uavhengig kontroll av politiet.

Forebygging og sosialpolitikk

Forebyggende tiltak må sees i sammenheng med øvrig sosialpolitikk. Investeringer i gode oppvekstvilkår er avgjørende for å forebygge alle former for kriminalitet. Rødt ønsker en bred forebyggende strategi som drives tverretattlig og tverrfaglig, og ikke anses som politiarbeid alene. Det forebyggende arbeidet blant barn og unge må styrkes, og tiltakene som settes inn må komme på et langt tidligere tidspunkt enn i dag. Gode lokalsamfunn er ofte nøkkelen i slik forebygging.

Rødt arbeider for:

En kriminalpolitikk som tar utgangspunkt i kriminalitetens sosiale årsaker.

Styrking av det forebyggende ungdomsarbeidet, bl.a. gjennom bekymringssamtaler, ungdomskontrakter og oppfølgingsteam.

Å styrke SLT-modellen (Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak).

At politietaten integreres i lokalsamfunn, gjennom å styrke nærpoltimodellen og hindre sentralisering.

En bred rekruttering til Politihøgskolen, slik at politietaten gjenspeiler befolkninga, med tanke på etnisitet, kjønn, legning og religion.

En restriktiv alkohol- og skjenkepolitikk, for å forebygge vold i forbindelse med uteliv.

Reaksjon og straff

Reaksjoner og straff i kampen mot kriminalitet må både ta hensyn til de som rammes og innrettes mot at de som har begått straffbare handlinger skal tilbake til samfunnet. Straff skal ha som formål å gjøre den straffede i stand til å komme ut igjen til et liv uten lovbrudd. Streng fengselsstraffer reduserer ikke tradisjonell kriminalitet. Rødt ønsker derfor økt fokus på alternativer til tradisjonell straff og på straffens innhold, i stedet for straffens lengde.

Rødt arbeider for:

Å heve den kriminelle lavalderen til 16 år, og at ingen under 18 år skal i fengsel.

At flere saker behandles via megling i konfliktråd.

Å ta i bruk og styrke alternative straffereaksjoner som samfunnsstraff, promilleprogram og hjemmesoning med elektronisk kontroll.

At bruken av varetekt reduseres til der det er strengt nødvendig.

Å bygge ut rehabiliteringstiltak som alternativ til fengsel.

Å gi tilbud om behandling til alle som blir dømt for volds- og sedelighetslovbrudd.

Å ivareta innsattes rett til utdanning og helsetilbud. Alle straffedømte skal få behandlings-, arbeids- og utdanningstilbud.

Å sikre god oppfølging av innsatte etter endt soning.

At pårørende til innsatte får nødvendig oppfølging, særlig gjelder dette barn.

Rettsikkerhet og offerpolitikk

En god og sterk rettsikkerhet er avgjørende for rettsvesenets legitimitet. Rettsikkerhet er først og fremst viktig for å sikre den svakestes rett mot overgrep fra storsamfunnet, men har også som mål å ivareta ofre for kriminalitet.

Rødt arbeider for:

At fri rettshjelp er en lovfesta rettighet for alle med inntekt eller trygd på under 4 G (ca 320 000), og også innvilges andre der det kan dokumenteres at deres inntekt eller trygd står i veien for likeverdig rettshjelp.

Å bedre rettsikkerheten for utsatte grupper. Alle som blir siktet eller tiltalt skal fritt kunne velge forsvarer.

Å styrke vernet av ofre i volds - og overgrepssaker. Dette innebærer også å sikre ofres rettigheter til bistand og oppfølging også der hvor beviskravene ikke holder til domfellelse.

Å øke politi og påtalemyndigheters kompetanse på kriminalitetsformer som vold i nære relasjoner og liknende.

Å stoppe bruk av fengsling i asylsaker.

Kapittel 5: Sykehus og helse

Gode helsetjenester til hele befolkninga

Rødt jobber for fullfinansierte offentlige helsetjenester av høy kvalitet til hele befolkninga. Rødt legger stor vekt på et utvida helsebegrep der arbeid for å minske klasseskillene, også lokalt, er svært viktig for å redusere helseforskjellene. Her er forebygging og høy kapasitet i lokale lavterskeltilbud sentralt.

Rødt jobber for at folkevalgte igjen skal få kontroll over helsetilbudet vårt. Vi vil avvikle helseforetaksmodellen og andre modeller der bedriftsøkonomiske prinsipper blir viktigere enn de helsefaglige vurderingene. Helsetjenestene skal finansieres etter behov. Derfor må dagens stykkprismodell avskaffes.

Sykehus

Helseforetaksmodellen ble innført av Stoltenberg I-regjeringa med støtte fra Høyre og Frp. Modellen innebærer en sterk maktsentralisering over avgjørende velferdstjenester i selvstendige foretak utenfor folkevalgt styring og kontroll. Reformen har rammet sykehusene både i distriktene og sentrale strøk. Tilbud er fjernet, lokalsykehus er lagt ned og flere er under nedbygging og nedlegging. Sammenslåinga av Oslo-sykehusene er ute av styring.

Rødt vil erstatte loven om helseforetak med en ny lov der sykehusene skal samarbeide i stedet for å konkurrere. Vi vil ha rammebasert finansiering der fordelinga av midler skjer på grunnlag av en nasjonal helseplan med politisk vedtatte planer om bl.a. sykehusstruktur og funksjonsfordeling. Dagens stykkprissystem (innsatsstyrt finansiering) fører til prioritering av lønnsomhet over helsefaglige vurderinger. Sykehusene skal reguleres og styres gjennom lover som setter krav til bl.a. tilgjengelighet, likeverdighet, kvalitet og sikkerhet.

Rødt arbeider for:

Et offentlig, skattefinansiert sykehustilbud som er basert på behovet til befolkninga og som er gratis for brukerne.

Å avvikle foretaksmodellen og gjeninnføre offentlig forvaltning og demokratisk styring.

En rammebasert finansieringsordning uten stykkpris.

Å erstatte regnskapsloven med budsjett- og regnskapssystemer tilpasset offentlig drift.

Lokalsykehus

Lokalsykehusene er en hjørnestein i norsk helsevesen og en viktig del av infrastrukturen i distrikts-Norge. Rødt støtter kampen til lokale sykehusaksjoner og Folkebevegelsen for lokalsykehusene for å opprettholde fullverdige lokalsykehus. Undersøkelser viser at de fleste vanlige lidelser og 50–70 prosent av alle tilfeller av øyeblikkelig hjelp kan behandles på lokalsykehus. Gode, framtidige lokalsykehus krever at utdanninga av generalister, spesielt innenfor kirurgi, styrkes og at en del av spesialistutdanninga foregår på lokalsykehus.

Rødt arbeider for:

Å opprettholde fullverdige lokalsykehus med medisinsk og kirurgisk akuttberedskap hele døgnet og gode fødetilbud.

Å bygge og styrke faglige nettverk mellom små og store sykehus for å sikre kvalitet og bemanning, blant annet gjennom å lage hospiteringsordninger.

Å styrke generalistutdanninga - to år i lokalsykehus for godkjent spesialistutdanning

At gjestepasientordninga og utgiftene til fritt sykehusvalg skal betales av staten.

Å opprettholde dagens turnusordning basert på loddtrekning.

Samhandlingsreformen

Rødt mener at økninga i diabetes, kols og rus/psykiatri krever bedre forebygging, behandlingstilbud og oppfølging. Også økninga i antall eldre og flere syke eldre, krever at helse- og omsorgstilbudet styrkes på flere nivåer. Samhandlingsreformen er ikke et redskap for å løse dette. Den er trinn to i markedsrettinga av helsesektoren, og vil skape nye problemer og øke presset på nedbygging av lokalsykehusene slik vi ser allerede. Den må møtes med offensive krav for å motvirke dette.

Rødt arbeider for:

At befolkninga sikres grunnleggende tjenester som akuttberedskap, fødetilbud og behandling av vanlige sykdommer og skader på sine lokalsykehus.

Øremerka tilskudd og nok tid slik at kommunene kan bygge opp tilbud som kommer i tillegg til, ikke i stedet for, tilbudet på lokalsykehusene.

At kommunal medfinansiering for spesialisthelsetjenesten avvikles.

En forpliktende plan med statlig fullfinansiering som sikrer nødvendig rekruttering og kompetanse i kommunene.

At brukergrupper og ansatte i helsetjenesten må få reell innflytelse i prosessene framover.

At det skal være lovpålagt for matprodusentene å opplyse klart og tydelig om matvarenes innhold og potensielle helsefarer.

Primærhelsetjenesten

Rødt jobber for at de lokale kommunale helsetjenestene skal bygges ut, både i volum og kvalitet. Bedre helse for alle krever mer forebygging med blant annet styrking og utbygging av lokale helsesøster-tjenester til barn, unge og eldre, og de kommunale jordmortjenestene. Det kan ikke skje uten større budsjetter og en mer robust kommuneøkonomi. Det krever også økt nasjonal (statlig) satsing på utdanning, rekruttering og lønn til de som skal utføre tjenestene. Rødt krever at tjenestene skal være generelle og omfatte alle.

Rødt jobber mot en utvikling der gratis kommunale helsetjenester for heile befolkninga bygges ned gjennom mangelfull finansiering og trange kommunebudsjetter. Dette er en politikk som øker mulighetene for å drive butikk på folks helseproblemer, og fører med seg økt etablering og satsing på private tjenester. Spesielt ser vi dette innenfor lege-, fysioterapi- og sykepleietjenester.

Rødt jobber for:

Å fjerne alle egenandeler. Disse er i praksis skatt på sykdom og funksjonshemming.

Alle tiltak som styrker det lokale gratis offentlige helsetjenestetilbudet, både i omfang og kvalitet.

Helsetjenester der folk bor, inkludert gode tilbud i distriktene.

At nye primærlegesenter skal være kommunale og fastlønnsbaserte.

At kommunene tar over de eksisterende private primærlegesentrene.

At legenes lønninger må gjøres uavhengig av trygdefinansiering knytta til pasienten.

At antall pasienter pr legeårsverk hos fastlegene må reduseres til maksimum 1000.

At tilbudet knytta opp mot sykehjem, psykiatri og utviklingshemmede må økes betydelig.

Å endre sykemeldingssystemet slik at det igjen blir et tillitsbasert forhold mellom pasient og lege.

At nye fysioterapi- og ergoterapitjenester skal være kommunale og fastlønnsbaserte, og kommunal overtakelse av tilsvarende private tjenester.

Økt satsing på rehabilitering og habilitering.

Tilgjengelige legevakttjenester hele døgnet med tilstrekkelig kvalitet og kompetanse.

Et lokalt lavterskeltilbud innenfor psykiatrien som ivaretar behovet for trygghet, omsorg og kompetanse og minimaliserer behovet for tvangsbruk.

Primærhelsetjenester med kompetanse til å møte innvandreres spesielle behov, innenfor både somatikk og psykiatri. Tolketjenesten må profesjonaliseres og styrkes.

At det ved alle skoler er tilknyttet helsesøster, som har nært samarbeid med psykolog, både i videregående og i grunnskolen, og at det tverrfaglige samarbeidet mellom skole, PP-tjenesten, barnevern og andre offentlige etater styrkes.

I områder med samisk befolkning må primærhelsetjenesten stille med personell som snakker samisk. Dette er et nasjonalt, statlig ansvar.

Offentlig drift og finansiering av tannhelsetjenester. Tjenestene skal være gratis for brukerne.

Psykisk helse

Rødt har som utgangspunkt at alle har ei psykisk helse, og vi jobber for at holdningene i samfunnet og psykiatrien forandres slik at mennesker med psykiske helseproblemer ikke diskrimineres. Det må være tilstrekkelig kapasitet innenfor det forebyggende arbeidet og når det gjelder antall behandlingsplasser. Det er også helt nødvendig med skikkelig oppfølging etter utskriving. En trygg og forutsigbar boligsituasjon er ei viktig forutsetning både for integrering i lokalsamfunnet og for å kunne bli yrkesaktiv.

Nå ser vi en illevarslende utvikling der institusjonpsykiatrien bygges kraftig ned. Institusjonene binder opp møysommelig tilkjempede ressurser, som ikke vil komme de syke til gode hvis institusjonene nedlegges og selges. Dette skjer over hele landet, og Rødt mener dette er et angrep mot noen av de mest utsatte menneskene i samfunnet. Det er derfor svært viktig å stanse nedbygginga av institusjonpsykiatrien.

Rødt mener at en av de viktigste jobbene en kan gjøre for å hindre langvarige psykiske helseproblemer hos mennesker, er å følge opp dem som er i ei livskrise eller som har opplevd traumer, på et mye tidligere tidspunkt. Rødt mener at sammenblandinga mellom tvangsbruk og behandling er problematisk for mennesker i livskrise, og jobber for at tvangsbruken skal reduseres kraftig.

Rødt jobber for:

At behandlingsfilosofien innenfor det psykiske helsevesenet skal bygge på dialog og respekt.

At kompetansen til brukerorganisasjoner, de pårørendes organisasjoner og enkeltpersonenes kompetanse tas på alvor som en viktig forutsetning for vellykka behandling.

At det lokale hjelpeapparatet i kommunene, distriktpsykiatriske sentre (DPS) og sykehustilbudet må ses i sammenheng for å sikre et tilbud av høy kvalitet innenfor det psykiske helsetilbudet for voksne.

En tilstrekkelig oppbygging og kvalitetssikring av kommunenes psykiske helsevern, før antall døgnplasser på de psykiatriske sykehusene reduseres.

At køene i psykiatrien fjernes gjennom en styrking av det forebyggende arbeidet, ulike typer lavterskeltilbud, flere akuttdøgnplasser og bedre oppfølging etter utskriving.

Flere bostedstilbud for mennesker med psykiske helseproblemer som sikrer at mennesker med psykiske problemer slipper å bli boende på institusjoner i påvente av å få en tilrettelagt bolig.

At flest mulig mennesker med psykiske problemer skal ha mulighet til å bo i egen bolig med hjelp og tilrettelegging, og at det som et supplement skal opprettes flere bokollektiver med ulik grad av tilrettelegging i kommunene.

Øremerka midler fra staten til kommunene til boligbygging, styrking av kompetansen i kommunenes førstelinjetjeneste og utbygging av flere og sterkere distriktpsykiatriske sentre.

At det opprettes kriseteam og psykiatriske krisesentre der mennesker kan få hjelp til bearbeiding av traumer på et frivillig grunnlag og med utgangspunkt i traumene som er opplevd, og hvor hovedregelen er at pasienten selv velger om han/hun skal ta medisin.

Ambulansetjeneste med kvalifisert psykiatrisk personale. Stans i bruk av uniformert politi og håndjern ved transport av mennesker med psykiske lidelser.

At det skal vedtas en særskilt nasjonal tiltaksplan mot spiseforstyrrelser, som både sikrer lettere tilgang på behandling hos psykolog/psykiater og bidrar til å styrke det forebyggende arbeidet.

Å sikre finansiering til organisasjoner som jobber med spørsmål knytta til psykisk helsevern gjennom statlige tilskudd.

En ventelistegaranti på to uker for barn og ungdom for å få psykiatrisk hjelp. Dette betyr at alle skal få tilbud om tilrettelagt hjelp av kommunene eller av barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker.

En ventelistegaranti på fire uker for voksne.

At det bevilges mer ressurser til barn og ungdom med psykiske helseproblemer, spesielt lavterskeltilbud.

En ny nasjonal strategiplan for hvordan en skal kunne få bygd tilstrekkelige sengeplasser innenfor psykiatrien; særlig må antallet akuttsengeplasser økes.

At de rettigheter som gjelder for norske statsborgere, også skal gjelde for flyktninger og asylsøkere. Det vil si at de skal ha de samme tilbudene til hjelp som alle andre.

Økt utdanningskapasitet for psykisk helsearbeidere i distriktene – det er stor mangel på kompetente menneskelige ressurser.

Program for oppfølging og oppgradering av det psykiske helsearbeidet i kommunene.

Fortsatt finansiering av psykiatrien gjennom øremerka midler.

Ruspolitikk

Rødt er for en kunnskapsbasert og restriktiv ruspolitikk, og støtter tiltak som reduserer rusbruk. Rødt vil bekjempe rusavhengighet, ikke rusavhengige.

Rødt mener at rusavhengige skal behandles med respekt. Rusavhengighet skal behandles som et helse- og sosialproblem, ikke som et kriminalitetsproblem. Rusavhengige har rett til et verdig liv med egen bolig, økonomisk støtte og helse- og sosialtjenester, samt opplæring og utdanning for å komme inn i arbeidslivet. For de mest forkomne rusavhengige er det viktig med skadereduserende tiltak.

Bruk av rusgifter skaper store problemer i livet til mange mennesker. Særlig rammes barna hardt i familier der foresatte er avhengige av rusgifter. Forskning viser at alkohol er det største problemet når det gjelder rusgifter.

Rødt arbeider for:

Å styrke det forebyggende arbeidet i kommunene.

At det settes i verk tiltak tidlig overfor barn og unge som lever i risikopregede oppvekstmiljøer og/eller i familier med rusproblemer.

Å støtte tiltak for redusert rusbruk.

Å styrke og utvikle alkoholfrie kulturtilbud og møteplasser.

Å styrke og utvikle et differensiert og kunnskapsbasert behandlings- og hjelpeapparat for avhengighetsbehandling.

En kraftig utbygging av ettervernstilbud til rusavhengige.

At mennesker som har vært i behandling for rusavhengighet må sikres en tilbakeføringsgaranti. Denne garantien må sikre den enkelte individuell oppfølging for å komme tilbake til en rusfri hverdag, blant annet gjennom tilbud om arbeidsmarkedstiltak og hjelp til å skaffe bolig.

Å opparbeide en forpliktende, tverrfaglig forebygging og oppfølging i kommunene der brukerens profesjonelle og personlige nettverk samarbeider.

Etablering av sprøyterom med lange åpningstider i kommuner der det er behov for det.

Kraftig utvidelse av legemiddelassistert rehabilitering (LAR) som virkemiddel.

At rusmisbrukere i større grad skal kunne dømmes til egnet behandling framfor straff.

Styrket innsats mot smugling av alkohol og narkotika.

At Statens pensjonsfond ikke skal investere i alkoholkapital.

Fortsatt salgsmonopol for sprit og vin.

Skjerpet kontroll med skjenke- og utsalgssteder. Brudd på alkoholloven, skjenkebestemmelser og bevillingsvedtekter må føre til tap av skjenkebevilling.

Krav om nabovarsling til både juridiske og faktiske naboer før behandling av søknad om skjenkebevilling.

Tap av skjenkerett for utesteder som nekter ansatte arbeidskontrakt, driver med svart arbeid eller omsetning, eller på annen måte omgår lovfesta rettigheter.

Tap av skjenkerett for utesteder som har en diskriminerende praksis.

Kapittel 6: Klima, næring og naturressurser

Rødt jobber for et samfunn der naturens tålegrenser setter rammer for menneskelig aktivitet. De menneskeskapte klimaendringene går raskt mot et vippepunkt, naturressurser tas ut uten tanke på framtidens generasjoner og forurensing skader både naturen og menneskers livsgrunnlag. Men denne utviklinga er det mulig å snu. Rødt jobber for lokale og nasjonale tiltak for en fornybar og grønnere framtid.

Rødt arbeider for:

At Norge skal redusere sine klimagassutslipp i tråd med anbefalingene fra FNs klimapanel, og at kuttene skal tas innenlands.

At Norge bidrar til å få på plass en global og rettferdig klimaavtale i samråd med de fattige landene og deres behov.

At Norge jobber for å fjerne markedsmekanismene fra klimafeltet og heller jobber for politiske løsninger.

At klimapolitikken underlegges politisk og demokratisk kontroll. Vi vil derfor avvikle kvotehandel med CO₂.

Nasjonal satsing på grønne arbeidsplasser innen fornybar energi, kraftforedlende industri og en framtidsretta matproduksjon.

At norsk vannkraft ikke skal brukes til å elektrifisere norsk sokkel.

Sikre arbeidsplasser i hele landet.

Demokratisk kontroll

Rødt jobber for at bruken av naturressurser skal være demokratisk styrt. Norge har stor rikdom, og fordelingen av velferden er bedre enn i de fleste andre land. Dette henger sammen med at energiressursene har blitt forvalta ut fra et ønske om å bygge landet. Denne tradisjonen har lenge vært under press, særlig fra markedsøkonomisk tenking og praksis. Økt markedsstyring må erstattes med økt demokrati.

Rødt arbeider for:

At det skal være nasjonal, demokratisk kontroll av energiressursene, inkludert vannkraft og petroleumproduksjon.

Å innføre samfunnsmessig styring av all energiforsyning og avvikle markedsstyrte priser.

Strengt miljøkrav til eventuelle nyåpning av gruver, og at ingen gis tillatelse til å dumpe gruveavfall i hav, innsjøer eller andre steder i naturen. Tomme gruveganger er i de fleste tilfeller den beste deponeringsløsningen.

At inntil EØS-avtalen er sagt opp, må Norge kreve unntak for hele energisektoren.

At hjemfallsretten blir utvida til å omfatte alle kraftverk over 0,5 MW.

En lov som sikrer nasjonalt eierskap og kontroll med mineralressurser.

At staten kjøper opp miljøbedrifter trua med utflagging eller nedleggelse, slik som solenergifirmaet REC.

Norge – lokale tiltak og globalt ansvar

En aktiv klima- og næringspolitikk er ikke bare bra for folk og natur i Norge, når den brukes riktig har den også positive ringvirkninger internasjonalt. En høy andel av den norske velstanden kommer fra eksport av fossile brennstoff. Det gjør at vi har et særskilt ansvar for å kutte i egne utslipp og bruke deler av vår rikdom på tiltak som bidrar til sterkere lokalt selvstyre over naturressursene, særlig i den fattige delen av verden.

Rødt arbeider for:

At norsk teknologi for fornybar energi skal gjøres kostnadsfritt tilgjengelig for land i sør.

Å styrke muligheten til demokratisk styring av naturressurser og motvirke innskrenkningene internasjonale avtaler som WTO og EØS fører med seg.

Å styrke muligheten til å bruke en aktiv næringspolitikk til det beste for folk og miljøet og motvirke effektene WTO og EØS fører med seg på dette feltet.

Å bruke deler av oljefondet på forskning og utvikling av norsk industri, utbygging av infrastruktur som høyhastighetstog og bredbånd, og oppgradering av kraftproduksjon og –distribusjon.

Naturen setter rammene

Rødt mener man ikke kan sette en pris på ren og urørt natur. Bruken av naturressurser må styres innenfor rammene av naturens tålegrenser. Dette innebærer også å ta vare på naturmangfoldet og økosystemene.

Rødt arbeider for:

At særlig viktige naturområder, både på land og i hav, skal sikres mot inngrep gjennom varig vern.

Ny nasjonalparkplan som særlig ivaretar områder som i dag ikke er godt nok vernet, blant annet skog og kystområder.

En nasjonal verneplan for marine økosystem som sikrer bærekraftig bruk og forvaltning, og samtidig hindrer skadelig bruk fra for eksempel oppdrett, petroleumsproduksjon og annen næringsvirksomhet. Sentralt i en slik plan vil være å sikre noen bevarings- og rekrutteringssoner som blant annet sikres mot petroleumsutvinning, og har forbud mot bunntåling.

At rødlistene for arter og naturtyper oppdateres jevnlig.

At rovdyr skal sikres sin plass der de er en naturlig del av de norske økosystemene.

Rødt støtter Stortingets rovdyrforlik, men vil evaluere det i løpet av neste stortingsperiode.

At det ikke skal bygges ut kraftlinjer i sårbare naturområder.

Strengt krav til arealendringer i vernede og sårbare naturområder, særlig når det gjelder hytte- og infrastrukturbygging.

Stille krav om minste vannstand i kraftmagasinene for å hindre kraftspekulasjon med påfølgende energimangel.

Energi

Rødts prinsipielle syn er at de enorme energiressursene er menneskehetens felleseie, og at de skal forvaltes til fellesskapets beste. Det er vårt ansvar å sikre at de ressursene som tilfeldigvis befinner

seg i vårt land blir forvalta med sikte på økologisk bærekraft, for å sikre utvikling og velferdsgoder for folk flest.

Fra olje til fornybar energi

Rødt arbeider for:

En kontrollert nedtrapping av norsk oljeindustri gjennom å stanse nye lete- og prøveboringer, og gjennom å sikre at kunnskapen oljearbeiderne besitter blir brukt til å bygge det fornybare Norge.

At TFO-ordninga (tildeling i forhåndsdefinerte områder) avvikles.

At det ikke gis nye utslippstillatelser på norsk sokkel slik at nyoppdagede felt og felt med utbyggingstillatelser ikke kan komme i drift.

En langsiktig plan for utvinning av olje og gass i Nordsjøen som reduserer utvinningstempoet, og sikrer stabile leveranser av olje og gass som råvare til fastlandsindustrien.

At det satses på utvikling av tidevannskraft.

At staten stopper Statoils satsing på tjæresand og oljeskifer.

Varig vern og petroleumsfrie områder utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, i Barentshavet, på Mørkekysten, i Farsundsbassenget, Jan Mayen og Arktis.

At det ikke skal være gasskraftverk i Norge, og et ufravikelig krav om CO₂-rensing dersom de likevel opprettholdes.

At det ikke skal bygges ut atomkraft i Norge.

Sparing framfor nybygging

Den mest miljøvennlige energien er den som ikke blir brukt. Også utbygging av fornybar energi fører med seg miljøkonsekvenser og klimagassutslipp gjennom utvinning av mineraler og metaller, transport eller gjennom inngrep i naturen. Rødt mener at energisparingstiltak alltid skal prioriteres over nyutbygginger der dette er mulig.

Rødt arbeider for:

At planene til lavenergiutvalget settes ut i livet slik at energibruken i bygg halveres innen 2050 og reduseres med 36 TWH innen 2020.

Stans i nye store vannkraftutbygginger.

Oppgradering av eksisterende vannkraftverk for å frigjøre 15 TWH ny energi uten nyutbygginger.

Helhetlig plan for utbygging av småkraftverk og vindmøller.

Gjeninnføring av totalforbud mot kraftutbygging i verna vassdrag.

At det innføres hvite sertifikat etter samme regler som grønne sertifikat slik at energisparing, energigjenvinning og energieffektivisering får minst samme tilskudd pr. kilowatttime som utbygging av ny kraft.

Nasjonal satsing på energieffektivisering, energisparing og opprustning av eksisterende kraftverk med statlige tilskudd på 5 milliarder i året.

At tiltak for energieffektivisering prioriteres i regioner med kraftproblemer i stedet for utbygging av nye kraftlinjer.

Raskere takt i oppgradering av plan- og bygningslova til krav om passivhus og nullenergihus.

Økte statlige tilskudd til enøk-tiltak til private, som varmepumper og bedre isolering.

Toprissystem for strømlleveranser til husholdningene, med rimelig strøm til basisforbruk og dyr strøm til overforbruk.

Ren energi til grønne arbeidsplasser

Rødt jobber for at den rene vannkrafta skal nyttiggjøres i kraftforedlende industri og at eksporten av elektrisitet skal reduseres til et minimum. Billig norsk vannkraft skal igjen bli et industripolitisk virkemiddel for å utvikle arbeidsplassene i norsk landbasert prosessindustri.

Rødt arbeider for:

At industrien får langsiktige rimelige kraftavtaler, samtidig som det stilles krav til energisparing, bruk av grønn teknologi og at krafta brukes til produksjon.

At stat og kommune satser kraftig på bruk av fornybar energi.

Økt videreforedling av norske råvarer framfor å eksportere disse arbeidsplassene til utlandet.

Stans i planene om storstilt norsk krafteksport og at frigjort kraft fra energieffektivisering og energisparing blir brukt til å erstatte fossilt brennstoff og til å utvikle nasjonal grønn industri.

Ei helhetlig omlegging av norsk industri, slik at utfasing av petroleumsvirksomhet og stadig strengere krav til utslippskutt ikke går ut over sysselsetting og verdiskapning.

At det snarest blir starta tildeling av konsesjoner for etablering av havvindkraft.

Etablering av et nasjonalt system for produksjon av biogass basert på husdyrgjødsel, septik og obligatorisk utsortering av våtorganisk avfall.

Omfattende satsing på kompetanseutvikling og bruk av jordvarme som energikilde.

At berg- og mineralforekomstene utnyttes på en mest mulig miljøvennlig måte, gjennom en nasjonal planstrategi for bergindustrien.

Økt uttak av tømmer gjennom bærekraftig skogsdrift.

Livskraftige distrikter er god miljø- og klimapolitikk

Rødt mener at det er viktig at det bor folk i hele landet. Det forutsetter en miljøvennlig og mangfoldig industriproduksjon, gode offentlige velferdstjenester, bærekraftige fiskerier og landbruk og andre næringer. Sterke lokalsamfunn, der folk har kontroll over ressursene og verdiskapinga, er den beste garantien for å nå målene om ei fornybar og grønnere framtid.

Kapitalismen som økonomisk system skaper sentralisering og distriktene utarmes fordi de tappes for naturressurser, arbeidsplasser, arbeidskraft og menneskelige ressurser. Å utvikle livskraftige lokalsamfunn krever også en infrastruktur med gode transportforhold, offentlige tilbud, og post-, tele- og datatjenester med like priser over hele landet.

Rødt arbeider for:

Å opprettholde en desentralisert bosetting med livskraftige lokalsamfunn og bygder.

At folk skal ha skole- og utdanningstilbud der de bor.

At nye statlige institusjoner og forvaltningsorgan blir plassert utenfor de store byene.

At ingen statlige arbeidsplasser i distriktene skal nedlegges uten at det blir etablert alternativer.

Å stoppe sentraliseringa av viktige samfunnsmessige tjenester.

Å opprettholde og videreutvikle gode, offentlige velferdstjenester gjennom å styrke kommuneøkonomien.

Les mer om Rødts politikk om mineralutvinning i denne uttalelsen fra landsstyret.

Miljøvennlig og mangfoldig matproduksjon

Landbruk

Rødt mener at ethvert land skal ha matsuverenitet og rett og plikt til å være mest mulig selvforsynt med mat. Norge bør øke selvforsyningsgraden, og da trenger vi et moderne, effektivt og miljøvennlig landbruk over hele landet. God markedsbalanse er avgjørende for bondens inntekt.

Landbrukssamvirkene må være store og sterke nok til å være markedsregulator og sikre bondens stilling mot kjedemakta. En stor og stabil norsk landbruksproduksjon er et avgjørende vilkår for norsk næringsmiddelindustri.

Rødt vil øke matproduksjonen basert på norske ressurser, gressareal, god dyrevelferd og innenfor rammene av naturens tålegrenser. Norge har store beiteressurser som ikke blir utnyttet. I stedet for å importere mer kraftfôr, må disse ressursene benyttes gjennom økt kjøttproduksjon.

Rødt arbeider for:

Økt norsk landbruksproduksjon og styrking av importvernet for landbruksvarer.

Bønder skal ha mulighet til ei inntekt og ei inntektsutvikling på linje med sammenlignbare grupper i resten av samfunnet.

Tildelingsmodeller i jordbruket som ikke bygger opp under strukturrasjonaliseringa.

At mer av landbruket skal være økologisk.

At landbruksoverføringene skal utjevne forskjellene i produksjonsforhold og stimulere til landbruk i hele landet.

Økonomiske ordninger som stimulerer til investeringer i effektive driftsapparater, grøfting og nydyrking.

Å lovfeste et bedre jordvern. Et lovverk som sikrer effektiv bruk av jord- og skogressurser.

Å styrke bøndernes stilling ved sterkere og mer demokratisk styrte landbrukssamvirker.

At pelsdyrindustrien avvikles.

Støtteordninger som fremmer bruk av lokale ressurser.

At bønder ikke skal ha økonomiske tap som følge av opprettholdelse av levedyktige rovdyrbestander.

Støtte til inngjerding av beiteområder og til gjeterdrift/gjetehund.

Styrket grensevern for mat og levende dyr og for at veterinæravtalen med EU sies opp.

Fiskeri

Rødt jobber for bærekraftig, demokratisk og langsiktig forvaltning av fiskeriressursene utenfor Norskekysten. De er grunnlaget for vår største eksportnæring basert på fornybare ressurser, og er en av verdens viktigste maritime matressurser. Nasjonal kontroll og regulering er nødvendig for å hindre overfiske, der særlig den internasjonale havfiskeflåten er en sentral trussel.

Rødt arbeider for:

Full nasjonal kontroll over fiskeressursene der streng kontroll hindrer overfiske, trygger oppvekstområdene og sikrer både økosystemenes og villfiskbestandenes overlevelse. Kontrollen styrkes gjennom økt flyovervåkning av havområder og gjennom å øke antall seilingsdøgn i Barentshavet for kystfakta. Alt fiske i vernesona rundt Svalbard stanses for å sikre oppvekstområdene for fisk.

At størstedelen av fisket skal skje gjennom en sterk kystfiskeflåte med lokal leveringsplikt. Det startes overføring av kvoter fra trålerflåten til kystfiskeflåten. Innen dette er gjennomført gjeninnføres trålernes opprinnelige leveringsplikt til lokale landanlegg umiddelbart.

At konsesjoner og kvoteordninger må fordeles etter distrikt og forankres der, og at fiskekvoter ikke kan omsettes i markedet. Regulering gjennom konsesjonstildeling for alle båter over 15 meter.

At allemannsretten på havet må sikres mot uthuling og salg/kjøp av høstingsretten.

At tildelte kvoter tilbakeføres til fellesskapet ved salg eller kondemnering av fartøyet.

Fiskeoppdrett

Oppdrettsnæringa har stor betydning for bosetting og arbeidsplasser i mange kommuner i distrikts-Norge. Derfor er det svært viktig å ta på alvor de problemene den medfører med forurensing, sykdommer som lakselus og stor rømningsfare. Noen få multinasjonale selskaper har overtatt mye av næringa, noe som har medført drastiske inngrep/påvirkninger på naturen og fortrenging av tradisjonelt fiske og fritidsfiske mange steder. Derfor vil vi ha streng regulering slik at fiskeoppdrett ikke fortrenger eller ødelegger de ville fiskebestandene.

Rødt arbeider for:

Total frys i åpning av nye anlegg - ingen utvidelse av tillatt biomasse i dagens anlegg.

Forbud mot kjemiske midler som teflubenzuron og diflubenzuron i laksefôr som både overføres til villfisk og dreper kreps og skalldyr under og rundt merdene.

At oppdrett må inn i lukka anlegg for å få en bærekraftig næring.

Å støtte kampen til urbefolkninga i Canada mot det norske statlige selskapet Cermac.

Nasjonal og lokal videreforedling av matvarer

Mye av verdiene i primærnæringene skapes gjennom videreforedling av produktene. Rødt jobber for gode rammevilkår som sikrer at disse verdiene skapes lokalt og kommer lokalbefolkninga til gode.

Rødt arbeider for:

Økt lokal og nasjonal videreforedling av matvarer med en desentralisert struktur.

Å sikre primærprodusentenes markedsrett gjennom samvirker.

Å stanse all eksport av rundfrossen fisk fra fryselaagrene.

At staten må bidra med oppbygging, fornying og sikring av mottaksanlegg i kyst- og fjordområdene.

At større del av verdiene i matvarekjeden går til primærprodusenter, fortrinnsvis bønder og fiskere.

Å fjerne moms på mat.

Genmodifiserte organismer (GMO)

Rødt støtter føre var-prinsippet når det gjelder GMO. Vi mener derfor at Norge ikke skal bidra til å spre GMO i naturen før vi vet nok om helse- og miljøeffekter.

Rødt arbeider for:

Et forbud mot utsetting av GMO i naturen, selv på eksperimentell basis.

Økt samarbeid med miljøorganisasjonene om problemene knyttet til GMO.

Å bevisstgjøre folk over hva de daglig forbruker og over deres makt som forbrukere.

Les mer om Rødts politikk om GMO i denne uttalelsen fra landsstyret.

Kortreist mat og drikke, begrenset avfallet

Rødt støtter kampen for å bevare en desentralisert produksjonsstruktur i mat- og drikkevarerindustrien. Vi går i mot videre sentralisering innenfor meieribruket og kjøttindustrien. Også i drikkevarerindustrien representerer bryggerianlegg og brusfabrikker viktige arbeidsplasser i distriktene. Rødt vil arbeide for å opprettholde gjenbruksflaskene i bryggeribransjen, og støtter arbeidernes kamp for å øke grunnavgiften på engangsemballasje slik at overgang fra gjenbruksflasker til engangsemballasje blir ulønnsomt.

Det er et økende problem med overflødig emballasje som ikke kan brukes om igjen, men som i stedet kastes i naturen, deponeres eller brennes. Rødt arbeider for bedre resirkulering og avfallshåndtering. Emballasjeformer som bidrar til økte avfallsmengder må avgiftsbelastes sterkere enn i dag.

Samferdsel

Rødt jobber for å redusere transportbehovet og gjøre gjenværende transport mest mulig utslippsfri. Det kan gjøres gjennom en storsilt satsing på kollektivtransport, gjennom utbygging av høyhastighets jernbane framfor veiutvidelser og gjennom å tilrettelegge for et desentralisert arbeids- og tjenestetilbud. Rødt jobber for et transportsystem for bedre helse gjennom bedret trafiksikkerhet, redusert lokal luftforurensing og tilrettelegging for økt mosjon som del av transportsystemet.

Rødt arbeider for:

Bruk av klimavennlige drivstoff for nødvendig offentlig transport, slik som biometangass og elektrisitet.

At transport på jernbane og sjø prioriteres over vei både for gods- og persontransport. Godstransport på jernbane subsidieres med 100 kr pr container. Bompengene for tunge kjøretøy doubles der det er konkurranse med jernbane.

Forbedring av kollektivtransporten.

Skattefradrag på buss-/bane-/togkort.

Gratis kollektivtrafikk i de store byene kombinert med restriksjoner på biltrafikken.

Å innføre veipricing i større byer, for å få persontransport over på kollektivtransportalternativer. Rødt er imot at utbygging av fylkesveier, riksveier og stamveier skal finansieres av bompenger. Veibygging er et nasjonalt ansvar og skal finansieres via statsbudsjettet.

At prisene på drivstoff differensieres, slik at drivstoff blir billigere i distriktene enn i de store byene.

Flere bussavganger og halvering av prisene i mindre byer og tettsteder.

Billige månedskort for ungdom og studenter, som gir rett til ubegrensa antall reiser med all kollektivtransport.

Sammenhengende sykkelveinett i byer og tettsteder.

Ordninger med sykler til fri eller billig bruk ved holdeplasser og stasjoner.

Satsing på skinnegående transport i de store byene.

At farlige veistrekninger og ulykkespunkter utbedres.

Å forsterke og rette ut skinnegangen og elektrifisere Nordlandsbanen.

Å bygge ut Nord-Norgebanen til Tromsø.

Å bygge kryssingsspor, strekninger med parallelle spor og mer effektive terminaler både på Dovre- og Nordlandsbanen.

Å bygge ut høyhastighets tofelts jernbane i Norge til bruk for økt regional og langdistansetransport for personer og gods, og med eksplisitt mål om å redusere trafikk på vei og med fly.

At denne bygges ut fasevis der intercity-trianglet (Lillehammer – Halden – Skien) bygges ut som fase 1 og utbygging mellom de store byene i Sør-Norge som fase 2.

At jernbaneutbygging må skje gjennom offentlig prosjektfinansiering for å sikre hurtig utbygging.

Å samarbeide med Sverige og Danmark for å koble norsk høyhastighets jernbane til kontinentet.

Å beholde og oppruste eksisterende jernbanelinjer med ulik trase der det er et stort gods- eller passasjergrunnlag, også etter at høyhastighetsbaner er bygd.

Å gjøre slutt på bruk av anbud i kollektivtransporten.

Lovfesta krav om generell tilgjengelighet/universell utforming må raskt innfris i alle former for kollektivtransport.

Hele reiseruten må utformes universelt, det betyr blant annet at alt nytt materiell i offentlig kommunikasjon, informasjonskanaler, billettautomater, plattformer og holdeplasser utformes universelt slik at også funksjonshemmede kan benytte fly, tog, trikk, buss og båt.

Bedre hurtigbåttilbud på strekninger langs kysten hvor dette er hensiktsmessig.

Gratis fergetransport

Oppgradering av Ofotbanen slik at den kan ivareta både den økte godstrafikken og at det tilrettelegges for persontrafikk til utlandet.

Ingen utvidelse av Bergen Lufthavn og Gardermoen. Reduksjon av flytrafikk mellom Bergen og Oslo.

Les mer om Rødts politikk om naturmangfold i denne uttalelsen fra landsstyret.

Kapittel 7: Et verdig arbeidsliv

Et anstendig og reelt inkluderende arbeidsliv forutsetter at kapitalismen som økonomisk system fjernes, og at arbeidshverdagen på arbeidsplassen styres av dem som utfører arbeidet. Et reelt arbeidsplassdemokrati er heller ikke mulig å innføre innenfor kapitalismens rammer. Rødt støtter alle krav som endrer styrkeforholdet i arbeidslivet i riktig retning, til fordel for arbeidsfolk.

Faste og hele stillinger

På tross av bestemmelsene i arbeidsmiljølovens § 14-9, som setter klare grenser for midlertidige ansettelser, øker dessverre omfanget av midlertidighet i arbeidslivet. Loven brytes i stort omfang, og for de aller fleste virksomheter får dette ingen konsekvenser. Vikarbyråbransjen vokser, og svært mye av vikarbyråbruken er direkte ulovlig.

Outsourcing brukes av arbeidskjøpere som en bevisst strategi for å splitte opp arbeidskollektiver på arbeidsplassene. Dette ser vi blant annet i deler av hotellbransjen. Både outsourcing, innleie og midlertidig ansatte deler arbeidsstokken inn i A og B-lag. Det vanskeliggjør fagorganisering og muligheten for å håndheve arbeidsmiljølov og tariffavtaler.

Deltidsstillinger benyttes i utstrakt grad, i både offentlig og privat sektor, og særlig i kvinnedominerte yrkesgrupper. Deltidsarbeidende jobber i mange tilfeller langt utover den avtale stillingsprosenten, men har ikke rettigheter og goder som heltidsansatte har. Både deltidsansatte og folk i midlertidige stillinger sliter ofte økonomisk, blant annet med å få nødvendige lån.

Rødt mener at alle må ha en lovfesta rett til heltidsarbeid. Vi mener at kampen mot arbeidsmiljøkriminaliteten må skjerpes.

Nesten halvparten av kvinnene jobber deltid, og mange har ubekvem arbeidstid for å få hverdagslivet sitt til å henge sammen. Når verden rammes av krise på grunn av overproduksjon er vårt svar å kreve kortere arbeidstid. Det er på høy tid å kreve en halv time kortere daglig arbeidstid. Målet er

sekstimersdagen med full lønnskompensasjon, som vil bety at flere kvinner vil jobbe heltid, og de som jobber deltid, vil få ei kraftig heving av lønna si. Flere kvinner blir økonomisk selvstendige.

Rødt mener deltidsproblemet ved turnus ikke lar seg løse ved å ha mer fleksible arbeidstidsordninger eller ved å jobbe flere helger. Problemet er en arbeidsbelastning som en ikke kan leve med til pensjonsalder. Både økning av grunnbemanning og lavere arbeidstid er nødvendig. Rødt mener reell likestilling av skift og turnus må gjennomføres nå og målet er 30 timers uke.

Sosial dumping

Kampen mot sosial dumping er ei forutsetning for å bevare fagbevegelsens styrke og dagens velferdsstat. EUs frie tjeneste- og arbeidsmarked er et systematisk angrep på fagbevegelsen. Det er ikke mulig for noen fagbevegelse å bevare sin styrke i et helt fritt arbeidsmarked med så store forskjeller i lønns- og arbeidsvilkår som det er i EU. EUs tjenstedirektiv er beregna på å øke flyten av tjenester med 15 prosent og å føre til flyt av tjenester i nye bransjer, også innenfor det som vi i dag ser på som offentlige tjenester, som utdanning og hjemmehjelp. Tjenstedirektivet forbyr kampen mot kontraktører og enkeltmannsforetak. Det er ikke mulig å opprettholde helt nødvendige tiltak mot sosial dumping med tjenstedirektivet. Direktivet hindrer innføring av tiltak som fagbevegelsen mener er helt nødvendige.

Flere EU-dommer viser hvordan EF-domstolen vil fortolke de uklare formuleringene i tjenstedirektivet. Den setter ILO-konvensjonen til side og truer hele den nordiske avtalemodellen. Domstolen slår fast at både streikerett og retten til å kreve tariffavtaler er underordna fri flyt av tjenester og fri etableringsrett. Det er forbudt å innføre krav om tarifflønn i offentlige oppdrag og anbud.

Regjeringen har vedtatt å ta Vikarbyrådirektivet inn i norsk rett. Dermed blir det opp til EU-domstolen om viktige bestemmelser i Arbeidsmiljøloven kan bli dømt ulovlige. Bestemmelser som er tatt inn for å begrense omfanget av innleie. Innleie er i dag arbeidsgivernes viktigste metode for sosial dumping. NHO har allerede varslet at de mener disse bestemmelsene i Arbeidsmiljøloven er i strid med Vikarbyrådirektivet.

Samtidig svekkes fagbevegelsen når andelen fast ansatte på arbeidsplassen synker. Det må innføres full innsynsrett uten restriksjoner for tillitsvalgte for å avdekke sosial dumping. Det må innføres en anti-kontraktørklausul i norske kommuner og fylkeskommuner. Fagbevegelsen krever at alle tariffavtaler og lokale avtaler også skal gjelde for innleide fra vikarbyrå. Rødt støtter kampen for dette kravet.

Arbeidslinja

I dag har du plikt til å arbeide og plikt til å søke jobb, men ingen rett til arbeid. Regjeringen og Stortinget har sett seg blind på individuelle moralske forklaringer på arbeidsløshet og fattigdom. Rødt mener brutaliseringen av arbeidslivet med økte tempo- og effektivitetskrav er med på å presse folk ut av arbeidslivet. Arbeidslinja blir framholdt ved at politikerne har vedtatt kutt i pensjonene gjennom pensjonsreformen, ny Avtalefestet Pensjon og varslet endringer i framtidens uføretrygd. Dette er innskrenkninger i velferdsstaten som skal straffe de som står utenfor arbeidslivet.

For å skape et arbeidsliv der flest mulig kan bidra til fellesskapet gjennom å jobbe må vi skape et tilrettelagt og inkluderende arbeidsliv, ikke stramme inn ytelsene til folk som står utenfor i dag. Nav-kontorene må få nok kapasitet og gode retningslinjer for å kunne hjelpe til med å legge opp rett løp for folk som skal komme ut i arbeid igjen.

Forsvar sykepenge- og trygdeordningene

Syke og funksjonshemmede kan helt eller delvis være forhindra fra å forsørge seg ved eget arbeid. Dagens sykepenge- og trygdeordninger er ordninger det er viktig å forsvare. Rødt mener full lønn under sykdom det første året er et viktig velferdsgode. Rett på økonomisk støtte tilsvarende 66% av tidligere inntekt ved sykdom utover ett år gjennom arbeidsavklaringspenger er også et viktig sikkerhetsnett. Minimumssatsen på arbeidsavklaringspenger er idag så lav at det gjør mottakerne avhengig av økonomisk nødhjelp gjennom sosialkontoret. Rødt arbeider for at minstesatsen økes til 2,5 G (ca 200 000 kr) slik at den er mulig å leve av. Uføretrygd må fortsatt utregnes etter samme prinsipper som Folketrygdens pensjonsordninger.

Tilrettelagt arbeidsliv

Både sykdom og funksjonshemming er relativt i den forstand at det er fullt mulig å tilpasse omgivelsene til menneskene i langt større grad enn det som er tilfelle i dag. Arbeidslivet må derfor legges til rette slik at alle har mulighet til å delta. Umenneskelige effektivitetskrav og liten vilje til tilrettelegging er uttrykk for diskriminering, og bidrar til å stenge stadig flere ute. Det dreier seg både om holdninger og om viljen til å bruke penger på formålet. Selv om Rødt støtter parolen om et "inkluderende arbeidsliv" og går inn for bedre arbeidsmiljø og bedre tilrettelegging, er Rødt mot mål og krav om lavere sykefravær. Slike sykefraværskampanjer fører til at folk blir pressa til å gå på jobben når de er syke. Inkluderende arbeidsliv må derfor innebære at arbeidskjøpere tvinges til å gi økonomisk rom for at noen mennesker har høyere sykefravær enn andre.

Friske, arbeidsføre arbeidstakere har et medansvar for å inkludere kolleger som ikke kan stille opp hundre prosent, og for å legge press på arbeidskjøperne gjennom klubber og fagforeninger. Inkluderende arbeidslivsvirkomheter må ta opp i seg intensjonsavtalens mål om at flere med redusert arbeidsevne skal komme i arbeid. Ved hjelp av intern omskolering, tilrettelegging for

overføring til mindre belastende jobber, og økt bruk av rotasjon og pauser, kan mange flere funksjonshemmede greie å fortsette i jobben, i det minste på redusert tid.

Ved innføring av 6-timers normalarbeidsdag vil mange funksjonshemmede ikke trenge kortere arbeidsdag enn normalarbeidsdagen. Kommunene bør følge statens målsetting om at personer med nedsatt funksjonsevne utgjør 5 % av alle nyansettelser.

Rødt er i mot forslaget om at arbeidsgiver skal dekke en del av sykelønna etter 14 dager. Det vil gi et økonomisk motiv for å la være å ansette de som har helseproblemer og kvite seg med de som får helseproblemer.

Hvile og fritid

Brutaliseringa av det norske arbeidslivet som kommer på grunn av den globaliserte kapitalismen fører til et kraftig press i retning av «24-timerssamfunnet», hvor for eksempel butikker og serveringssteder hele tida presser grensene i forhold til åpningstid. De som arbeider i denne sektoren får en stadig mer ubekvem arbeidstid. Dette sprer seg til alle som leverer tjenester, i offentlig sektor er det mange yrkesgrupper som opplever et veldig høyt arbeidspress på grunn av alt for lav grunnbemanning.

Rødt mener at overtidarbeid, arbeid på ettermiddagen, nattarbeid, arbeid på felles fridager og arbeid i helgene bare skal skje når dette er helt nødvendig. Døgnapne butikker er ikke nødvendig. Mange sliter med å få hverdagen til å gå i hop, og mange foreldre/foresatte får for liten tid sammen med sine barn. Rødt mener at det er på høy tid med en arbeidstidsreform som fører til mer hvile og fritid.

Rødt arbeider for:

Å forsvare sykelønnsordninga.

Rehabilitering må igjen bli rettighetsbasert, ikke budsjettbasert.

Rehabilitering også til å mestre livet, ikke bare for å komme ut i arbeidslivet.

Bort med friskmelding til arbeidsledighet.

At uføretrygd er folketrygd.

Uføretrygd i forhold til graden av uførhet. Fjern kravet om 50 prosent uførhet for innvilgelse av trygd.

At minstetrygdsatsen økes til 2,5 G (ca 200 000 kr) uten levealdersjustering.

Å beskytte eldre arbeidstakere og å følge ansiennitetsprinsippet ved oppsigelser og innskrenkninger.

Styrking av ordningen med VTA (Varig tilrettelagt arbeid).

Oppfølging og tilbud om tiltak eller utdanning rettet mot de som av ulike grunner faller utenfor arbeidslivet.

Å motarbeide at bedriftshelsetjenesten skal være et redskap for arbeidskjøper.

Lovfesta krav om generell tilgjengelighet/universell utforming må raskt innfris i arbeidslivet.

At bedrifter som tar inn lærlinger skal benyttes ved offentlige anbud.

Tilbud og støtte til kurs/utdanning eller omskolering for folk som har vært arbeidsledig i over 12 måneder.

At det kommer på plass flere varig vernede arbeidsplasser.

En kraftig reduksjon i lønnsforskjellene i Norge.

En arbeidstidsreform som innfører 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon.

At bestemmelsene i arbeidsmiljøloven endres fra «fortrinnsrett for deltidsansatte» til «rett til heltid», slik at loven entydig slår fast at alle som vil arbeide i full stilling skal få full stilling.

Alle skal ha rett til fast ansettelse i den stillingsandelen de faktisk har jobbet de siste 15 måneder.

At bestemmelsen om at fortrinnsretten bare gjelder dersom det ikke er til vesentlig ulempe for bedriften fjernes.

At grove tilfeller av arbeidsmiljøkriminalitet må føre til fengselsstraff.

At det fortsatt må være slik at lokale avtaler om avvik fra arbeidstidsregler må godkjennes av en fagforening med innstillingsrett, som i praksis vil si et landsomfattende fagforbund.

At Arbeidstilsynet skal gjennomføre uanmeldte tilsyn.

At foretaksformen Norskregistrerte Utenlandsk Foretak NUF blir forbudt.

En lovendring som gjør privat arbeidsformidling gjennom private vikarbyrå forbudt.

At offentlig arbeidsformidling styrkes.

At lov- og avtaleverk endres slik at fagforeningene får en kollektiv søksmålsrett ved tvist om fast ansettelse for innleide og midlertidig ansatte.

At det ikke skal vedtas en politikervedtatt minstelønn for lønnsarbeid i Norge, men at man istedenfor får styrket allmenngjøringsinstituttet.

At lovverket endres slik at vedtak om allmenngjøring ikke kan oppheves dersom den faglige organisasjonen som opprinnelig fremma kravet begjærer at vedtaket fornyes.

At dokumentasjonskravet fjernes fra allmenngjøringsloven. Det må være tilstrekkelig for allmenngjøring at dette kravet har blitt fremma av en faglig organisasjon med innstillingsrett som er part i tariffavtalen.

At det så lenge det fortsatt er et dokumentasjonskrav for allmenngjøring innføres en unntakshjemmel i offentlighetsloven for dokumentasjon som leveres inn ved begjæring av allmenngjøring, for å verne varslere og andre involverte mot eventuelle represalier.

Avvikle retten til benytte tvungen lønnsnemnd ved streik.

At retten til lærlingplass for alle yrkesfagelever lovfestes.

At det etableres et sentralt register for lærlingplasser i hele den offentlige sektoren med årlig rapportering, som publiseres. Statsrådene for de ulike sektorene må stille opp årlige måltall for lærlinger i sin sektor og de underliggende etater. En tilsvarende ordning må etableres på fylkes- og kommunenivå.

At det etableres en ordning der alle offentlige og private virksomheter og arbeidsplasser – altså også de som ikke tar inn lærlinger – betaler en avgift proporsjonalt med antall ansatte. I den grad bedriftene tar inn lærlinger, returneres avgiften, og de mottar i tillegg det ordinære lærlingtilskuddet.

At forskriften for elektrofagarbeidere slår fast at utenlandske arbeidere enten må ha tilsvarende kvalifikasjoner som norskutdannede for å kunne arbeide som elektrofagarbeider eller må avlegge fagprøve i Norge. Det samme må også gjelde for installatører, som må avlegge en installatørprøve. Forskriften må slå fast at elektrofagarbeideren skal være fast ansatt i en bedrift med ordnede lønns- og arbeidsforhold. Den faglige ansvarlige (installatøren) og fagarbeideren (montøren) skal være ansatt i samme bedrift. Den som har konsesjon til å drifte og vedlikeholde strømmettet skal ha egne ansatte til disse oppgavene. Krav til fagopplæring må også gjelde for ansatte hos produsent av elektrisk utstyr/maskiner.

At fagbevegelsen forsvarer og styrker minstelønnsgarantiene i de landsomfattende tariffavtalene.

Rødt jobber for samarbeid mellom klubber og foreninger, lokalt og sentralt, på tvers av fagforbund og hovedorganisasjoner. En sterk fagbevegelse bør være uten formalisert binding til noen partier, den må være demokratisk, og makta må ligge hos medlemmene.

At lønnsoppgjørene i Norge har en sosial profil som fører til en kraftig reduksjon av lønnsforskjellene i Norge, blant annet gjennom bedre garantiordninger i privat sektor og statlig likelønnsrett i offentlig sektor.

At det innføres fullt skattefradrag for betalt fagforeningskontingent.

En lovendring som gir butikkene i Norge en maksimal åpningstid fra kl. 08.00 til kl. 20.00 (mandag-lørdag).

Endre loven slik at unntaket som gir plantebutikker mulighet til å være åpne på søndager fjernes.

At det innføres skjenkestopp og stenging for alle utesteder seinest kl 02.00 i hele Norge.

At det innføres restriksjoner som reduserer flytrafikken om natta.

Kapittel 8: Barnehage, utdanning og forskning

Barn trenger trygge og forutsigbare rammer, støttende omsorgspersoner og samvær med andre barn for å utvikle sosial kompetanse og læring. Rødt mener at det offentlige må ta større ansvar for å sikre barn og unge gode oppvekstvilkår, blant annet gjennom gratis barnehager og skolefritidsordninger slik at alle barn kan bruke tilbudet.

Barnehage

Alle førskolebarn skal ha rett til et godt og gratis barnehagetilbud tilpassa barnas og foreldrenes behov. Rødt mener at bygging og drift av barnehager skal være et offentlig ansvar. Barnehagen skal være et sted for lek, omsorg, læring og tilsyn. Rødt mener at utvikling av sosial kompetanse, fantasi og kreativitet er det viktigste i barnehagen. Rødt er i mot testing og måling av alle barn.

Makspris, lovfesta rett til barnehageplass og innordning av barnehagene under Kunnskapsdepartementet er tre viktige framskritt. Utfordringer framover er økonomi, kvalitet og tilgjengelighet. Rødt mener at barnehager først og fremst skal være en del av utdanningsløpet, dernest et velferdstilbud for foreldre. Et godt tilbud til ungene avhenger av at de ansatte har gode lønns- og arbeidsvilkår og av et godt utdannet personale.

Rødt arbeider for:

Gratis barnehageplasser til alle. Vi støtter tiltak på veien dit, som gratis kjernetid for fire- og femåringer.

Innstramming på retten til dispensasjon fra utdanningskravene til styrer- og pedagogstillingene. Bruk av dispensasjon må følges opp med forpliktende tilbud og krav om utdanning.

Lovfesta rett til barnehageplass nær bosted (og i egen bydel i de større byene).

Lovfesting av bemanningsnorm – maksimalt tre små barn eller seks store barn per voksen.

Inntil bemanningsnormen er innført – gjeninnføring av øremerka tilskudd fra staten.

- At muligheten til å ta ut profitt fra barnehagedrift fjernes.
- At kommersielle barnehager overtas av det offentlige.
- At ideelle barnehager sikres stabile og rimelige rammevilkår.
- At det settes som vilkår at de ansatte sikres retten til tariff- og pensjonsavtaler ved tildeling av kommunal støtte til private barnehager.
- At barnehager skal ha rett til gratis kollektivtransport.
- At alle barnehageansatte skal ha rett til betalt spisepause.
- At alle barnehager skal ha egen styrer – en styrerstilling per tre avdelinger.
- At treåringer skal telle som småbarn inntil opptaket 1. august.
- Økt satsing på å rekruttere personale med flerkulturell og minoritetsspråklig kompetanse.
- Økt satsing på å rekruttere menn til førskolelæreryrket, og generelt få flere menn inn i barnehagesektoren.
- At minst 50 % av de ansatte i barnehagen minst skal ha pedagogisk høyskoleutdanning.
- At den anbefalte statlige arealnormen for ute- og inneareal gjøres gjeldende i Barnehageloven eller som forskrift til Barnehageloven
- At alle barnehager skal være inneklimagodkjent.
- Ansatte uten fagbrev eller høyere utdanning skal få tilbud om utdanning/kurs til å få fagbrev. Det offentlige må stille med lærlingeplasser.
- At alle barnehagereformer fullfinansieres av staten.
- At det skal settes inn vikarer fra første dag ved fravær.
- At det innføres gratis tolketjeneste. Barnehagene må få mulighet til å gi god informasjon til alle foreldre.
- At barn med spesielle behov sikres et fullverdig tilbud og rett til opplæring etter barnehageloven.
- At førskolelærerens profesjonelle skjønn skal avgjøre når det er behov for nærmere observasjoner og testing av enkeltbarn.
- At barnehagenes åpningstider ikke utvides uten tilsvarende økning i bemanning.

Skole

Skolen skal skape et læringsmiljø som stimulere selvtilliten og lærelysten hos hvert enkelt barn og ungdom slik at de skaffer seg kunnskaper og ferdigheter. Dermed vil de både bli i stand til å delta i samfunnet og til å forme og endre det. Da trenger de praktiske og teoretiske kunnskaper, tro på seg selv og vilje til å endre forhold de ønsker å forbedre eller opplever som urettferdige eller undertrykkende.

Skolen skal være et sted der elevene utvikler og utfolder seg ved å få tydelige krav til arbeidet de gjør. Skolen skal opprettholde og stimulere elevenes læremotivasjon, kreativitet og nysgjerrighet. Teori og praksis må utgjøre en helhet.

Rødt vil at skolen skal gi opplæring i reelt demokrati. Elevene må lære å kreve rettigheter og argumentere for standpunktene sine, de må oppleve at de blir hørt i saker de tar opp, og de må oppleve at de kan få gjennomslag. Rødt tror at en slik skole utdanner elever som ikke vil akseptere rammene det kapitalistiske systemet setter for menneskers liv.

Rødt vil ha gratis offentlig skole for alle barn og unge fra 1. klasse og ut videregående. Fellesskolen skal gi alle lik rett til utdanning, uavhengig av kjønn, nasjonalitet, livssyn, foreldrenes inntekt og av hvor i landet de bor. Elever som har behov for å få hele eller deler av sin opplæring i skoler med spesiell tilrettelegging, skal få det. En felles skole for alle forutsetter en skole uten religiøs formålsparagraf.

Den offentlige skolen skal ha rom for et mangfold av pedagogiske retninger. Skoler som i dag drives på et alternativt pedagogisk grunnlag, kan fortsette å eksistere som fullfinansierte skoler innenfor de romslige rammene av et mangfoldig offentlig skolesystem. Det Rødt er mot er privatskoler og private livssynsskoler.

Elever med svært ulike behov har alle krav på et tilpassa tilbud. Ulik kompetanse er nødvendig for å møte elever med ulike behov. Skolen må møte barn og ungdom ut fra deres forutsetninger og skape best mulig forhold for vekst, utvikling og læring i en sosial sammenheng blant jevnaldrende. Den flerkulturelle skolen krever morsmålslærere og lærere med kompetanse på området norsk som andrespråk. Hver skole må ha tilgang til spesialpedagoger og sosialpedagoger.

Rødt mener at den beste undervisningen skjer innenfor skolens rammer. All forskning viser at foreldre med god teoretisk utdanning har langt bedre forutsetninger til å hjelpe sine barn med lekser enn de med lite utdanning. Lekser bidrar derfor til at de sosiale skillene reproduseres. Dette faktum, og at vi vil at retten til fritid skal gjelde både for arbeidstakere og elever, gjør at vi ønsker en leksefri skole. Det krever endringer i skolen som gjør dette mulig.

Den offentlige skolen er i dag under press fra flere kanter. Den nyliberale skolepolitikken fra Bondevik II-regjeringa har i stor grad blitt videreført av den rødgrønne regjeringa. Kravet om effektiv gjennomstrømming og ressursutnyttelse står sentralt på alle plan. For å kunne sammenligne og rangere skolene innførte myndighetene standardiserte, nasjonale prøver, og åpna opp for såkalt fritt skolevalg. Fra Høyre til SV er det enighet om at nasjonale prøver er et nyttig verktøy, mens mangelen på nasjonale standarder for bevilgninger gjør at skolen tappes for ressurser og at forskjellene mellom skolene øker.

Rødt er for at lærerne skal ha tilgang på ulike kartleggingsverktøy for å kunne gi elevene et best mulig opplæringstilbud. I skolen gjøres det mye arbeid som ikke lar seg dokumentere med generelle tester. Rødt mener det er viktig at det forskes mer på skole og på hvilke opplæringsmetoder som gir god effekt, men dette har lite med nasjonale prøver å gjøre. Rødt ser ikke verdien av generelle landsomfattende tester og er mot offentliggjøring av resultater fra disse. Vi mener i stedet at den enkelte skole må bruke de kartleggingsverktøyene skolen finner hensiktsmessig for å utvikle opplæringa til beste for elevene.

En god skole er ikke nødvendigvis best resultatmessig i målstyrte rangeringer og utmerkelser. En god skole skal ta seg råd til bredde og mangfold, tilpasset opplæring og mestringsopplevelser for den enkelte elev, selv om dette kan koste litt mer og ikke gir like høye målbare resultater på kort sikt.

I 2003 ble opplæringsloven endra, og klassebegrepet og klassesdelingstallet forsvant fra lovverket. Tidligere sikra loven at klassestørrelsen ikke oversteg 28 på barnetrinnet og 30 på ungdomstrinnet. Skolene ble sikra lærerstillinger ut fra antall klasser. Endringene har ført til færre lærere og større elevgrupper. Klassebegrepet er nå tilbake, men normtallene mangler fortsatt. I nyliberal ånd innføres stykkprisfinansiering, som igjen framtvinger større grupper og skoler.

I en del kommuner blir begrepet småskolen fjerna, og fleksibel skolestart innføres. Fleksibel skolestart vil si at barna ikke starter felles i 1. klasse om høsten, men at foreldrene kan la barnet starte på skolen når det fyller seks år, hvis fødselsdagen er før ordinær skolestart i august. Rødt mener at elever trenger tilhørighet, noe de best får i den stabile gruppesituasjonen som skoleklassen er. Vi ønsker felles skolestart for alle elever på 1. trinn, og at tilhørigheten til skoleklassen fortsette gjennom skoleløpet. Tilrettelegging for både faglig svake og faglig sterke elever må skje innenfor klassen.

Rødt arbeider for:

Felles skolestart for alle elever i august.

Å avskaffe stykkprisfinansiering.

Nei til karakterbestemt skoleopptak.

Å stanse nasjonale prøver.

Å reversere den nyliberale skolepolitikken og New Public Management. Profesjonen må bli verdsatt for viktig arbeid med verdier, holdninger, opplevelser og solidaritet, særlig når det ikke passer inn i økonomenes rangeringer.

Ingen offentliggjøring av resultatene.

En offentlig, gratis skole der folk bor.

At skoler skal ha rett til gratis kollektivtransport. Gratis skyss skal også gjelde skolefritidsordning og leksehjelp.

Å gjeninnføre øremerka statlige midler til skolene.

At alle elever skal ha tilgang til datamaskiner og nett, og grundig opplæring i bruk av dette.

At skolene må tilføres tilstrekkelige midler slik at alle elever kan få reelt tilpassa opplæring.

At elever med særskilte lærevansker og/eller behov skal ha krav på spesialpedagogisk oppfølging.

En leksefri skole.

En religions- og livssynsnøytral skole.

At alt materiell må være tilgjengelig på begge målformer og samisk.

Krav til faglig-pedagogisk utdanning av skoleledere, samt krav til tre års relevant praksis.

At lønn for skoleansatte blir fastsatt sentralt. Vi er mot resultatbasert lønn i skolen.

Rett til lese- og skriveopplæring på morsmålet, rett til morsmålsopplæring og rett til tospråklig fagstøtte.

En skole hvor praktisk læring har en sentral plass på alle trinn.

Tiltak mot seksuell trakassering, diskriminering og mobbing på alle trinn.

Å sikre et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø for både elever og lærere.

Å styrke rådgivertjenesten.

At alle skoler skal ha en sosialpedagogisk ressurs.

Styrka skolehelsetjeneste.

Gode etter- og videreutdanningsordninger for lærere, spesielt innen praktisk og kreativt læringsarbeid, kunnskap om konfliktløsning og bruk av digitale verktøy.

Lovfesta krav om generell tilgjengelighet/universell utforming må raskt innfris i alle utdanningsbygg.

Vurdering og karakterer

En viktig del av en læringsprosess er å få tilbakemeldinger på hvordan det går med arbeidet. Dagens karaktersystem gir for dårlige tilbakemeldinger både til elever og foreldre. Det fungerer først og fremst som et system for å rangere elevene, og bidrar til å svekke mange elevers selvtillit. Det fører til at karakterene står i sentrum for mye av arbeidet i skolen, i stedet for læringa. Rødt støtter arbeidet for å finne gode og konstruktive vurderingssystemer som på sikt kan erstatte dagens system. Vi trenger vurderingssystemer som bidrar til faglig utvikling hos eleven og som tydelig viser hvilke faglige kunnskaper elever har.

Rødt arbeider for:

Å starte opp forsøk for å utvikle vurderingssystemer der elever vurderes etter objektive faglige kriterier. Vi ønsker forsøk med nye vurderingsformer på alle nivåer i utdanningssystemet.

Reelt fritt skolevalg, der kvalifiserte elever sikres plass på nærmeste skole som tilbyr studieretningen de søker.

Retten til eget språk

Nynorsk og minoritetsspråk er under press i skolen. Språk handler ikke bare om kommunikasjon, men også om kultur og identitet. Dette ser vi ikke minst av norsk historie med kolonisering av samisk land, der sameenes språk og kultur ble fornorsket mot deres vilje. Vi må lære av historia og ivareta folks kultur og språktilhørighet.

Samisk språk har vært under press siden fornorskingsprosessene på 1900-tallet. Med Læreplanverket av 1997 ble det et større fokus på samisk kultur og språk, men det er fortsatt vanskelig å få gjennomført en god nok opplæring i og på samisk for mange barn og unge. Det mangler samiske læremidler, ordbøker og lærere med god kompetanse. Rødt ønsker å styrke opplæringa. Det må være et godt tilbud gjennom hele utdanningsløpet fra og med barnehagen. Siden mange sameer har mistet språket sitt på grunn av fornorskingsprosessene, må det gis tilbud til voksne som ønsker å lære seg samisk. Det må tilrettelegges slik at samisk er et reelt tilbud som 1.språk gjennom hele utdanningsløpet.

For å unngå forskjeller i skolen etter elevers etnisitet eller opprinnelsesland trenger vi en god norskopplæring. Utdanningsdirektoratet har besluttet å avvike ordninga med at det kan avholdes eksamen i 2. fremmedspråk som det ikke gis opplæring i, fra og med høsten 2012. Elevene må ha vanlig opplæring i 2. fremmedspråk. Dette vil føre til en merbelastning på elever som allerede har en utfordring i å lære norsk godt nok i tillegg til sitt eget morsmål. Det vil ramme skjevt geografisk siden man i større byer ofte kan tilby flere språk enn det som er mulig på mindre steder. Rødt går mot denne nye ordninga.

Selv om elever har fått rett til parallellutgaver for flere år siden, kommer mange læremidler på nynorsk enten for seint eller ikke i det hele tatt. Rødt mener nynorskopplæringa i skolen og sidemålsopplæringa er avgjørende for å sikre nynorsk som likestilt språk, og støtter kravet om bedre sidemålsopplæring. Skolen har også en viktig oppgave i å bedre holdninger til dialekter.

Rødt arbeider for:

Tilrettelegging for at retten til samisk som et reelt 1. språk gjennomføres i hele utdanningsløpet.

At også voksne med samisk bakgrunn har rett til opplæring i samisk språk.

Bedre norskopplæring for fremmedspråklige.

At fremmedspråklige elever fortsatt skal ha rett til å ta eksamen i sitt morsmål selv om det ikke gis opplæring i dette.

Å opprettholde obligatorisk undervisning i sidemål, og styrke denne gjennom positive sidemålsforsøk.

At lærere skal gi elevene trygghet om talemålet sitt gjennom bevisste holdninger til sin egen og andres dialekter og oppmuntring til å bruke disse.

At alle læremidler skal komme på bokmål, nynorsk og samisk til samme tid og pris.

Sikring av retten til å opprette parallellklasser med annet opplæringsmål enn det som er vedtatt for skolene.

At fremmedspråklige i nynorskkommuner skal få norskopplæring på nynorsk.

At sidemålspedagogikk og holdninger til nynorsk blir en del av lærerutdanninga.

Skolefritidsordninga

Skolen må ha ei skolefritidsordning som dekker barnas og foreldrenes behov. Skolefritidsordninga skal være gratis og fullfinansiert av statlige midler. SFO skal gi barna mulighet for lek, utfoldelse og ro. Det skal også tilbys leksehjelp på SFO, så lenge det gis lekser på skolen.

Rødt arbeider for:

Gratis skolefritidsordning.

At familier med stort omsorgsansvar blir sikra et avlastningstilbud.

Lokaler som tilfredsstill elevenes arbeidsmiljø, med plass til lek, lekselesing og hvile for alle seksniåringer.

Gode lekeareal ute og inne, også for de minste.

Tilfredsstillende areal- og bemanningsnormer.

Å sikre kvaliteten ved at de ansatte har formal- eller realkompetanse.

At daglig leder skal ha relevant pedagogisk utdanning.

At SFO skal ha rett til gratis kollektivtransport.

Grunnskolen

Staten må sørge for at kommunene får nok penger til å bygge og drive en god, oppdatert grunnskole hvor barn fra alle sosiale klasser møtes. Skal skolen virke sosialt utjevnende, må den være et møtested hvor elever opplever at alles verdier blir likt verdsatt. Dagens grunnskole krever at elevene tilpasser seg en skolehverdag der mange ikke føler seg hjemme. En del kommuner har gode erfaringer med organisering av et alternativt offentlig tilbud for elever, blant annet ved en bedre balanse mellom praktisk og teoretisk læringsarbeid. Rødt mener disse erfaringene bør brukes til å organisere alternative tilbud i den enkelte kommune. Målet med dette er at den ordinære skolen endres og at de alternative tilbudene på sikt dermed blir overflødige.

Det har skjedd ei byråkratisering av læreryrket, der for mye tid går med til unødig dokumentasjon, planarbeid og møter. Lærerne skal først og fremst bruke tida si til å hjelpe elevene i læringsarbeidet, og da må de ha tid til planlegging og faglig oppdatering. Andre nødvendige arbeidsoppgaver skal organiseres slik det støtter opp om læringsarbeidet, mens unødvendig byråkratisering fjernes.

Rødt ønsker ikke en heldagsskole som er en utvidelse av dagens teoriskole. Vi ser i dag ikke grunnlaget for å utvide skoledagen, men mener at det er viktig at alle elever har tilbud om god og gratis skolefritidsordning. Før vi kan starte en reell diskusjon om hvorvidt heldagsskole skal innføres, må det klargjøres hva en slik heldagsskole skal inneholde.

Rødt arbeider for:

At det ansettes lærere som har kompetanse til å undervise praktisk i de nye valgfagene på ungdomstrinnet.

At lærere i ungdomsskolen både får gode kurstilbud i de nye valgfagene og får mulighet til å samarbeide i undervisningen med lærere som har nødvendig kompetanse

At det bevilges nok til nødvendig utstyr og læremidler i de nye valgfagene.

At faget Utdanningsvalg gir elevene et reelt innblikk i utdanningsmulighetene.

Reell lik rett til opplæring og utdanning gjennom en skole som kompenserer for ulik klassemessig bakgrunn.

At likestilling og likeverd mellom gutter og jenter blir integrert i all opplæring.

Karakterfri ungdomsskole.

Å øke lærertettheten – ingen klasser eller grupper med mer enn 20 elever.

Å styrke rådgivertjenesten i grunnskolen.

At skolene gir videreutdanningstilbud til førskolelærere som ansettes på småskoletrinnet, slik at de får tilsvarende kompetanse som lærere, og samme og lønns- og arbeidsvilkår.

At leirskolen skal være gratis.

Videregående opplæring

Flere fylkeskommuner kutter hvert år i videregående skole. Kuttene rammer hovedsaklig små skoler i distriktene, og fører til at yrkesfaglige og alternative linjer fjernes eller sentraliseres. Mange steder i landet er det for få skoleplasser på yrkesfag og lærlingplasser i forhold til behovene. Dette bidrar til å forsterke det store frafallet i skolen.

De senere åra har det også vært gjennomført ei sterk sentralisering med sammenslåing av skoler for å spare penger. Dette har møtt sterk motstand både blant elever og ansatte. Rødt støtter kampen

mot slike sammenslåinger fordi det gir et dårligere skoletilbud til elevene og dårligere arbeidsforhold for de ansatte.

Videregående skole skal være gratis, men likevel må mange elever ut med tusenvis av kroner i året til utstyr. For mange er det også umulig å leve på det borteboerstipendet staten gir til elever i videregående skole. Elever må enten ta opp lån for å klare seg, eller jobbe på fritida, noe som svært ofte går ut over skolearbeidet. Gratis utdanning handler derfor om at alle skal ha lik rett til utdanning, uavhengig av om man kommer fra by eller bygd og uavhengig av foreldrenes økonomi.

På yrkesfaglige linjer fører underfinansiering til at mye undervisning foregår med utrangert utstyr som har liten relevans for elevene når de skal ut i lære og arbeid. Rødt vil styrke bevilgningene til utstyr i skolen. Skolene skal ikke være avhengige av at bedrifter stiller sine ressurser til rådighet.

Særlig innen yrkesfag må den praktiske delen styrkes. Det er gjennom en meningsfull praksis at mange yrkesfagelever ser behovet for og blir motivert for å lære teori. Styrking av den praktiske delen vil bidra til økt trivsel, lavere frafall og økt gjennomføring.

Rødt mener det i større grad må settes inn tiltak rettet mot elever som faller fra midt i skoleåret gjennom bl.a. alternativ opplæring som kan gi delkompetanse og motivere for videre utdanning. Yrkesveiledning og bevisstgjøring må også være en del av dette arbeidet.

Frafallet er særlig stort blant elever som er hybelboere. Rødt mener at en større del av opplæringstilbudet må gis desentralisert, slik at flere kan gå på skole der de bor. Der man ikke klarer å lage et godt nok desentralisert tilbud vil vi jobbe for hybelhus med ansatte miljøarbeidere. Dette vil gi ungdom som bor hjemmefra en bedre oppfølging i hverdagen. Tilbudet må være billig eller gratis, slik at elevene kan bruke tida på skolearbeid og ikke på å skaffe seg inntekt.

Den rødgrønne regjeringa innførte nye regler for fravær fra høsten 2010. Dette har ført til en hardere skolehverdag for flere elevgrupper. De ungdommene som i størst grad rammes av det nye regelverket, er de som sliter med sykdom eller som er aktive i idrett, kultur, politikk og annet. "Skulkerne", som reglene er myntet på, må hjelpes på andre måter. Med de nye reglene risikerer man utstøting av store ungdomsgrupper i videregående skole. Rødt vil jobbe for at vi får tilbake regelverket slik det var før høsten 2010.

Frafall i skolen har bl.a. sammenheng med skolestrukturen som består i et 13-årig skoleløp som ikke passer alle. Rødt vil jobbe for gode og tydelige ordninger for å unngå at unge støtes ut av skolen.

Hvis en elev har hatt mye fravær skal helsesøster kobles inn umiddelbart, og om nødvendig PPT når de foresatte har samtykket. Rødt mener det også bør være miljøarbeidere med relevant utdanning tilknyttet dette apparatet, som kan besøke eleven i hans/hennes hjemmemiljø og følge opp i tråd med behovet. Det bør være mulig å tilby alternative opplæringsmåter, som mer praktisk tilrettelagt opplæring, opplæring på andre steder enn i skoleinstitusjonen, og opplæring i mindre grupper. Rødt mener det er viktig at fylkeskommunen fokuserer på intensjonene i mobbemanifestet, samt Opplæringsloven for å gi flere elever en god skolehverdag.

Rødt er opptatt av at lærerne skal ha tid til kjerneoppgavene sine. Nå forsvinner for mye tid i byråkratisering. Vurderingsarbeidet og kontaktlærerarbeidet tar også for mye tid med dagens organisering. Rødt mener lærertettheten må økes til fordel både for lærere og elever.

Rødt arbeider for:

At alle læremidler skal være gratis i videregående opplæring.

At behovet for skoleplasser på yrkesfag og lærlingplasser må dekkes.

Å lovfeste retten til fagopplæring i bedrift.

Mer praktisk opplæring, spesielt innenfor yrkesfag.

Å gjøre fellesfagene mer relevante for elevenes yrkesopplæring.

Teorifagene i yrkesfag skal rettes mot det yrket eleven utdanner seg til.

At en del av opplæringen skal foregå i bedrift allerede fra første skoleår, både for å gi tilbud om mer praksis og for å gi elevene større kjennskap til hvilke muligheter som finnes i arbeidslivet etter endt utdanning.

Oppfølging av elever som faller fra.

Tettere oppfølging av mobbeproblematikk.

Tettere oppfølging av elevers fysiske, psykiske og sosiale utfordringer.

Et godt skoletilbud der elevene bor.

Der man ikke kan gi et godt nok skoletilbud, må elevene få tilbud om gratis/billig og bemannet hybelhus.

Gratis helsetilbud for elever og lærlinger under videregående opplæring.

Maksimum 20 per klasse i studieforberedende fag og maksimum 12 per klasse i yrkesfag.

At ledere og rådgivere skal ha pedagogisk utdanning og erfaring.

At alle som har gjennomført yrkesfaglig utdanning på videregående opplæring skal ha rett til å komme inn på påbygningskurs for å sikre seg generell studiekompetanse.

Endre fraværsreglene i samsvar med ønsker fra elev-, lærer- og andre aktuelle organisasjoner.

Å få tilbake fraværsordninga fra før høsten 2010 inntil ny og bedre ordning er på plass.

Høyere utdanning

Lik rett til utdanning, fri forskning og autonome utdannings- og forskningsinstitusjoner bidrar til et mer demokratisk samfunn og utjevner forskjeller mellom folk. I dag er det en skeiv rekruttering til høyere utdanning, både når det gjelder etnisk bakgrunn, klasse og geografi. For Rødt er det ikke et mål at alle skal ta høyere utdanning, men at alle skal ha retten og muligheten til det gjennom gratis utdanningstilbud, og tiltak for å sikre mangfold i rekrutteringa.

Rødt arbeider for:

Økt offentlig støtte til utdanning og forskning.

Fullstipendiering til alle studenter. På veien dit støtter vi kravet om at studiestøtten økes til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden, utbetales over 11 måneder, at låneandelen reduseres til 40 %, og at stipendandelen er uavhengig av studiepoengsproduksjon.

Bedre bolig og barnehagetilbud, og styrking av studenters sosiale rettigheter.

Bedre vilkår for studenter med barn, bl.a. ved 12 mnd studiefinansiering for studenter med barn.

Opprettholde et desentralisert undervisnings- og utdanningstilbud.

At realkompetanse, ikke bare skolerresultater, må tas på alvor.

Styrke den pedagogiske praksisopplæringen i lærerutdanningen.

En egen arbeidsmiljølov for studenter.

Kvotering av studenter med innvandrerbakgrunn.

Kvotering av det underrepresenterte kjønn inn på relevante studier og utdanninger.

Radikal kjønnskvalitering og øremerking av stillinger for kvinner.

Å få kvinneperspektiv inn på pensum i alle relevante fag.

Forskning og høyere utdanning skal ikke være butikk

Det nyliberale markedsuniversitetet har dessverre blitt en realitet. New Public Management-reformene (NPM) har ført til mer kontroll, sentralstyring, standardisering, regulering og byråkratisering. Rødt mener at NPM som styringsideologi er uforenelig med universitetenes og høyskolenes samfunnsoppdrag. Dagens finansieringssystem fører til hard konkurranse om ressurser til undervisning og forskning, og konkurranse om de antatt beste studentene og forskerne. Rødt mener at kvalitet i forskning og utdanning må sikres gjennom samarbeid, åpenhet og tillit, ikke konkurranse.

Rødt arbeider for:

At høyere utdanning ikke skal privatiseres, det skal ikke innføres skolepenger.

Økte grunnbevilgninger til høyskoler og universitet.

Endring av finansieringssystemet, universiteter og høyskoler skal ikke konkurrere økonomisk.

At høyskolenes samfunnsoppdrag som regionale og praksisrettede utdanningsinstitusjoner skal verdsettes og prioriteres høyere.

At antall universiteter skal være en politisk avgjørelse, ikke en økonomisk.

Å opprettholde små fag og utdanningsinstitusjoner, pengene skal ikke følge studenten.

At studentene skal ha reell medbestemmelse på institusjonen og innflytelse på det faglige innholdet.

At utdanningsinstitusjonene må ha indre selvstyre og være åpne for samarbeid med organisasjoner, institusjoner og arbeidsliv.

Fortsatt demokratisk styring av universiteter og høyskoler gjennom valgte kollegiale organer, og valgte ledere på alle nivå, som også sikrer studentene innflytelse.

At styringa av universiteter og høyskoler ikke skal overlates til eksterne representanter.

Fri forskning er en forutsetning for et demokratisk samfunn

Økonomiske og politiske interesser har i dag for stor innflytelse på forskinga. Rødt mener at fellesskapet har behov for institusjoner og forskere som uten hensyn til stat eller marked søker kunnskap til beste for samfunnet. Dagens fokus på konkurranse, belønning av enkelte forskere og elitemiljøer, går på bekostning av å bygge robuste miljøer i hele landet. Det har også ført til en dreining bort fra undervisning, formidling og utviklingsarbeid som ikke gir "tellekantpoeng", til fordel

for forskere som konkurrerer i "de rette øvelsene". Den individuelle forskningsretten har blitt alvorlig svekket og må igjen tariffestest gjennom avtaler med tjenestemannsorganisasjonene.

Rødt arbeider for:

At forskningsretten igjen må avtales.

Å opprettholde kvalitet i forskning og undervisning ved alle høyskoler og universitet, ikke bare ved elitemiljøene.

At forskningsbasert undervisning skal garanteres gjennom styrking av ansattes rett og mulighet til forskning.

Bedre arbeidskår gjennom å sikre ansatte medbestemmelse, og tid til både undervisning og forskning.

Internasjonalisering er mer enn europeisering

I dag foregår det en økt europeisering av høyere utdanning og forskning. Rødt mener at et rikt land som Norge må ha en solidarisk forsknings- og utdanningspolitikk overfor fattige land utenfor Europa.

Rødt arbeider for:

Økt offentlig støtte til gjensidig student- og lærerutveksling med utviklingsland.

Økt offentlig støtte til forskningssamarbeid med utviklingsland.

At Norge avviser forslag innen Gats-forhandlingene som gjør utdanning til en internasjonal handelsvare.

At U-landsparagrafene i Statens Lånekasse gjeninnføres og utvides til Øst-Europa.

Gratis norskkurs ved alle høyere utdanningsinstitusjoner.

Større aksept for utdanning fra utlandet.

Akademisk boikott av Israel.

Studentvelferd

Studentene skal selv styre sitt lokale velferdstilbud gjennom studentsamskipnadene. Samtidig mener Rødt at det offentlige må ta langt større ansvar for studentvelferden enn det som gjøres i dag. Vertskommunene har et ansvar for å legge til rette for studentene, både når det gjelder helsetilbud, kollektivtransport og studentboliger. Rødt mener at vertskommunene sammen med staten må sørge for at det bygges langt flere studentboliger enn det gjøres i dag. Staten må gi tilstrekkelige bevilgninger og vertskommunene må tilrettelegge tomter og eiendommer. Rødt mener at vertskommunene skal stille tomter tilgjengelig, helst gratis eller til en rimelig pris for studentsamskipnadene. Kommunene må også bidra til at regulering til studentboligbygging kan skje raskt og effektivt, og sikre at kostnadene for utbygging av infrastrukturen ved bygging av studentboliger (som veier, gang- og sykkelveier, barnehager) ikke overføres på studentsamskipnadene.

Rødt arbeider for:

At fylkeskommunene tilbyr studentrabatt uavhengig av alder, studiested og bosted.

At studentbarnehagene sikres gode og forutsigbare rammevilkår og god finansiering over kommunenes budsjetter.

Statstilskudd til minst 5000 nye studentboliger årlig, med økt kostnadsramme og tilskuddsandel.

Eget tilbud om psykisk helsehjelp for studenter.

At kommunene fører en aktiv tomtepolitikk og legger til rette for student-samskipnadenes studentboligbygging.

At kommunene gir gode økonomiske rammevilkår for studentsamskipnadene og fjerner aldersgrenser på helsestasjonstilbud.

Kapittel 9: Kamp mot krig, rasisme og diskriminering

For internasjonal solidaritet – mot imperialistisk utenrikspolitikk

Rødt støtter kampen for demokrati og sosial, økonomisk og nasjonal frigjøring verden over. Det å avverge en klimakatastrofe og ran av naturressurser som menneskeheten er avhengig av er også uløselig knytta til dette.

Dagens politiske og økonomiske verdensorden må erstattes av et solidarisk system som tar utgangspunkt i arbeiderklassens og det store flertallet av jordas befolkning sine interesser, ikke et lite mindretalls profittthunger. Derfor er Rødt for at Norge skifter side i utenrikspolitikken ved at vi bryter med den imperialistiske blokken, som med politiske, økonomiske og militære middel tvinger land i

hele verden til å tilpasse seg deres verdensorden. Norge må i stedet stille seg solidarisk med de kreftene som slåss for frigjøring og likeverd.

Rødt er for en internasjonal rettsorden som ivaretar folkeretten og grunnleggende menneskerettigheter. Vi er derfor sterke motstandere av det misbruket av FN som Norge har vært med på gjennom å delta i angrepskrigene mot Jugoslavia, Afghanistan og Libya de siste tiårene. Selv om Norge ikke deltok i krigen mot Irak, er vi mot å sende norske politifolk og militære for å drive undervisning og opplæring slik det ble gjort en periode under okkupasjonen av Irak.

Den nasjonale kampen mot at Norge skal bindes opp til det imperialistiske verdenssystemet er også en viktig oppgave for Rødt. Eksempler på dette er å hindre norsk EU-medlemskap og erstatte organisasjoner som Verdensbanken og Det Internasjonale Pengefondet med institusjoner som ikke er redskap for stormaktene. Det innebærer også solidaritetsarbeid og kontakt med fagbevegelse, progressive organisasjoner og frigjøringsbevegelser verden over.

Rødt er for et nasjonalt forsvar, uavhengig av NATO og EU-hær. Rødt er for å utvikle et forsvar som tar sikte på å bekjempe en invasjon gjennom en vernepliktshær og opplegg for å mobilisere befolkninga til ulike former for motstandskamp.

Rødt arbeider for:

Å melde Norge ut av NATO.

Å melde Norge ut av Verdens handelsorganisasjon (WTO).

Å erstatte EØS-avtalen med en bilateral handelsavtale med EU.

Å få Norge ut av krigen i Afghanistan og hindre deltakelse i andre angrepskriger.

Rødt går mot å bevilge penger til angrepskriger.

Å motarbeide imperialismaktenes intervensjonspolitik, også når dette kamufleres som støtte til humanitære operasjoner. Internasjonal deltakelse i fredsbevarende operasjoner skal bare skje der alle parter aksepterer tilstedeværelsen.

At det skal gis opplæring til sivile, fredsbevarende kontingenter som kan drive hjelpearbeid i konflikter der partene aksepterer det.

Å slette u-landsgjeld og avvise næringslivsstøtte kamuflert som u-hjelp.

Ingen norsk eksport av miljøødeleggende prosjekter. Bistand og næringslivsavtaler skal tjene utviklinga til folket og miljøet i landene vi samarbeider med.

Å støtte arbeidsfolk i Europa i kampen mot innstrammingspolitikken til EU, inkludert også å gå inn for at Norge skal gi langsiktige, rentefrie lån til stater som vil bryte ut av EU-samarbeidet og nekte å betale lån til bankene som omfattes av EUs innstrammingspakker.

Å stoppe sexturismen og motarbeide trafficking.

Å utvikle samarbeid med Palestina og fremme norske tiltak mot den israelske statens okkupasjon og undertrykkingspolitikk.

Å stanse våpeneksport til bruk i aggresjonskriger og kreve sluttbrukererklæring for all våpeneksport fra Norge.

Å forby ABC-våpen og arbeide for en atomnedrustning der stormaktene går i spissen.

Å forby all bruk av ioniserende stråling (atomvåpen) som våpen.

Å avbryte kjøpet av nye kampfly. Rødt går mot kjøp både av F-35 og JAS Gripen.

Å styrke det mobile land- og sjøbaserte luft- og kystvernet for å bedre suverenitetshevdelse i norske nærområder.

Å sikre retten til politisk militærnekting.

Å sikre retten til politisk arbeid i militæret og sikre sivile vernepliktige retten til å få opplæring i sivile motstandsformer, teknikker og organisering.

Å oppfordre til desertering hvis militærapparatet blir brukt mot landets egne innbyggere, og oppfordre til ikke å verve seg til imperialistiske aggresjonskriger.

En kjønnsnøytral verneplikt.

Å utvikle samarbeid med Vest-Sahara og fremme norske og internasjonale tiltak mot den marokkanske statens brutale okkupasjon og undertrykkingspolitikk.

Støtte kurdernes kamp for demokratiske rettigheter og selvstyrte områder.

Solidarisk flyktning- og asylopolitikk

Rødt forsvaret flyktninger og minoriteters rettigheter. Vi jobber mot krig, mot at den økonomiske krisa skal ramme folk flest, og mot rasisme som splitter oss fra å kjempe sammen for en mer rettferdig verden. Vi står opp for alle personers rettigheter uansett hudfarge, tro eller livssyn, kjønn, funksjonsevne eller seksuell orientering.

Rødt arbeider for at mennesker på flukt fra forfølgelse og undertrykking skal få komme og søke om asyl eller opphold på humanitært grunnlag i Norge. Dette står i skarp motsetning til regjeringas og de største opposisjonspartienes politikk om å gjøre Norge til et av de europeiske landene der det er vanskeligst å få politisk asyl. Rødt mener det er en skandale at Norge returnerer asylsøkere i strid med FNs høykommissærs anbefalinger.

Rødt mener at barns rettigheter skal ha forrang framfor innvandringspolitiske behov. Barn på flukt har et særskilt behov for trygghet og et velferdstilbud som sikrer dem en plattform for et nytt liv.

Rødt mener at alle som har rett til opphold i Norge skal ha rett til familiegjeningforening. Når personer er gitt oppholdstillatelse gjennom familiegjeningforening bør de få opphold som selvstendige personer, uten at oppholdstillatelsen er avhengig av den personen de er gjenforent med.

Rødt mener at spesielle tiltak må settes inn for å bedre situasjonen til en stor gruppe flyktninger som er i ferd med å utvikle seg til en pariakaste, de såkalt papirløse eller ureturnerbare. Norge må, i likhet med det store flertallet av EU-landene, ta i bruk regulariseringsordninger for at de som har vært lenge i landet skal få oppholds- og arbeidstillatelser.

Rødt arbeider for:

Å øke antallet kvoteflyktninger til Norge.

At Norge ikke bryter anbefalingene fra FNs høykommissær for flyktninger.

At Norge overholder Barnekonvensjonen i behandlinga av mindreårige asylsøkere og at omsorg for asylsøkerbarn overføres til barnevernet.

At alle som søker asyl i Norge skal få oppfylt sin rett til individuell behandling av søknaden og får gratis og kompetent advokat fra første dag og fram til asylsaken er endelig avgjort.

Å opprette en egen asyldomstol med ankerett for å behandle beskyttelsessaker for flyktninger, og slik styrke rettssikkerheten deres.

At klimaflyktninger skal få asylstatus i FN, og at Norge skal ta i mot ofre for globale miljøendringer.

Slutt på bruk av tvangsmidler som ransakelse, beslag, pågrepelse, varetekt og deportasjoner uten rettssak. Asylfengsel og teltleire må bort.

At mottaksordningene skal være drevet og eid av det offentlige.

At alle som har vært i landet mer enn 2 år skal få oppholds- og arbeidstillatelse.

Papirløse og ureturnerbare flyktninger skal ha arbeidstillatelse inntil utreisedato er kjent.

Oppholdstillatelse skal gjelde uten krav til arbeid.

At staten sørger for bosetting av de som har fått innvilga asylsøknad og at det også gis økonomisk støtte ved familiegjening. Familiens medlemmer har rett til arbeid og trygderettigheter.

At asylsøkere og papirløse skal ha samme rett til fullverdige helsetjenester som norske statsborgere.

At alle som oppholder seg i Norge skal ha rett på nødvendig helsehjelp.

Å styrke kompetansen innenfor traume- og krisebehandling i kommunenes førstelinjetjeneste.

At asylsøkere skal ha arbeidstillatelse og tilbud om norskundervisning mens saksbehandlingen pågår.

At alle som har opphold i landet skal ha rett til å forenes med familien sin.

At inntektskravene knyttet til familiegjening fjernes.

At alle som har barn med opphold i Norge, selv skal få oppholdstillatelse.

At alle som er født i Norge skal ha rett til statsborgerskap.

Et raust og inkluderende samfunn

Innvandrere er ikke en homogen gruppe. De har ulike kulturbakgrunn, yrkesbakgrunn, alder og familiesituasjon. Rødt anser innvandrere som en berikelse og ressurs for det norske samfunnet.

Rødt mener at tillit til og tro på innvandreres evner og muligheter er en forutsetning for å kunne bidra til å realisere et positivt, mangfoldig samfunn. At innvandrere ikke får jobb, handler ikke om problemer med språk eller kvalifikasjoner. Det som mangler er tiltak som setter innvandrere i stand til å konkurrere på like fot med andre i arbeidslivet. Mange møter dessuten motvilje fra arbeidsgivere når det gjelder ansettelse. Rødt mener at innvandrere må brukes som eksperter på hvordan innvandrere kan integreres i arbeidslivet.

Hvis offentlig arbeidsformidling gjeninnføres, kan alle minoriteter få en bedre integrering i arbeidslivet.

Rasisme i ulike former er det største hinderet for et raust og inkluderende samfunn. Rasisme er en del av den dominerende vestlige kulturen og en følge av århundrer med kolonialisme, imperialisme og «hvit» undertrykkelse. I kjølvannet av «krigen mot terror» har muslimer over hele verden blitt

utsatt for rasistisk hets og diskriminering. Muslimer må stadig forsvare seg mot beskyldninger om at de støtter terror og kvinneundertrykking. Folk med innvandrerbakgrunn blir systematisk diskriminert på arbeidsmarkedet, i boligmarkedet og av mediene. De får de dårligst betalte jobbene og de dårligste boligene.

Staten er med på å forsterke rasismen gjennom innvandringspolitikken som framstiller innvandrere som et problem for det norske samfunnet. Den setter norske og innvandrende arbeidere opp mot hverandre, og også innvandrergrupper innbyrdes.

EØS-avtalen og tilpasninga til EU forsterker den statlige rasismen. Grensa rundt EU blir stengt og flyktningpolitikken blir harmonisert, mens det er fri arbeidsinnvandring og import av arbeidskraft innenfor EØS-området.

Nye rasistiske og fascistiske grupper og partier har vokst fram i Europa de siste årene, også i Norge. Rasistisk propaganda er etter hvert blitt mer synlig og godtatt, og nører opp under vold og trakassering. Politiet legger til side de fleste anmeldelser og bagatelliserer rasistiske handlinger. Den ekstreme terrorhandlingen 22. juli 2011 var en kraftig advarsel mot å la slike holdninger få spre seg uten mottiltak.

Rasismen rammer kvinner dobbelt, siden kvinner i minoritetsmiljøene også blir undertrykt av menn og kulturtradisjonene der. Rødt ønsker å styrke innvandrerkvinnens rettigheter og støtter jenter som gjør opprør mot undertrykkende og patriarkalsk praksis. Kritikken av slike tradisjoner må imidlertid ikke bli en kritikk av minoritetsmiljøene generelt eller islam generelt.

Rødt ønsker et sterkere samarbeid med muslimske miljøer for å bekjempe islamhetsen og forsvaret av imperialistisk politikk som følger i islamhetsens kjølvann. Vi ser også på dette som en forutsetning for at progressive islamske miljøer skal vinne fram i kampen mot reaksjonære krefter i disse miljøene.

Rødt arbeider for:

Å lage nye ikke-diskriminerende regler for arbeidsinnvandring som også motvirker sosial dumping. Å melde Norge ut av EØS vil være det viktigste for å få til dette.

At Norge skal si opp Schengen-avtalen og Dublin-konvensjonen.

At norsk tariff og arbeidsvilkår skal gjelde for alle som jobber i Norge.

At undervisning på morsmålet skal være en rett for alle.

At kommunene skal tilrettelegge særskilt for innvandrere i helsevesen og eldreomsorg.

At profesjonsutdanningene ved universiteter og høyskoler innfører kvoter for ungdom fra innvandrerfamilier.

At trygderettigheter som gjelder for norske statsborgere også skal gjelde for flyktninger og innvandrere.

At innvandrere som har flytta hit i voksen alder skal sikres full pensjonsopptjening etter minst 20 år.

At programmer for å vurdere innvandreres kompetanse og utdanning fra hjemlandet må tilbys over hele landet.

At bedrifter og bemanningsselskaper skal bruke jobbsøknader der søkerens navn ikke vises, for å unngå diskriminering.

At rasismeparagrafen (§135 A) blir håndhevet.

At fascistiske og nazistiske organisasjoner forbys.

At ingen skal diskrimineres i arbeidsliv, skole eller liknende på grunn av religiøst eller kulturelt begrunnede plagg.

At det åpnes for å inndra skjenkebevillinger ved diskriminerende eller rasistisk praksis på utesteder.

At asylsøkere med avslag kan få muligheten til å endre status til arbeidssøkere.

Å stoppe praksisen med å benytte Dublin II-avtalens mulighet til å sende asylsøkere tilbake til første ankomstland innenfor Schengen – alle som kommer til Norge skal ha rett til å få behandlet asylsøknaden her.

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT)

Rødt mener det er en menneskerett for alle å leve ut sin seksuelle legning så lenge enhver form for seksuell samhandling er basert på forståelse, frivillighet og respekt. Alle må kunne leve ut sin seksualitet uten å bli forfulgt, mobbet eller undertrykt på annen måte. Man skal kunne forelske seg i hvem man vil uten å møte fordommer. Kampen for seksuell frihet og rettigheter har sprengt rammene for den tradisjonelle kjernefamilien.

Til tross for framgangen i kampen for rettigheter fins det fortsatt fordommer mot personer som bryter med tradisjonelle kjønnsrollemønstre. For mange fører dette til at de velger å skjule sin seksualitet i frykt for å bli avslørt og utstøtt. Dette er et stort helseproblem. Skole og arbeidsliv er

viktige arenaer for å spre informasjon og kunnskap, slik at alle kan leve trygt og åpent, uavhengig av seksualitet.

LHBT-organisasjonene er den viktigste krafta i denne kampen. Rødt støtter dette arbeidet, men vil understreke at kampen mot undertrykking av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er en kamp for alle, uavhengig av seksualitet.

Rødt arbeider for:

Gode rammevilkår for alle institusjoner og organisasjoner som jobber med LHBT.

Oppretting av rådgivningstjenester.

Økt informasjon i skolen og arbeidslivet.

Øremerking av statlige midler til Helseutvalget, HivNorge og videreføring av prosjektet Rosa kompetanse.

Å forsvare den kjønnsnøytrale ekteskapsloven, samt fortsatt rett til assistert befruktning, adopsjon og medmorskap.

Kapittel 10: Samepolitikk

To folk i ett land - ett folk i fire land

Rødt mener at samepolitikken må ha som grunnlag at den norske staten er bygd på territoriet til to folk, det samiske og det norske. Dette må gjennomsyre arbeidet på alle plan i stat, fylke og kommuner, slik at samiske interesser blir vurdert i all samfunnsplanlegging der det er relevant, både innenfor næringsutvikling, miljøvern, helse og utdanning.

Det samiske folket er urfolk på Nordkalotten. Gjennom mange århundrer har det vært et stort press fra statene i dette området for å få tilgang til og kontroll over de rike naturressursene i Sápmi. Det samiske folket og landet deres, Sápmi, er delt mellom fire stater, Norge, Sverige, Finland og Russland, etter at nasjonsgrensene på Nordkalotten ble trukket opp på 1800- og 1900-tallet.

Rødt støtter samenes kamp for kontroll over bruken av naturressursene i egne områder og for selvråderett over utviklinga av egen kultur, språk og utdanning. Rødt støtter det samiske samarbeidet over grensene og vil arbeide for at grensene i minst mulig grad skal skape hinder for samisk

samarbeid og utvikling av fellessamiske institusjoner. Vi støtter arbeidet med den nordiske samekonvensjonen og vil arbeide for at denne blir vedtatt og gjennomført snarest. Samenes rettigheter i henhold til ILO-konvensjon 169 og FNs urfolkdeklarasjon må styrkes i alle fire land.

Rødt mener at samene skal ha fast representasjon i Nordisk råd og kunne delta i parlamentarisk arbeid over landegrensene på Nordkalotten.

Tre stammers møte i nord

I Finnmark og Nord-Troms er identitet og etnisitet et mangefasettert og ofte tabubelagt område. I tillegg til samer og nordmenn har også kvenene lange tradisjoner i områdene. I likhet med samene, har kvenene blitt utsatt for hard undertrykking og fornorskingspolitikk fra den norske staten. Kampen står i dag for retten til å bevare og utvikle restene av deres kultur, identitet, næringsgrunnlag og språk. Vi går inn for at også kvenene får sitt fond som erstatning for fornorskingspolitikken, og at det blir gitt tilstrekkelige statlige tilskudd til revitalisering av kvensk språk og kultur, samt kvensk forskning og museumsvirksomhet.

Lokal kontroll med naturressursene Finnmarksloven/-eiendommen/Hålogandsalmenningen

De samiske områdene inneholder store naturrikdommer som kapitalkreftene ønsker å kontrollere. Utmarksforvaltninga må bygge på at lokalbefolkninga har førsteretten til utnytting av knappe ressurser i sitt virkeområde, og at bruksrett til disse ressursene og rettigheter kan reserveres bygdelag og innbyggere av kommune og fylke.

Ved avgjørelse av hvem som har rettigheter kan man bygge på alders tids bruk, men med unntak av retten til reindrift skal det vanligvis ikke skilles på etnisk grunnlag. I spesielle tilfeller kan det gjøres unntak, når det er nødvendig for å gjenopprette urett som er gjort mot spesielle samiske grupper, for eksempel østsamene eller skoltesamene.

Rødt anser Finnmarksloven som en bedring av forvaltningssystemet i Finnmark, hvor områdene som tidligere ble forvaltet av Statsskog (95 % av fylket), ble overført til et privatsrettslig eiendomsselskap, Finnmarkseiendommen. Selv om Sametinget oppnevner halvparten av styremedlemmene, er det tvilsomt om styreorganet fullt ut tilfredsstiller kravet i ILO-konvensjon 169, der det er slått fast at urfolket skal ha bestemmende flertall i forvaltningsutvalg i urfolksområde. Rødt vil støtte endringer i Finnmarksloven, som klargjør den samiske vetoretten mot naturinngrep i samiske områder, jf ILO-konvensjon 169 som Norge har forplikta seg til å følge.

Virkeområdene for finnmarksloven er unntatt hav, fjord, sokkel og undergrunn. Marine ressurser og undergrunnsressurser må inkluderes under forvaltninga for Finnmarkseiendommen og Sametinget, for å sikre at en tar hensyn til samiske og lokale interesser i forhold til klimaendringer, kystfisket og den sjøsamiske kulturen, og den omfangsrike bergverksnæringa i forhold til for eksempel reindrifta.

Rødt mener at også de svenske samebyene som tradisjonelt driver grenseoverskridende reindrift, må sikres deltakelse i denne forvaltninga i de områder i Troms og Nordland der de tradisjonelt har drevet sin næring.

Reindrifta

I samisk kultur står reindrifta sterkt, både som næring og som kulturbærer. Reindrifta er arealkrevende og er bygd på gamle tradisjoner, som går på skånsom bruk av naturen.

Reindrifta er trua av at arealene blir brukt til kraftutbygging, vindmølleparker, veier og jernbaner, hyttebyer, mineralutvinning eller andre arealbegrensende inngrep for næringa. Rødt vil forsvare reindrifta i slike konflikter, der denne samiske næringa blir trua. Samtidig vil vi arbeide for en omlegging av reindriftspolitikken, slik at man styrker en allsidig bruk av reinprodukt, legger til rette for kombinasjonsnæringer og gjennomfører en reduksjon av store reinflokker. Det må bli slutt på å presse og lokke folk ut av reindriftnæringa.

Fiskeriene

Rødt støtter utredninga NOU 5/08 (Kystfiskeutvalgets innstilling) om retten til fiske i havet utenfor Finnmark, og mener de samme prinsippene må legges til grunn i alle fylker med historisk samisk kystbefolkning. For å bevare den sjøsamiske kulturen og på den måten også den tradisjonelle nordnorske kystkulturen, og for å motarbeide konsentrasjon av kapital og kvotehandel i fiskerinæringa, er det viktig å hevde allmenningsretten til folk i fjordene og kystnære områder. Miljømessig mener vi det er riktig å satse på kystflåten mindre båter og å bygge ned havfiskeflåten. Dette vil sikre miljøet på havbunnen og forhindre overfiske og bifangst. På denne måten vil en kunne sikre seg at de bestandene kystflåten fisker på, holder seg oppe samt sikre leveringer til industrien på land av høy kvalitet og med mindre ressursbruk og utslipp.

Samisk utdanning

Skadene etter langvarig fornorsking gjør at det må tas spesielle tiltak for å styrke samisk opplæring på alle plan. Tiltakene må ta sikte på å rette opp skadevirkningene så langt som mulig.

Rødt arbeider for:

At all utdanning i Norge skal ta opp samiske spørsmål og samiske perspektiv innenfor eget fagområde. Dette er viktig både for å motvirke fordommer og kunnskapsmangel om samer generelt og for at fagpersonell innenfor forskjellige område skal ha et grunnlag for å behandle samiske elever/klienter/pasienter/kunder.

At alle elever i norsk grunnskole og videregående skole skal ha rett til å velge samisk som fag, uavhengig av egen etnisk bakgrunn.

At samisktalende elever skal ha lovfesta individuell rett til undervisning på samisk. Samiske elever skal så langt det er mulig ha rett til å velge samisk læreplan uavhengig av hvor i landet de bor, og lærere må få utdanning til å gi undervisning også etter samisk læreplan.

Lovfesting av retten til samiske læremiddel.

At det særegne innholdet i barnehage og skole i samiske områder bygger på kunnskaper og tradisjoner som den samiske kulturen er forvalter av. At grendeskoler i samiske område får et særskilt vern mot nedlegging.

At det samiske barnehagetilbudet må videreutvikles, både i form av samiske barnehager og barnehageavdelinger og av språkstøtte for enkelte samisktalende barn.

Kapittel 11: EU og EØS

EU blir en stat. Med Lisboa-traktaten er EU i ferd med å slutføre utviklingen til en superstat med egen utenriksminister, egen president, egen domstol og eget militærapparat. En stat der kommisjonen ikke er valgt, men utpekt og har enerett på å foreslå lover. Parlamentet har kun utsettende myndighet. EU mangler det grunnleggende for en demokratisk stat, en felles kultur, historie og ikke minst språk. EU er den eneste stat i verden der markedsliberalismen er traktatfestet og bare kan endres ved vedtak i alle 27 land. Med finanstraktaten innføres automatiske straffetiltak ved budsjettunderskudd og motkonjunkturpolitikk forbys. EU kaster regjeringer og innsetter teknokratregjeringer som bare har som oppgave å gjennomføre EUs kuttpolitikk. EU er ikke et demokrati og truer demokratiet i land etter land.

EØS-avtalen

Med EØS-avtalen er Norge en del av EUs indre marked og tvinges til å godta alle nye lover som EU innfører. EU-retten har forrang framfor norsk lov. Vesentlige deler av norsk folkestyre settes til side. Det indre marked er bygd på fri bevegelse for kapital, varer, tjenester, arbeidskraft og fri etableringsrett. Denne traktatfestede markedsfriheten setter til side retten til å kreve tariffavtaler og

sikre like lønns og arbeidsbetingelser. Avtalen er på kollisjonskurs med våre faglige rettigheter og norsk folkestyre.

Rødt mener EØS-avtalen må sies opp og erstattes med en handelsavtale. En avtale der begge parter må være enig i forandringer.

Selvråderetten

I tillegg til å være et frihandelsområde tar EU stadig mer form av en superstat med egen domstol, regjering og militærvesen. De håndhever sine økonomiske og politiske interesser i skarp konkurranse med alle andre økonomiske stormakter, ikke minst USA og Kina. Dette er en trussel mot selvråderetten til alle EUs medlemsland. Privatisering og svekking av faglige rettigheter gjennomføres med bakgrunn i EU-vedtak. Muligheten til å stoppe denne nyliberale politikken gjennom lokalt og nasjonalt demokrati blir mindre og mindre.

Schengen og Europol

Norge tilsluttes stadig nye deler av justispolitikken til EU. I 2001 gikk Stortinget enstemmig inn for norsk tilslutning til EU-politiet Europol. Gjennom tilslutning til Dublin-konvensjonen legger også EU sterke føringer på den norske asylpolitikken. Prinsippet her er at avslag i ett land betyr at asylsøknaden ikke skal vurderes i andre land.

Schengens personregistre tjener både til å overvåke og kontrollere politisk opposisjon innad og til å stenge flyktninger ute. SIS-registeret inneholder millioner av personopplysninger. Det overveldende flertallet av dem som er registrert, er det EU kaller uønska utlendinger, og ikke kriminelle. Schengen-registrene brukes blant annet til å kontrollere politiske aktivister som krysser grenser til EU- og Schengen-land.

Rødt arbeider for:

At Norge ikke blir medlem av EU.

Å få sagt opp EØS-avtalen.

At Norge aktivt skal bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen.

Å forsvare faglige rettigheter mot angrep med bakgrunn i EU-vedtak.

Å hindre norsk tilknytning til euroen.

Å hindre norsk tilknytning til EUs utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik.

Å si opp Schengenavtalen.

Å forsvare faglige rettigheter mot angrep med bakgrunn i EU-direktiver, som vikarbyrådirektivet og tjenestedirektivet.

Å arbeide mot innføring av postdirektivet.

Kapittel 12: Kultur, media, kommunikasjonsteknologi og idrett

Kultur

Rødt arbeider for et rikt og variert kulturliv, der ulike kunstarter, stilretninger og kulturer med både profesjonelle utøvere og et bredt folkelig kulturliv blir stimulert. Rødt ønsker økt satsing på kultur gjennom offentlig støtte. Dette må også gjøres gjennom rimelig utleie av lokaler til frivillig kulturaktivitet, offentlig støtte til både profesjonelle og amatører sin aktivitet, og ved subsidiering av priser.

Rødt mener at kommersialisering av kultur bidrar til å svekke de kulturformene som ikke har størst publikum. Kulturformer uten et kommersielt potensial må synliggjøres, bl.a. ved at Norsk Kulturråd i langt større grad enn i dag gir støtte til kulturuttrykk tilknyttet minoriteter, ungdom og andre grupper. Det må stimuleres til at nye generasjoner og miljøer utvikler sine egne, uavhengige kulturelle uttrykk innen alle sjangrer.

Viktig kunst- og kulturhistorie går i dag tapt eller forfaller på grunn av manglende statlig støtte. Arkeologiske kulturminner ødelegges fordi grunneiere ikke har råd til å påkoste vern eller utgraving. Rødt mener det er viktig å bevare og formidle kunnskap om vår felles kulturarv og kulturminner, enten de finnes som anlegg og bygninger i by og land, som kulturlandskap eller som gjenstander i arkiver og museer. Denne arven er vår felles eiendom. Rødt arbeider derfor for økt statlig satsing på kartlegging og vedlikehold av kulturminner, samt at kunnskapen om disse må gjøres bedre tilgjengelig for folk flest. Vi mener det er et offentlig ansvar å ta vare på bevaringsverdig arkivmateriale både fra organisasjoner, bedrifter og privatpersoner (privatarkiv).

Rødt mener at nynorsk er en viktig del av vår kulturarv og vil styrke denne målformen. Hvis bokmål og nynorsk skal bli likestilte i praksis, trengs det aktive tiltak for å styrke nynorsk sin plass i samfunnet. Rødt mener at mediene spiller en særlig viktig rolle i kampen for reell språklig likestilling, og vil stimulere til mer nynorsk i alle medier.

Rødt arbeider for:

At det spilles mer uavhengig norsk musikk på radio og i tv.

At kulturpolitikken skal avspeile den flerkulturelle virkeligheten.

Litteraturhus og/eller kulturhus som samlingspunkt for kultur i de store byene.

At tegneserier får sin egen innkjøpsordning gjennom Norsk kulturråd.

Øremerka midler til økt satsing på nye og uavhengige kulturuttrykk.

Styrking av det rusfrie kulturtilbudet.

Styrking av frivillig studiearbeid.

Samme pris for bøker over hele landet. Vi forsvare bokavtalen.

Å opprettholde permanent høyskoleutdanning for norsk folkekultur.

At kunstner- og forfatterorganisasjonenes krav til økt bruk og vederlag blir innfridd.

Styrking av bibliotekene med økte og øremerka bevilgninger.

Kommunale kulturskoler og internasjonale kultursentra over hele landet.

At kulturskolene bygges ut med flere fag og at undervisning også tilbys andre aldersgrupper, og disse skal være gratis.

Økt andel av norsk, samisk og kvensk folkekultur, romanikultur og innvandrerkultur i mediene.

Å gjenopprette NRK som en riksdekkende kultur- og mediebedrift som ikke er markedsstyrt.

Mangfoldige massemedier. Vi ønsker strengere avgrensing av eierkonsentrasjon i mediebransjen.

Offentlig utbygging av digitalt fjernsynsnett over hele landet.

Offentlig utbygd og eid bredbåndsnett gratis til alle husstander og arbeidsplasser.

Å opprettholde og styrke kommunal kinodrift.

Å øke bevilgningene til norsk filmproduksjon.

Styrking av nasjonale og lokale kulturhistoriske museer, samt arkiver og museer som bevarer kvinne- og arbeiderkultur, industri- og urfolkshistorie, så vel som nasjonale og nye minoriteters kulturhistorie.

Statlige bevilgninger til fylkeskommunenes arbeid med bevaring av privatarkiv.

Økt statlig andel av kostnadene ved arkeologiske utgravninger for små og mellomstore grunneiere og tiltakshavere.

Mer nynorsk i NRK og statsforvaltninga.

Økt støtte til Nynorsk mediesenter.

At målbrukslova skal håndheves.

Oppretting av et fond som skal fremme nynorsk i journalistikken.

Gode rammevilkår for alle institusjoner som fremmer norsk skriftmål.

At det offentlige skal stille krav ved innkjøp om at de vanligste dataprogrammene foreligger både på bokmål og nynorsk.

At behovet for skolen som lokalt kulturhus og kulturutøvernes behov skal vurderes tidlig i planprosessen ved nybygg og rehabilitering av skolebygg.

Ungdomskultur

Ungdom uten stemmerett taper alt for ofte i budsjettkampen. Fritidsklubber legges ned, og det er alt for få kulturtilbud uten dyre priser og/eller 18-års aldersgrense. Ungdom har i alle år utvikla sine egne former for kultur, ofte i motsetning til både mainstream- og elitekultur. Rødt mener at ungdom skal ha rett og mulighet til å skape og utvikle sine egne kulturuttrykk. Fritidsklubber og ungdomstiltak må lovfestes slik at det blir vanskeligere å nedlegge tilbudene.

Rødt arbeider for:

Økte bevilgninger til idrettsorganisasjoner, musikk, korps og andre som tilbyr fritidsaktiviteter for barn og unge.

Lovfesting av fritidsklubber.

Ungdomsrabatter på kultur- og fritidstilbud.

At ungdom skal ha tilgang på gratis øvingslokaler og innspillingsstudioer i alle kommuner.

Lovlige graffiti vegger.

Selvstyrte ungdomshus.

Media og kommunikasjonsteknologi, opphavsrett og åndsverk

Ny informasjonsteknologi forandrer dagligliv og samfunn i høyt tempo. Rødt ønsker en fri og åpen digital framtid. Den teknologiske utviklinga har skapt en unik mulighet til å gi en bedre informasjons-

og kulturtilgang til alle, en mulighet som ikke blir fullt ut utnyttet på grunn av en økonomisk modell som er foreldet.

Rødt ønsker at informasjon og kunnskap skal være gratis tilgjengelig for alle. Vi ønsker også at kulturarbeidere skal sikres inntekter som er tryggere og bedre enn i dag. For å oppnå dette må dagens individuelle betalingsmodeller erstattes av kollektive betalingsmodeller. Rødt ønsker at organisasjonene til de som skaper informasjon og kulturprodukter som deles på internett skal inviteres til en bred dugnad for å få på plass kompensasjonsordninger som kan sikre kulturarbeidere en tryggere økonomi i den digitale framtida enn de har hatt i den analoge, samtidig som ikke-kommersiell fildeling kan avkriminaliseres og det globale verdensbiblioteket som internett er blitt, kan bli stadig mer velfyllt.

Ulik tilgang til ny teknologi kan skape nye klasseskiller. Mens vi ser store åpne dugnadsprosjekter som fri programvare, wikipedia o.l. som alle kan både delta i og benytte seg av gratis, ser vi også at kommersielle aktører forsøker å skaffe seg monopollignende situasjoner gjennom å presse fram en lovgivning på patentområdet som går stadig lenger. Rødt vil ha en fri, demokratisk og åpen digital virkelighet, og kjemper derfor for at alle skal ha god tilgang til informasjonsteknologi, både i skolen og hjemme, og for at det offentlige skal støtte opp om, og benytte seg av fri og åpen programvare.

Rødt arbeider for:

Felles minstekrav til pc-er og nett i alle skoler.

Alle skoler må raskt få internt trådløst internett.

Penger til sabbatsår og videreopplæring for lærere.

Støtte til lokal og sentral utvikling av pedagogikk.

Støtte til utvikling av Skolelinux-prosjektet og annen fri programvare til bruk i skolene.

Å gjøre verdenskulturen tilgjengelig for alle på internett.

Rødt arbeider for:

Å ruste opp lokalbibliotekene med statlige bevilgninger som garanterer lik kvalitet i alle kommuner.

Å støtte Nasjonalbibliotekets arbeid for å gjøre alle sider av kulturarven fritt tilgjengelig på internett: aviser, bøker, radio, tv-programmer, film osv.

Å avkriminalisere ikke-kommersiell fildeling.

Å lage kompensasjonsordninger til forfattere, oversettere og forlag for å legge ut bøker, film, musikk osv. som ikke er i salg, fritt tilgjengelig på internett.

Pressestøtte for gratis kvalitetsaviser og tidsskrifter på internett.

Utbygging av breibånd, der det ikke allerede finnes eller bygges ut.

Rødt er for fri programvare, og arbeider for:

Åpne formater lovbestemt til offentlig informasjonslagring og kommunikasjon.

Forbud mot lukka, proprietær programvare som standard i stat og kommune.

Nei til patenter for programvare, fjern snikinnføringa av programvarepatenter i Norge.

At det skal innføres ei offentlig stipendordning for programmerere som utvikler fri programvare (åpen kildekode) til allmenn glede og nytte.

At stat, kommune og fylkeskommune skal finansiere utvikling av åpen kildekode-programmer til eget bruk, og deretter legge det ut til allmenn bruk.

Arbeider for fortsatt nettnøytralitet slik at alle aktører på nett blir likebehandlet.

Rødt vil slåss for at friheter folk tar for gitt i hverdagen ellers også skal gjelde på de digitale plattformene hvor stadig mer av kommunikasjonen foregår, og hvor stadig flere tilbringer stadig mer av livene sine. Vi ser at sterke kommersielle aktører i kampen mot fildeling, presser på for lovendringer som fjerner stadig mer av friheten på nettet. Samtidig har Norge valgt å implementere EUs datalagringsdirektiv. Rødt er sterke motstandere av den omfattende overvåkingen av alle innbyggere som EUs datalagringsdirektiv bringer med seg. Rødt ser ytringsfrihet som et gode, ikke en fare. Lover som rammer rasisme, overgrepssbilder osv. finnes allerede, og det trengs ingen nye.

Rødt arbeider for:

Ingen særlover som begrenser ytringsfriheten på internett.

Nei til private organisasjoners "nettfiltre" i biblioteker og skoler.

Rett til å dele informasjon, kultur og programvare med andre på ikke-kommersiell basis uten begrensninger.

Ingen innskrenkninger i retten til å sitere, kopiere, låne, gi bort eller selge informasjon.

Å redusere vernetida til opphavsrett og differensiere vernetida til patenter.

Politiet må ikke få enklere tilgang til å kontrollere e-post, annen nettbruk og mobiltelefon enn vanlige brev og telefon.

Arbeidsgivere må ikke ha rett til å kontrollere e-post på jobben.

Streng lovbegrensning av kommersiell samling av persondata.

Private aktører må ikke kunne få ut personopplysninger fra internettleverandører.

Norge må reversere lovgivningen som innføres med implementeringen av EUs datalagringsdirektiv.

Med den nye offentlighetsloven er retten til innsyn i offentlige dokumenter styrka. Dette er viktig, fordi retten til innsyn i forvaltningens saksdokumenter er et fundamentalt prinsipp for å styrke demokratiet i samfunnet. Mange offentlige dokumenter blir det likevel nekta innsyn i, spesielt gjelder dette interne dokumenter i ulike organer. Om det ikke er andre hensyn som tilsier at disse dokumentene skal unntas offentlighet, mener vi at de bør være åpne for innsyn. Rødt mener at mer offentlighet er et viktig prinsipp, og at det bør følges opp. Det skal ikke bare være et begrep det offentlige skryter av uten å vise det i praksis.

Offentlig informasjon, som for eksempel kartdata fra Statens kartverk og kommunale etater, bør være gratis og fritt tilgjengelig for alle.

Rødt arbeider for:

At alle offentlige organer som er berørt av offentlighetsloven, gjør det enklest mulig å få innsyn i offentlige dokumenter.

At offentlige organer følger offentlighetsloven og praktiserer meroffentlighet.

At økonomien i offentlige organer blir styrka, slik at det er praktisk mulig å følge opp prinsippene i offentlighetsloven.

At all offentlig informasjon skal være gratis og fritt tilgjengelig for alle.

Som et sosialistisk parti slåss Rødt mot teknologiske klasseskiller over hele verden, og for demokrati og ytringsfrihet på nettet for alle. Når de rikeste raner til seg monopol på informasjonen, gjør det situasjonen enda verre for de fattigste. Tilgang til verdenskulturen, informasjon om alt fra medisin til lærebøker, nyheter og kunst, og dermed til internett, må bli en menneskerett.

Rødt arbeider for:

At Norge må støtte FNs målsetting om internett til alle.

At Norge må støtte initiativer for informasjonsteknologi for verdens fattige.

At kontrollorganene for IP- og DNS-delegering må overføres til FN.

Idrett

Breddeidretten er av svært stor helsemessig, sosial og demokratisk betydning i samfunnet. Fysisk bevegelse og god fysisk form er grunnleggende for menneskenes velbefinnende. I dagens stillesittende samfunn vokser den samfunnsmessige betydningen av fysisk aktivitet og idrett for alle. Rødt mener derfor det må satses mer på dette enn tidligere. Idrettens egne behov og befolkningas behov for mosjon og bevegelse må legges til grunn for antall forskjellige idrettsanlegg og anlegg for fysisk aktivitet som skal bygges.

Den kommersielle toppidretten blir i økende grad underholdningsindustri. Pengefokuset omdanner idretten til en pengemaskin for investorer og eliteutøvere. Rødt mener det offentliges hovedoppgave skal være å fremme breddeidretten og de klubbene som driver med denne. Her trengs det arealer, nye anlegg og midler til godt vedlikehold og teknisk og personellmessig drift.

Rødt vil sikre at sentrale og lokale myndigheter setter av nok midler til å bygge ut de idretts- og aktivitetsanlegg som det er behov for innen en 20-årsperiode og slik at ikke nedskjæringer fører til stadige utsettelse på gjennomføring av planer. Det må settes av nok penger til skikkelig drift og vedlikehold av alle anlegg slik at de kan fungere best mulig i lang tid.

Det offentlige må også bidra mye mer enn nå til den daglige driften av idrettslag. Idrettsbevegelsen er en av de største organiserte bevegelsene i landet. Den organiserer veldig mange unge mennesker. Medlemmene driver klubbene hovedsakelig på dugnadsbasis og ut fra medlemskontingent. Kostnadene ved å drive en klubb er imidlertid langt større enn det en sparer på dugnadsarbeid og får inn i kontingent. Det er ikke ønskelig at klubbene øker medlemskontingenten sin ettersom det fører til at de ikke favner like bredt som når kontingenten er lav.

Idrettsrådene er sentrale for at idretten klarer å samordne sine behov overfor kommunene og reise effektiv kamp for tilstrekkelig med arealer, anlegg og midler. Det er derfor viktig å styrke idrettsrådenes plass i Idrettsforbundet.

I dag går det ikke direkte bevilgninger over statsbudsjettet til breddeidretten. Inntektene til breddeidretten er avhengig av inntekter fra forskjellige spill som i dag administreres fra Norsk Tipping. Dette kan være en relativt stabil inntektskilde, men det er uheldig at idretten skal være avhengig av pengespill for å få sine inntekter.

Rødt arbeider for:

Å satse på breddeidrett.

Å styrke den uorganiserte idretten ved at blant annet haller, ballspillbinger og skøytebaner er tilgjengelig i de fleste større boligområder.

Å sikre utbygging, vedlikehold og tilgang til offentlige idrettsanlegg i hele landet.

Kapittel 13: Kampen for et nytt samfunn

Dette arbeidsprogrammet inneholder en rekke politiske krav og kampsaker som alle er realistiske: Det er lett å peke på hvordan de kan gjennomføres hvis det er politisk vilje til å gjøre det. I Norge har vi i dag menneskelige og materielle ressurser til å gjennomføre de programpunktene som gjelder Norge. I verden som helhet besitter menneskeheten kunnskap og evner til å gjennomføre alle de punktene som krever internasjonal innsats.

Samtidig vil mange si: Dette er urealistiske krav. Noen av dem kan kanskje la seg gjennomføre, men mange kan ikke det, og det å gjennomføre alle sammen i løpet av noen få år virker helt umulig. Da er vårt svar: Hvorfor blir det som egentlig er mulig, opplevd som umulig? Det er fordi vi lever under et samfunnssystem som får kapitalens krav til å framstå som tvingende nødvendige, mens menneskenes og naturens behov kommer i annen og tredje rekke. Siden Statoil «må» ekspandere internasjonalt for å hamle opp med de andre store oljeselskapene i jakten på å få opp mer olje og gass, kan ikke selskapet prioritere satsing på helt realistisk men mindre lønnsom utvikling av nye, fornybare energikilder - selv om det er det menneskeheten desperat trenger. Rødt arbeider sammen med stadig flere mennesker over hele verden som innser at vi må komme oss ut av kapitalismen. Folk i alle land må ta kontroll over sin egen skjebne, ved å ta makten fra kapitalen og innføre et sosialistisk samfunn som er kontrollert og styrt nedenfra, ut fra menneskenes egne behov.

Svært mange erkjenner at det ikke bare er mulig, men også tvingende nødvendig å redusere verdens klimagassutslipp vesentlig. For å oppnå det, og samtidig gi rom for en nødvendig utvikling av produksjon og levestandard for verdens fattige milliarder, må rike land som Norge redusere sine klimagassutslipp dramatisk. I dette arbeidsprogrammet er det pekt på en rekke konkrete tiltak som kan gi den nødvendige reduksjonen i Norges klimagassutslipp. Men det som skjer i Norge er akkurat det motsatte: Norsk produksjonsliv blir stadig sterkere preget av en voldsom satsing på fossil energi, som fører til at utslippene heller øker enn minker. I likhet med de styrende kreftene i de andre framskredne kapitalistiske landene peker norske regjeringer på at "de andre" må gjennomføre utslippsreduksjonene. De kreftene som dominerer produksjon og politikk i verden, driver menneskeheten mot stupet. Både de og vi vet det, men i en verden som styres av kapitalisters kamp for å få sin kapital til å vokse raskere enn konkurrentenes, er det umulig å gjennomføre det som er nødvendig.

I dette arbeidsprogrammet peker vi på en rekke områder der det er nødvendig med styrket offentlig innsats. Det må brukes mer ressurser og arbeidskraft på å utvikle en velferdsstat som er på høyde med vår tids behov, for eksempel på viktige områder som fysisk og psykisk helse. Men det er det motsatte som skjer: I hele Europa og over store deler av resten av verden rettes det voldsomme angrep mot det som måtte finnes av offentlige velferdsordninger. Det hevdes at samfunnet ikke har råd til det lenger. Nettopp i de landene der denne påstanden fremmes med størst kraft, er det samtidig svær arbeidsløshet og en kolossal sløsing med disse landenes produktive ressurser. Folkelige krav og demokratiske prosesser feies vekk, og i stedet iverksettes disse angrepene gjennom pålegg og press fra de mektige kreftene som er i ledelsen for den internasjonale kapitalismen.

Et samfunn bygd på at den raske utviklingen i menneskehetens produktive evner skal styres av hva som tjener makten og rikdommen til en liten elite, utvikler med nødvendighet svære indre motsetninger. Disse utfolder seg i en stadig mer omfattende økonomisk krise, som i sin tur skjerpes av at de produktive kreftene brukes på en måte som nå kolliderer med naturens egne grenser.

Både i Norge og i en rekke andre land nedlegges bedrifter der kunnskapsrike og kompetente arbeidsfolk jobber med å produsere varer og tjenester som folk trenger. I Norge har vi en rekke eksempler på at slike nedleggelser også rammer bedrifter som arbeider med framtidsrettet, klimavennlig produksjon. I den offentlige sektor nedlegges tilbud som folk oppfatter som livsviktige, på tross av at de som jobber der kjemper for å få fortsette med å gi dette tilbudet.

Vi befinner oss i en skjebnetid der kapitalismens voldsomme dynamikk er blitt mer destruktiv enn konstruktiv, og der det er nødvendig at den erstattes av en verden der folk selv tar kontrollen over sine egne liv og sitt eget samfunn.

Vi lever i en tid der opprør sprer seg fra land til land. De alternativene som kapitalismen selv presenterer, er så snevre at regjeringer – enten de kaller seg høyreorienterte eller venstreorienterte – iverksetter støttetiltak for finanskapitalen samtidig som de kutter i trygder, angrep på rettigheter i arbeidslivet, sosial dumping og hardere utbytting av arbeidsfolk. Den voksende opprørsbølgen roper på alternativer, og stadig flere nekter å godta Margaret Thatchers berømte utsagn "There Is No Alternative".

Også i Norge preges politikken av angrep på tilkjempede rettigheter og velferdsordninger. Når dette arbeidsprogrammet skrives, er likevel Norge i en situasjon der disse angrepene er mye svakere enn i de aller fleste andre land, først og fremst fordi det ekstremt høye aktivitetsnivået i olje- og gasssektoren skaper et lokalt press i markedene for varer og tjenester og arbeidskraft. Den norske staten kan dessuten flyte på en opparbeidet finansformue bygd på olje- og gassinntekter.

Derfor står viljen til opprør ganske svakt i Norge når dette skrives. Men forestillingen om at Norge kan eksistere som en slags privilegert øy i en stadig mer krisepreget verden, er urealistisk. Også arbeidsfolks virkelighet i Norge vil bli stadig sterkere truet av kriseutviklingen.

For Rødt er det viktig å bidra så godt vi kan til å fremme folks kamp for å forsvare seg mot angrepene her og nå, og peke på de mulighetene og alternativene som finnes innenfor dagens kapitalistiske Norge. Det er viktig å utnytte enhver mulighet som finnes til å kjempe fram delseire, og Rødt vil både i fagbevegelsen og andre folkelige organisasjoner arbeide for det. Samtidig er det viktig å peke på at enhver seier vil møte nye angrep fra en krisepreget herskerklasse, for at byrdene av krisa skal bli veltet over på arbeidsfolk og på dem som ikke har makt i samfunnet.

Men det aller viktigste Rødt kan bidra med, er å trekke stadig flere med i å utvikle forståelse og vilje til å erstatte kapitalismen med et nytt samfunn, et sosialistisk Norge, der folk flest aktivt styrer, og der det er folks egen prioritering av viktige behov som avgjør hvordan vi skal bruke arbeidskraft og natur og alle de materielle verdiene som arbeidsfolk har skapt fram til nå.

Å velte kapitalens herredømme og bygge et nytt samfunn er en kolossal oppgave, som folk i mange land må gå sammen om for å kunne lykkes med. Derfor er det f.eks. viktig for Rødt å støtte det opprøret som i 2011 utviklet seg i en rekke arabiske land, og den protestbevegelsen som øker i styrke i en rekke europeiske land. Vi støtter folks kamp mot undertrykking og for frihet og selvbestemmelse over hele verden. Vi arbeider målbevisst mot norsk deltakelse i krigføring mot folk i andre land, som krigen i Afghanistan har vært et tragisk eksempel på. Rødt støtter folks kamp for frigjøring, både fordi det er riktig i seg selv, men også fordi vi innser at deres kamp er et ledd i hele menneskehetens kamp for en ny verden, fri for utbytting og undertrykking. Deres kamp er en nødvendig forutsetning for at

også vi i Norge skal kunne lykkes i å fri oss fra det som stadig flere vil oppleve som kapitalismens åk også her i landet.

En mengde av de kravene som Rødt reiser i dette arbeidsprogrammet, har bred støtte blant folk i Norge. Men det er fortsatt få som engasjerer seg sammen med oss i arbeidet for et annet samfunn. Dels kommer det av at vi selv ikke har vært flinke nok til å skape en felles prosess for å utvikle innsikt og idéer om hvordan et slikt framtidig samfunn skal være og hvordan det kan bli virkelighet. Dels kommer det av at tilkjempede kvaliteter ved det norske samfunnet fortsatt står så sterkt at få opplever noe behov for å få vekk kapitalismen for å kunne forsvare disse kvalitetene og utvikle dem videre.

Derfor vil arbeidet vårt for å virkeliggjøre de sakene som vi reiser i dette arbeidsprogrammet, gå hånd i hånd med arbeidet for at stadig flere også her i Norge skal engasjere seg i kampen for et nytt samfunn, der mennesker og natur kan virke sammen i et samspill som kan være bærekraftig i årtusener. Det er vår tids store utfordring.

Detaljert innholdsfortegnelse:

1. Økonomi

Bygg ut velferdsstaten og styrk kommuneøkonomien

Skattlegg de rike

2. Kvinnefrigjøring

For økonomisk selvstendighet

Fødselspermisjon

Selvbestemt abort

Slipp glede og kjærlighet løs

Knus skjønnhetstyranniet

Bekjemp menns vold mot kvinner

Kampen mot kjønnslemlesting

Mot salg av kjønn og kropp

3. Lokaldemokrati og demokratiske rettigheter

Demokratiske rettigheter

4. Velferd til alle

Barnevern

Ungdomstilbud

Eldreomsorg

Pensjon og trygd

Bolig

Personer med nedsatt funksjonsevne

Fattigdom

Kriminalitet

5. Sykehus og helse

Gode helsetjenester til hele befolkninga

Psykisk helse

Ruspolitikk

6. Klima, næring og naturressurser

Energi

Miljøvennlig og mangfoldig matproduksjon

Samferdsel

7. Et verdig arbeidsliv

Faste og hele stillinger

Arbeidslinja

Forsvar sykepenge- og trygdeordningene

Tilrettelagt arbeidsliv

Hvile og fritid

8. Barnehage, utdanning og forskning

Barnehage

Skole

Grunnskolen

Videregående opplæring

Høyere utdanning

9. Kamp mot krig, rasisme og diskriminering

For internasjonal solidaritet – mot imperialistisk utenrikspolitikk

Solidarisk flyktning- og asylpolitikk

Et raust og inkluderende samfunn

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT)

10: Samepolitikk

To folk i ett land - ett folk i fire land

Tre stammers møte i nord

Lokal kontroll med naturressursene Finnmarksloven/-eiendommen/Hålogalandsalmenningen

Reindriften

Fiskeriene

Samisk utdanning

11. EU og EØS

EØS-avtalen

Selvråderetten

Schengen og Europol

12. Kultur, media, kommunikasjonsteknologi og idrett

Kultur

Media og kommunikasjonsteknologi, opphavsrett og åndsverk

Idrett

13. Kampen for et nytt samfunn